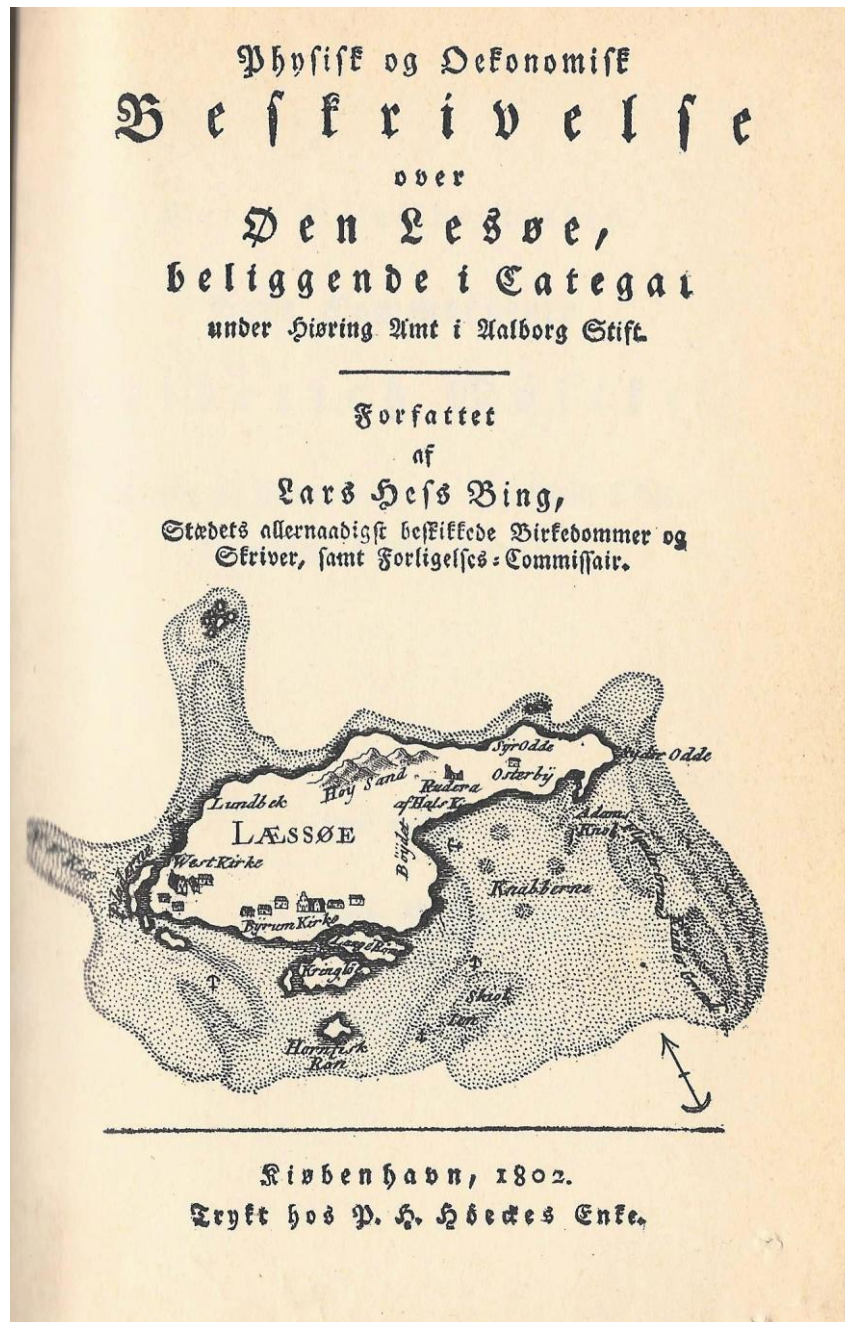

Deres Høivelbaarenhed

Herr Kammerherre

Friderich Moltke,

Ridder af Dannebrog og Præsident i det

Kongelige Danske Cancellie;

samt øvrige

Beskrivelse over Den Læsø 1802 Del 1.

Høie Herrer Deputerede

udi høibemeldte Collegium

tilegnes

denne simple Beskrivelse

underdanigst

af

Forfatteren.

(Lars Hess Bing (døbt 10. september 1761-22. april 1819) var en norsk sorenskriver og topograf, farfar til Nicolai Christian og Kristian Magdalon Bing.

Bing kom 1776 i tjeneste hos sorenskriver T.A. Rosted på Inderøen og blev her i 13 år – til sidst som fuldmægtig, tog 1790 juridisk eksamen i modersmålet og fik strax efter beskikkelse som prokurator ved over- og underretterne. Han opholdt sig i de nærmest følgende år i København for at sollicitere og benyttede da tiden til at udarbejde sin beskrivelse over Norge med dets gamle bilande i leksikalsk form, der udkom 1796.

1795 var han bleven birkedommer og skriver samt forligelseskommissær på Læsø, hvorfra han 1806 forflyttedes som sorenskriver til Østre Raabygdelaget, 1810 til Ryfylke, 1813 til Søndhordland, hvor han døde. Sine topografiske arbejder vedblev han på Læsø og i Raabygdelaget og har leveret beskrivelser over begge. Hans Norges Beskrivelse havde betydning for sin tid, uagtet den i kritisk henseende er svag og mangelfuld.)

Fortale

Ved min Ankomst her til Øen i Aaret 1795, blev jeg anmodet af S. T. Hr. Amtmand Lybecker, at udarbejde denne nu fuldførte Beskrivelse: i Aaret 1797, efterat jeg nogenledes var bekiendt med Beboerne i Almindelighed og Øens locale Forfatning m.v., lagde jeg haand paa Arbejdet og havde den første Deel af 1 ste Part færdig først i Aaret 1799, da jeg offentlig indbød til Subskription; men ikkun faa subskriberede, hvorfor jeg var nødsaget, af Frygt for Tb, at standse Arbejdet indtil Begyndelsen af dette Aar, da jeg efter adskillige gode Mænds Tilskyndelse og i Haab om Afsætning, saaledes at jeg maatte blive skadesløs, fuldførte Arbejdet og i Maj Maaned overgav Bogen til Trykning, som min Svoger Hr. Boghandler Prost, paa mine Vegne, har besørget.

Gamle autentiske Efterretninger eller Oplysninger om Øen har jeg ikke kundet opspørge, men i Henseende til dens første Beboelse og Herligheds-Ejere, samt Aarsagen til den af Beboerne aarlig betalende Landgilde,

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

da de ellers i Øvrigt ere Selvejere for deres Stæder, har jeg fulgt Pontoppidans danske Atlas, saavidt Lesøe angaaer, med Tillæg og Forandringer efter mundtlige Oplysninger af de ældste Beboere.

Hr. Generaladjutant, Commandeur-Captain og Oberlods Løvenørns Beskrivelse over Cattegat af aar 1800, som Pag. 38, 39, 40 og 41 handler om Lesøe Udgrunde, har jeg tildeels fulgt, ligesom de mundtlige Oplysninger, han har beæret mig med; I Øvrigt har jeg benyttet mig deels af egen lagttagelse, og deels af paalidelige Efterretninger fra de mest bekiendte af Øens Beboere.

Den 3§. af 2det Capitel i 1ste Part handler om indtrufne Strandinger fra Aar 1780 til 1800 Aars Udgang. Fra den tid indtil nu ere ingen Strandinger forefaldne, naar undtages en svensk Baad, som, ved den stærke Storm Natten til den 4 November f. A., paa følgende Morgen fandtes opkastet i Stranden paa Nordre Side af Øen, aldeles sønderslaget, hvorved laae 3 døde Mandspersoner; og siden, endog i dette Foraar, ere i alt fundne omtrent paa samme Sted 6 døde Personer, som efter deres Klædedragt have været Svenske, de fleeste af den Kongelige Søe-Etat.

Nogle enkelte Skibe have vel stødt paa Øens Udgrunde i denne Mellemtid, men ere strax komne af; saaledes stod sidstleden 17 Julii paa Trindelen et meget svært tremastet Skib fra svensk Finland, ladet med Bræder og Tømmer. Ved dette Tilfælde var man her på Øen næsten uden alt Haab for 2de givte Mænd, navnlig: Jesper Borre og Bertel Kroret af Østerbye, tilligemed den førstes Søn, som i godt Vejr toge ud i en liden Jolle og kom omborg paa Skibet; men ved Retouren opstod en stærk Storm af V. S. V.; de frygtede og kom om Aftenen Landet saa nær, at man saae Jollen; men Stormen vedvarede og Mørket paafaldt, de vare ej mere at see, og næsten alt Haab om deres Liv var forsvunden, saa meget mere, da de bleve borte nogle Dage: men heldigen komme de den 5te Dag i Land, til største Glæde, fornemmelig for deres høist bedrøvede Koner og Børn. De forklarede, at de, da det ikke var dem mueligt at faae Land, og Roret desuden brækkede, saa sig nødsagede til at tørne op under Udgrundene for deres Drægge og Toug. Paafølgende Morgen var Vinden den samme, og de resolverede, at søge den lige for liggende svenske Kyst, ved at styre med en Aare, og kom i Land paa en af Udøerne, hvor de fik Roret istandsat, og ved Vindens Drejning til O. N. O. begave sig tilbage Onsdagen den 21 Julii, og Dagen derpaa kom lykkelig og vel til deres Hiem.

En umildere Skiebne traf nogen Tid forhen, nemlig den 18 Maii sidstleden, 5 givte Mænd og 3 unge ugivte, her af Øen, navnlig: 1) Baadskipper Otte Jacobsen af Byrums Sogn, som var Enkemand, 2) Hans Søn Hans Ottesen, ugift. 3) Styrmand Andreas Thaarup, gift og boesat strax ved førstnævnte. 4) Dennes Søn Claus Thaarup, ligeledes gift og boesat i samme Sogn. 5) Strymand Bjørn Bach, gift og boesat i Hals Sogn. 6) Ole Melchorsen, ligeledes gift og boesat i Byrum Sogn. 7) Hans Søn Melchor Olsen ugift, og 8) nok en Dreng, ved Navn Melchor Olsen. Disse reiste herfra Øen paa 2de Baade, indehavende friske Hornfisk, hvormed de agtede sig til Helsingør. Vinden var V. S. V.; der blæste en Storm, og de omkom alle.

Den eene Baad er funden ved Varberg i Sverrig, paa hvilken Baad var Otte Jacobsen og Andreas Thaarup med begge deres Sønner. En Kiste fra den anden Baad, tilhørende Bjørn Bach, er drevet i Land og opbierget ved Halmstad. Otte Jacobsen har efterladt sig 6 levende Børn, hvoraf den ældste er vanvittig, og den yngste ikkun 9 Aar gammel. Han havde i Forvejen, nemlig i Aarene 1800 og 1801, mistet 2de Sønner paa Søen. Styrmand Thaarup har efterladt sig en aldrende Enke, og deres eeneste Barn, førnævnte Claus Thaarup, blev for 2 Aar siden gift, hans Kone sidder tilbage ed et spædt Barn. Bjørn Bach efterlod sig Enke og 5 smaae Børn, og Ole Melchorsen ligeledes Enke og 4 smaae Børn.

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Dette var vist en høist beklagelig Tildragelse!

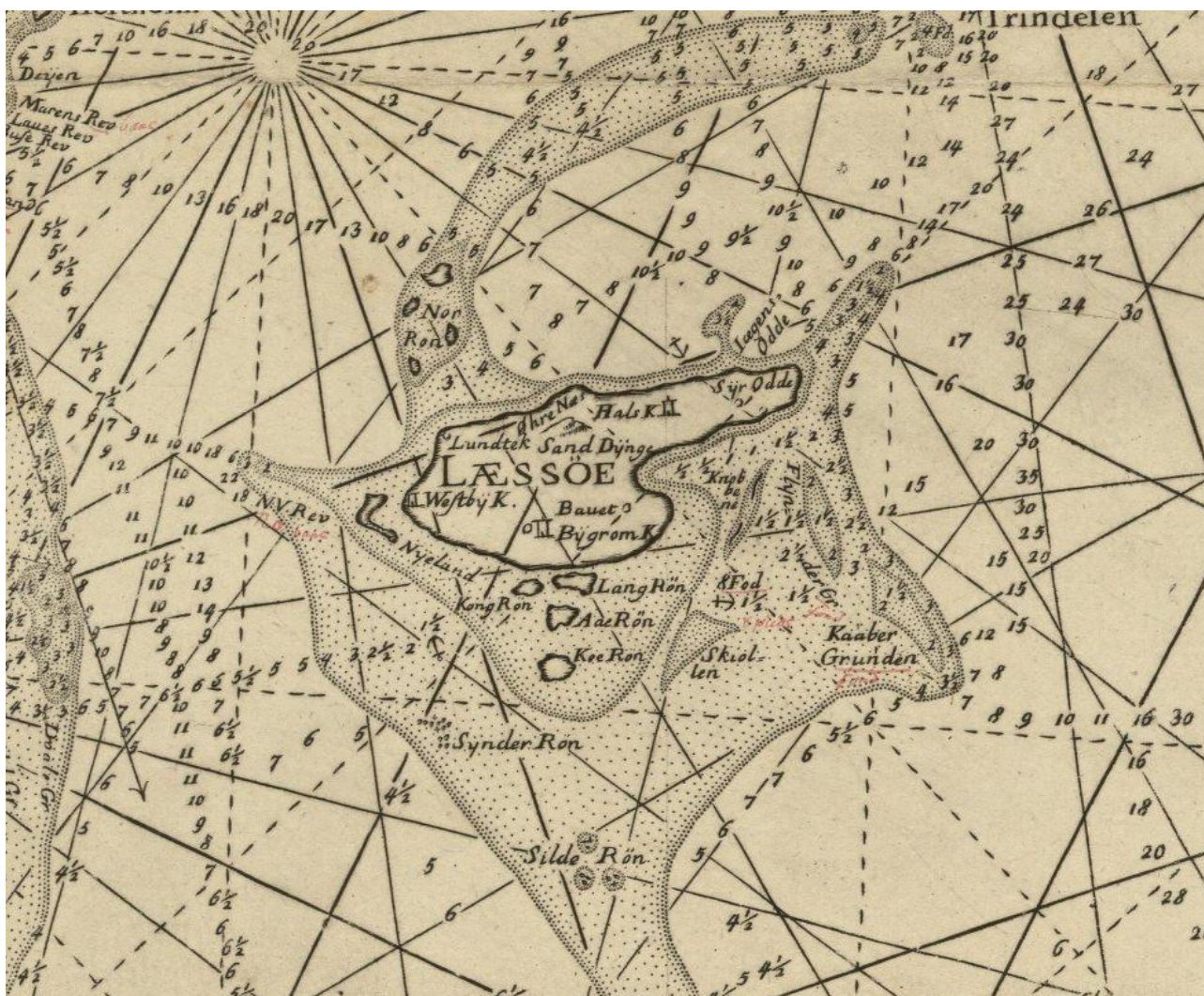
Jeg havde ved Subskriptionsplanen lovet Kaart over Øen; men saasom samme fuldstændig er afstukket i det bye udkomne Pas-Kaart over Kattegat, saa, for at spare unødvendige Udgivter, findes allene, som Vignet under Titelbladet, Øen i sig selv med de saa kaldte Sønder - Rønner og Norrønd. I Øvrigt har jeg befolket afstukket Hovedkirken Byrum, Tinghuset, de her til Hornfisk - Fangst brugende Bundgarn og Baad, samt endeel andre Fiske- og Biergnings Redskaber, der ere herfra saa nøjagtig aftegnede, som mueligt.

Jeg vil i Øvrigt bede de høje og gunstige Læsere at undskylde, om Stiil eller Udtrykke af Ord befindes feilagtige; thi min Hovedhensigt har allene været at giøre det høje og ærede Publicum nogenledes bekendt med den forhen saameget ringe anseete Øe Lesøe og dens Beboere; er jeg heldig dertil, som jeg haaber, saa er det mig alt nok.

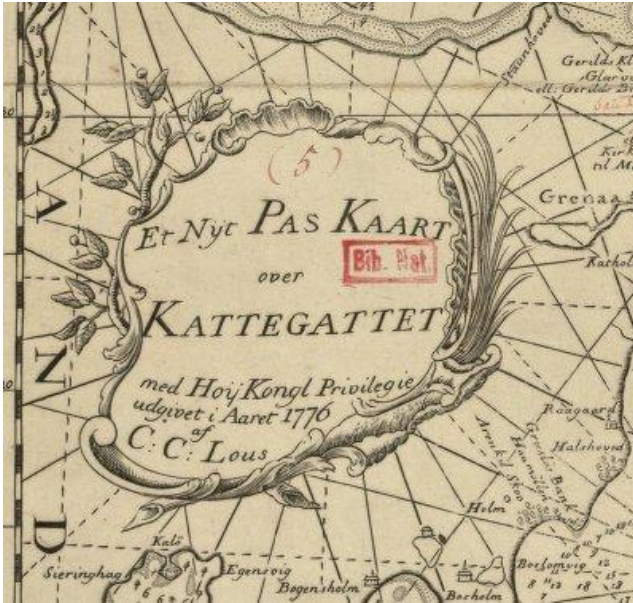
Trykfejl ere snart uundgaaelige, og disse beder jer, at blive antagne for det de ere.

Vejgaard paa Lesøe den 14. Augusti 1802.

Forfatteren.

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Indhold

Første Part.

Første Capitel.

Om Øens Beliggenhed, Inddeling, fordums og nuværende almindelige Beskaffenhed, en og anden almindelig Indretning: item om Jorddyrkningen og Jordens Beskaffenhed i Almindelighed.

Andet Capitel.

Om de rundt om Øen forekommende Udbukke, Bugte, Anker- eller Stroppe- Pladse, Baad-Havne og Indløbe, item om Udgrundene, Skier og Holme, samt om de der faldene Strandinger m. v. i den Anledning og dem, som ere indtrufne siden Aar 1780.

Tredie Capitel.

Om Have og vildtvoxende Væxter her paa Øen.

Fierde Capitel.

Om de firefoddede Dyr, Orme og Insecter paa Øen

Femte Capitel

Om Land- og Søfugle, som sees paa og omkring Øen

Siette Capitel.

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Om de bekiendte Fiske, som falde her ved Øen, og Maaden at fange dem paa, m. v. Fiskeriet og Fiskeredskaberne betræffende.

Syvende Capitel.

Om Øens Indbyggere i Almindelighed, Mundart, Skikke, overtroiske Meninger, Antal, Levemaade, Klædedragt og Tilstand m. v.

Ottende Capitel.

Om Øens Handel og Privilegier

Niende - Capitel

Om Beboernes Fartøjer, store og smaa.

Anden Part

Første Capitel.

Om Hovedsognet Byrums Beliggenhed, Grændser og Længde, samt dets almindelige Beskaffenhed, og Oplysning om de offentlige Bygninger.

Andet Capitel.

Paa lige Maade Vesterøe Sogn betræffende

Tredie Capitel

Betræffende Hals Sogn

Første Part

Om Øens Beliggenhed, Iddeeling, fordum og nuværende almindelige Beskaffenhed: om en og anden almindelig Indretning: item om Jorddyrkningen og Jordens Beskaffenhed i Almindelighed

1. §.

Om Øens Beliggenhed of Størrelse.

Lesøe eller Læssøe ligger i det for Søfarende farlige Farvand Cattedgat, under 57 Grd. 16 M. nordlig Brede, 3 Miile i O. S. O. fra nærmeste fast Land og Kiøbstæd Sæbye, 4 Miile i S. O. fra Toldstædet Fladstrand, 7 M. fra Kiøbstæden Skagen, 7 . i Øster fra Toldstædet Hals under Aalborg Kiøbstad, alle henhørende til Aalborg Stift i Jylland; 7M. fra Øen Anholt; 21 M. fra Helsingør; og 9 M. i S. V. fra Gothenborg i Sverrig, eller fra de under samme Stad liggende Øer.

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Øen, som er overalt beboet, undtaget paa nordre Side, hører i det Geistlige under Viborg Stift, og har forhen i det Verdslige lagt under Halds Amt i benævnte Stift; men henhører nu i den Deel under Hiøring Amt i Aalborg Stift, efter Kongelig Resolution af 19de Martii 1794.

Rundt om Øen ere store Udgrunde og adskillige smaa Øer eller Holme, samt blinde Skier og Sandrevler, (see 2det Capitel).

Hoved-Øen fra yderste Pynt i S. V. til yderste Huk i N. O. er 3 Miile lang; men efter almindelig Landevei igiennem Øen, fra vestre Strand til de i N. O. yderste beboede Stæder, kaldet Østerby, er Længden 2 1/4 M., og derfra videre N. O. til Stranden ½ Miil. Øens Brede er forskiellig, deels 1, det høiste 1½ Miil, og Omkreds omtrent 6 a 7 M.

Den er ganske slet eller jevn, uden Bakker eller Klipper, naar undtages en noget ophøiet Bakke eller Ryg, bestaaende for det meste af smaae Steene og Sandgruus, der strækker sig saa godt som igiennem Øen: nemlig fra den vestre Kant, til Byrums Kirke i Øster, og vider derfra Øst efter, samt fra Byrums Kirke Nord efter Øen; saa og af endeel store og smaae Sandbanker paa nordre og nordøstre Side af Øen, kaldet Klitterne: Levninger af Sandflugten i Hals Sogn, hvorom mere i 2den Part, under Sognets specielle Beskrivelse.

At Søen i de ældste Tider aldeles har skiult Øen, formodes især deraf, at paa fornævnte Bakke, et kort Stykke S. O. fra Byrums Kirke, skal være fundet et svært Skibsanker, og er endnu Stædet kiendeligt hvor Ankeret skal have lagt.

2. §.

Om Øens Inddeeling m.m.

Hele Øen indeholder 3 Kirkesogne, bestaaende af Øens søndre og endeel af østre Side, og Annexerne Vesterøe, paa vestre Side, og Hals paa østre og nordøstre Side; men Hals Kirke og den største deel af Sognet, som indeholder den nu ubeboede nordre Side, er for over 100 Aar siden ved Sandflugt ødelagt, saa at de nærværende Hals Sogns Beboere søger til Hovedkirken, (see Hals Sogn under 2den Part).

For disse tre Sogne, som i der Geistlige udgiøre eet Sognekald, beskikker Kongen en Sognepræst, og nu tillige en residerende Kapellan. Imedens Hals Sogn var i Flor, eller før Sandflugten, vare her 2de Sognepræster, nemlig; den ene for samme Sogn, og den anden for Byrums- og Vesterøe Sogne. Siden, nemlig fra Aaret 1700, har alle Sognene været betient af en Sognepræst og en Personel Kapellan, som beboede og brugte Hals Sogns Præstegaard, indtil samme ved Sandflugt blev aldeles ødelagt. Sognepræsten har frie Præstegaard, dog skal Eftermanden indløse Bygningerne paa Gaarden af Formanden, eller hans Enke og Arvinger, for 335 Rdlr., med mindre Brystfældighed befindes, hvis Reparations - Bekostninger fratrækkes. Kapellanen besørger sig selv Hiemstæd, hvorimod han hidtil har nydt 50 Rdlr. til Godtgjørelse af Sognepræsten; men efter Kongelig Reglement af Aar 1799, skal han nu istæden for denne Sum, herefter oppebære ½ Part af Præstens Korn og Smaae - Tiende, hvoraf han forhen ikkun bekom 1/6 Part .

(Efter Kongelig Resolution af 19de December 1800, er det allernaadigst bevilget den nuværende residerende Kapellan Hr. Bloch, at et Hiemstæd med en liden Jordpart i Byrums

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Sogn, han har tilhandlet sig, maae herefter bestandig være Kapellan - Bolig, og at Eftermanden udbetaler til Formanden, eller hans Arvinger den Summa 300 Rdlr., naar ingen Brystfældighed maatte befindes paa Huusene ved lovlig Synsforretning. Allerhøistbemeldte Resolution lyder saaledes:

"Vi Christian den Syvende af Guds Naade, Konge til Danmark og Norge .

Vor Gunst! Eftersom Hr. Jacob Bloch, residerende Capellan paa Vort Land Lesøe, for os allerunderdanigst haver andraget, at han, formedelst de Vanskeligheder, som møde ved en passende Boepæls Anskaffelse for Capellanen sammesteds, har for den Summa 270 Rdlr. tilkiøbt sig Gaarden No. 102 i Byrums Sogn 4de Lægd, som staaer for 1 Spc. 2½ Albm. Hartkorn, er beliggende omtrent midt i Landet tæt ved Byrums Kirke, og bestaaer af et Stuehus paa 15½ Fag Bindingsværk, et Korshuus paa 3 Fag og 9 Fag Udhuse, hvilket alt er assureret i den almindelige Brandforsikring fir 490 Rdlr; hvorhos han tillige har anholdt om, at dette hans Eiendoms - Stæd maatte vorde Residence for de efterfølgende residerende Capellaner paa Lesøe, imod at ham af Eftermanden tilstaaes 300 Rdlr., og at han forpligter sig til, efter lovligt Syn, at aflevere i forsvarlig Stand; og Du udi herover givne Erklæring, som tilligemed Ansøgningen er bleven Os forelagt, har yttret, at det er yderst nødvendigt, at det ommeldte Stæd, bliver en bestandig Bopæl for Lesøe residerende Capellaner, da de er ofte have været i stor Forlegenhed for at finde nødvendig Boelig, ligesom og den forlangte Summa for denne anstændige og vel indrettede Boelig ikke ansees at være for høi, i Forhold til hvad der almindelig betales for Præstegaardene.

Saa give Vi Dig hermed tilkiende, at Vi, i Betragtning af foranførte, allernaadigst ville have anordnet og fastsat, at forommeldte, Capellanen Hr. Bloch tilhørende, Eiendoms-Stæd maae for Fremtiden være en fast Boepæl for de residerende Capellaner paa Lesøe, og han eller hans Arvinger for samme af Eftermanden nyde 300 Rdlr., imod at Stædet, efter lovligt Syn, afleveres udi alle Maader i forsvarlig Stand, samt at den i Dagligstuen værende 2 Skyds. Vindovn, taxeret i Brandforsikrings Forretningen for 12 Rdlr. 3 M. følger Gaarden som Inventarium. Derefter Du Dig allerunderdanigst haver at rette, og Vedkommende saadant til Efterretning at tilkiendegive.

Befalende Dig Gud! Skrevet i Vor Kongelige Residents Stad Kiøbenhavn den 19de December 1800.

Under Vor Kongelig Haand og Seigl.

Christian R.

Moltke. Colbjørnsen. Reiersen. Feddersen. Cold")

I øvrigt ere Kapellanens Indkomster de samme her, som de residerende Capellaner paa Landet i Almindelighed nyder, og desuden 50 Rdlr. aarlig af afgangens Biskop Trellunds Legato, imod at lønne en Skoleholder for Hals Sogns Skole, og med samme Skole at have Inspection og jevnlig Tilsyn, alt efter Reskript af 1 Sept. 1752, anført blandt Fogtmans Samlinger saaledes:

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

"1752 1 Sept. Resc. til Stiftamtmanden og Biskoppen i Viborg, ang. at den personelle Capellan paa Lesøe, maa aarlig til Snapsting nyde 50 Rdlr. at det Trellundske Legato til danske Skoler, dets Renters Rente, for tilligemed sine præstelige Forretninger ogsaa bestandig i egen Person at holde Skole, samt med Tiden endnu 10 Rdlr. af samme Rente til den Persons Belønning, som assisterer ham ved Undervisningen."

Ved foranførte allerhøistnævnte Reglement er Capellanen tilstaaet 4 Offerdage aarlig; saa skal og imellem Capellanerne, ligesom Sognepræsterne, svares Naadsens Aar.

Een Degn er beskikket for alle trende Sogne.

I det civile udgjør Øen et Birk, som bestyres af en Kongelig beskikket Birkedommer, der tillige er Birkeskriver, Politimester og Auctions-Directeur. I fordum Tid før Sandflugten, skal her have været en særskilt Birkeskriver, hvilket erfares af en Liigsteen paa Byrums Kierkegaard, hvorpaa er at læse, at en Birkeskriver derunder ligger begravet, som tillige havde været Degn for Hals Sogn. Han døde Aar 1694.

Birkedommeren maa selv besørge sig Hiemstæd, som her paa Øen kalder besværligt og bekosteligt, hvorimod godtgøres 30 Rdlr. aarlig af Kongens Kasse, hvilke hæves paa Amtstuen. Birkedommeren nyder desuden efter det Høikongelige danske Cancellies Resolution under 2den April 1796, af hvert Stæd her paa Øen, enten det er stort eller lidet, 1 Skieppe Byg aarlig. De øvrige Indkomster ere uvisse undtagen 20 Rdlr. 4 ? aarlig af De Herrer Residerende i Viborg. (see 3. §).

Til Opsigt over Toldvæsenet her paa Øen, ansætter Kongen en Tolder, som indfordrer de Kongelige Told rettigheder. Her er ingen Kongelig Toldbod, men Vedkommende ere pligtige, at indfinde dem paa det Sted Tolderen boer, hvor det Kongelige Toldskildt er staaende, for at anmelde Ind- og Udseiling, nedlægge Angivelser og modtage Toldsedler. Han har ingen Betient under sig, eller Røjerter. Toldertienesten med Veier og Maaler Embedet, som ligger dertil, er ellers af alle Betieninger her paa Øen, den ringeste, saa at den end ikke med største Oeconomie kan ernære en Familie; thi naar undtages den Kongelige Gage 100 Rdlr., ere Sportlerne saare ringe, saafremt Strandinger ikke indtræffer, hvilket er baade tungt og uvist at vente paa. Tolderen maa, ligesom Birkedommeren, selv anskaffe sig Hiemstæd, som er særdeles besværligt; som oftest forarsager det store Bekostninger at faae indrettet nogenlunde bekvemme Værelser. Saaledes er det gaaet mig, jeg blev nødsaget dyrt at købe en aldeles forfalden Gaard. Det var derfor at ønske, at enhver Kongelig Betient har paa Øen havde et bestemt Bostæd, som Mand efter Mand kunde tilflytte. Disse Stæder, saavel i Henseende til det nødvendige, som fornøielige og ziirlige, vilde da immer blive forbedrede, uden stor Byrde, den tiltrædende Embedsmand til megen lettelse.

3. §

Om Øens fordum og nuværende Beskaffenhed.

At Øen for ældgamle Tider har været beboet, er fuldkommen bekiendt; men jeg har dog ikke kundet overkomme noget med Vished derom, uden hvad Pontoppidan i danske Atlas 4d Tom. Pag. 700 ommelder, som jeg ord for ord vil anføre saaledes:

"Landet har fra meget gamle tider været beboet, og skal være fundet og taget i Besiddelse af en fornem Høfding, kaldet Hler, som var Kong Færniots Søn af Finland, og har givet Øen sit

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

navn efter sig, at den kaldes Hlersøy, Hlesøy og siden Lessøe. Denne Hler havde og det Navn Deger, og har levet i Ødins Tid, hvilket han besøgte i Asgaard, og kanskee har givet nogen Anledning til hans Migration ind i Norden. Efter meget lang Tids Forløb kom Toer, som var en Descendent fra Færniot i femte Leed, til Danmark, og fandt da paa de danske Øer sine Frænder, som nedstammede fra Hler den gamle paa Lessøe. Hvorvidt Erasmus Lætus har Ret, som ved Plinii Glerfaria forstaaer Lessøe, det overlades til andres Omdømme. Conf. Atlas Dan. Tom. I pag. 475. Navnet er fordum blevet skrevet paa adskillige Maader, udi Edda Hlerssey, i de gamle nordiske Historier, som Islændere have skrevet, Hliesep og Hleseey, men i andre gamle Skrifter og Documenter Lessøe, Lesci, Leslø, Læsøe, Lesse, Læssæø, Lessøø. Ved og paa dette Land har i ældre Tider tildraget sig adskillige mærkelige Bedrifter, som den gamle Historie har optegnet, saasom om Erik af Norge, da han havde slaaet Odde, at han søgte Forfriskning paa Lessøe, men fandt ingen. Om Jarlen Vandrade, som ved Lessøe blev overvunden af Orvar Odde. Om Asmund, som leed Skibbrud ved Lessøe med mere end 3000 Mand: om Gøte Tosasøn, som, ved at forfølge et dansk Kiøbmands Skib, strandede paa Lessøe og blev med alt Mandskab og Bytte: om Kong Harald Haardraade af Norge, som ved Lessøe af Kong Svend Estridsen blev angreben og forfulgt: om kong Harald Gilles Strid imod de Danske under Lessøe: om de Danske, som 1181 vilde reise til det hellige Land, deres Ophold under Lessøe: om Hr. Torkil Magnussøns Svenne, som ved A 1300 paa Lessøe bleve grebne."

Ligeledes anfører Pontoppidan under paafølgende Pag. 701, om Øens Herligheds - Eiere følgende:

Fra gamle Tider af, har Læssøe ligget under Wiborg Stift og til Dom - Capitelet i Wiborg. Hvitfeld Pag. 292, siger: at Erik Glipping har givet Lessøe til Wiborg Domkirke. Men at denne Donation maae være lagt ældre, det viser Knytluga Saga, som udtrykkelig melder, at Lessøe er under Wiborg Stift. Om det kanskee saa har været fra Stiftets Oprettelse under Kong Estridsen eller og Kong Waldemar I. har gjort det, er man uvis om. a) I Kong Waldemar II. Tid ved 1219 reiste sig en langvarig Trette imellem Capitelet i Wiborg, og Munkene i Witskøl Kloster om de Eiendomme og Herligheder paa Lessøe som Kong Valdemar I. havde skienket Klosteret. Kong Christoffer I. stadfæstede Munkene i Witskøl 1252 deres fjerde Part af Øen Lessøe, undtagen de Egne Æstreberg, indtil en stor Steen som staaer mod Østen b). 1274 opkom atter Tvistlighed imellem Capitelet i Wiborg og Witskøl Kloster, formedelst et Capel, som Klosteret havde ladet bygge paa Lessøe, hvorved Capitelet fandt sig fornærmet c). Saadanne Disputer varede ved indtil Aar 1320, da Witskøl Kloster solgte og afhændte til Capitelet i Wiborg alt sit Gods og sine Rettigheder paa Lessøe. De vidtløftige Tvistligheder imellem Capitelet i Wiborg og de Børlumske Biskoper, angaaende Jurisdictionen paa Lessøe, som bemeldte Biskoper, efter Øens naturlige Lægde (tømmer), tilholdte sig, en Wiborg Capitel formeente sig, at have gammel Hævd paa, bleve vel 1394, saaledes bilagte, at Biskop Sven af Børlum og hans Capitel afstod til Capitelet i Wiborg af sin Jurisdiction paa Lessøe, imod en aarlig Afgift paa to Mark Sølv og visse Rettigheders Forbeholdelse. Ikke desmindre bleve dog Stridighederne under de følgende Børlumske Biskoper fortsatte, og undertiden med største Heftighed drevne. Efter Reformationen beholdt Domkapitelet i Wiborg denne Øe, og endnu haver Biskoppen og andre saakaldte Capitulares i Wiborg den aarlige Landskyld af Landet, som de aarlig ved St. Olai Tider skiftes til at besøge, for at have Kundskab om

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Tilstanden paa Landet, og den af dem, hvis Tour det er i det Aar at besørge Landets Sager, kaldes Procurator Lessoviæ."

a) Fordi at Øen har lagt under Wiborg Stift, synes ikke følge, at Herligheds - Retten derved tilkom Wiborg Dom-Capitel, men dertil maa have været andre Adkomster.

b) De Egne under Navn Æstreberg ere nu aldeles ikke bekiendte, og ei heller vides nu, hvad det skulde være for en stor Steen mod Østen; thi her sees ellers adskillige store Steene.

c) I Østerbye under Hals Sogn skal et Capel i gamle Dage have været staaende, og Indbyggerne vide endnu at vise Tomten strax norden for Huusene på Stæder No. 226.

Een anden gammel Efterretning om Øen, dog uden Navn og Dato har jeg i mit Eie, og blev mig meddelt af forige Sognepræst Sal. Hr. Møller, lydende saaledes:

"OM Læssøe."

Endskiønt man ei allene holder det for Opdigtelse at Dronning Margaretha, da hun kom fra Norge, havde stødt med hendes Fartøi ved Skagen og blev frelset ved Læssøe Indbyggere, og til naadig Belønning gjorde den til Selvejere, at de kunde købe og sælge deres Gaarde, men også ligeledes bærer Tvivl om det gamle Segl, som Læssøe Indbyggere besidde og forgive, at det var skienket dem til et Tegn paa deres Friheder, skulde være at saadan Betydning, da ved Omskriften læses, at det er Seglet af Læssøernes Hellige Knud, Sigillum saneti Canuti Lessorum: saa kunde dog alligevel være, at Kong Knud, som de kaldte den Hellige, havde i Henseende til Øens Beliggenhed, da Indbyggerne ved at bierge ulykkelige Folk, sætte deres eget Liv i Fare, af Kongelig Hyldest og Naade havde givet dem dette Segl, til et Kiendetegn, at de vare hans Undersaatter og for at bekræfte Forretningerne dermed i hans Navn, da Seglet selv forestiller Kongen med Krone og Scepter siddende paa en slags Trone; thi at de kunde have faaet Kongelige Naadesbeviisninger, stadfæster allerhøjeste Kongelige Resolution af Høisalige Kong Friderich V. i Aaret 1740, paa deres allerunderdanigst Ansøgning, at forsvare i Ufreds Tider deres Land selv, som allernaadigst blev antagen og bevaret, uden at nævne et Slags Herskab. Ellers har Lesøe fra gamle Tider ligget under Wiborg Stift og til Domkapitelet i Wiborg, til hvilket de endnu paa denne Dag maae betale aarligen en vis stipuleret Landskyld af deres Gaarde. Hvidtfelt pag. 292 siger: at Kong Erik Glipping hat givet Læssøe til Wiborg Dom - Capitelet. Men at denne Donation har været langt ældre, der viser Knytlinga Saga, som udtrykkeligen melder, at Læssøe er under Wiborg Stift og Biskop. Stiftes Oprettelse stedte under Kong Svends Eriksen eller Kong Waldemar den første. I kong Waldemar den Andens Tid ved Aar 1219, reiste sig en langvarig Trætte imellem Capitelet i Wiborg og Munkene i Virskøl Kloster (nu en Herregaard kaldet Biørnsholm), om Eiendom og Herligheder paa Lessøe, som Kong Waldemar den Første har skienket Klosteret. Kong Christopher den Første stadfæstede Munkene i Vitskøl i Aaret 1252 deres 1/4 Part paa Læssøe, undtagen de Enge Æstrebeg, indtil en stor Steen son staaer mod Østen. I Aaret 1274 opkom atter Tvistlighed imellem Capitelet i Vitskøl Kloster, formedelst et Capel eller liden Kirke, hvorover Capitelet fandt sig fornærmet. Disputen varede til 1320, da Vitskøl Kloster solgte og afhændte til Capitelet i Wiborg, alt sit Gods og Rettigheder paa Læssøe. Dog bleve Disputerne imellem de Vitskølske Biskopper og Capitlet i Wiborg fortsatte indtil Aar 1394, og efter Reformationen beholdt de sidste Herligheden paa denne Øe, og endnu

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

har Biskoppen og de andre Capitulares i Wiborg den aarlige Landskyld og besørger Landet ved Olai Tider. De beskikke med Kongelig Confirmation selv Landfogden, som indkræver Landskylden for dem, men de Kongelige Skatter betales til Aalborg Amtstue.

Landskylden er af enhver Gaard aarlig 3 Rdlr. 2 a 4 p. og næsten saa meget udgjør de Kongelige Skatter. Hver Mand er Selvejer. Ingen Gaard staaer højere end til 1 Tønde 2 Sk. 1 Alb. Hartkorn, undtagen Landfogdens Gaard, men de fleste Stæder have allene nogle Skiepper Hartkorn. Efter Sandflugten er hele Landets Hartkorn allene 140 Tønder, som contribuerer. Præstegaarden staaer for 7 Skp. - 3 Fdf. 2 Alb. Lesøe har sit eget Birk og Birketing, hvor altid 2 af Indbyggerne ere Bisiddere. Kongen sætter selv Birkedommeren (og Præsten), saa at man kansee, at Jurisdictionen qvoad personalia alleneste er Kongens. Qvoad realia, om Læssøes Beboere ere Selvejere af deres Gaarde, eller ogsaa om de kunde blive belastet med slige Pligter, saadanne som staar under Herskabet af et Gods, tiener det følgende til Efterretning. Saltsyderie har fra Arilds Tid været en af Lessøe Beboernes Næringsvei. De vare i fuldkommen Besiddelse af deres Saltkiedler: kunde sælge og bortgive, de ejede dem og uden nogen Afgift. Et Document af Aar 1330 viser, at Biskop Thyge i Børlum tillod paa Lessøe nogle ellers forbudne Ægteskaber, og fik for saadan Tilladelse 14 Læster Salt i et Aar. I disse Saltkiedler, som paa et Fællesmark, kaldet Brebakkerne ved Strandbredden S. O. i Byrums Sogn, hvor der siges endnu er at see, hvor Saltpanderne havde staaet, havde Ejeren visse Parter, Fierdinger, Ottinger og mindre Parter, som de kaldte Afgierd, 3 paa en Otting; saadanne Parter findes at være arvede, solgte, bortlejede, pantsatte og bortgivne til Kirker og Klostere. I øvrigt er det vist, at Geistlighed i de Romersk - Catholske Tider altid søgte at udvide sin Magt og belaste Undersatterne, men hvorvidt denne Magt har strækket sig over denne Øe, kan sluttet af Tvistlighederne og Uvisheder, og er formodentlig noget deraf tabt i Wiborgs Ildebrand 1726."

Viborgs store brand.

Branden opstår tirsdag den 25. juni ved 16-tiden under ølbrygning hos handelsmand Peder Vandet på Hjultorvet. Der er kraftig storm fra vest, og inden ilden standser natten imellem den 26. og 27. juni har den fortæret 71 gårde og 78 huse og boder. 215 familier eller halvdelen af byens indbyggere bliver husvilde. Det er byens centrum med de største gårde og huse, der bliver flammernes bytte sammen med rådhuset, domkirken, bispegården, Sortebrødre Kirke og hospitalet. Med kongens hjælp og betalt af en særlig skat - brandstyr - udskrevet over hele landet bliver de offentlige bygninger genopført på fire år, mens mere end halvdelen af de øvrige brandtomter ligger ubebyggede hen 25 år efter branden.

For nærværende synes det, Kongen har selv den største eller væsentligste Herlighed af Øen, saasom: Jus vocandi, Birkerettighed, Sigt- og Sagefalde- samt Forstrande- Ret, og at Wiborg Domcapitel ikkun er forlehnet med visse Indtægter; men ikke destomindre er dog Capitelet ved Højeste Rettes Dom af 24de Jan. 1785 tilkiendt, fremdeles at nyde Herligheden og øvrige Indtægter af Landet, endskiøndt Beboerne ej blev frakiendt deres gamle Eiendoms-Ret til deres Stæder, hvorom allerhøistbemeldte Dom lyder saaledes:

(Sagefaldet betegner de indtægter fra bøder og forbrudt gods (dvs. ejendom eller ejendele tildømt kronen som straf for en forbrydelse), som kongemagten besad i middelalderen. Kongemagten besad retten til disse indtægter, fordi den blev betragtet som vogter af freden internt i riget.)

"Lessøe Lands Beboere bør, som Selvejere, beholde de dem efter Skiøder eller andre lovlige Adkomster tilhørende Eiendomme. Hvorimod Wiborg Dom - Capitul fremdeles bør nyde Herligheder og øvrige Indtægter af Landet, i Følge Kongelig Befaling af 9de Sept. 1735, samt 1/5 Deel af Biergeløn, hvad enten Skibene strande eller ved Baade hielpes af Grund og paa hvad Maade end derom af Biergerne sluttet Accord. Ligeledes bør Dom-Capitulet i

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Overeensstemmelse med Rentekammerets Resolution af 10de Jan. 1778 eene være berettiget, at lade udvise af de øde og sandfugne Jorder, hvorpaa ingen maatte kunde fremvise nogen lovlig sær Adkomst. Hvorimod samtlige Lessøe Lands Beboere aldeles bør fraholde sig al selvtagne Brug paa fornævnte Stæder, samt efter Landfogdens Tilsigende, fremdeles som hidtil, være behjelpelig ved Klitgaardens Bygnings Vedligeholdelse."

Denne Proces blev af Beboerne begyndt ved allernaadigst bevilget Commision i Aaret 1778, som de troede sig beføiet til, i Anledning af det Høikongelige Rentekammers Resolution under 10de Jan. f.A. læst her ved Birketinget den 9de Febr. næsteften, hvorved Domkapitlet eller de Residerende i Wiborg bleve kvalificerede som Grundejere af Øen, hvilket Beboerne befrugtede, kunde have skadelige Følger i Henseende til deres fra ældgamle Tid havde Selvejet - Rettighed til deres paaboende Stæder og Ejendomme; fra meget mere: efterdi den da værende Landfoged Peder Zeuten inden Birketinget, i Samtale med Birkedommeren, skal have sagt, det det var selvtagen Maade og ingen Rettighed, at Landboerne solgte og skiødede deres Eiendomme paa Øen. Resolutionen som egentlig angaaer de øde eller sandfugne Jorder, og er paaberaabte i Højerets Dom, lyder saaledes:

"Pro Memoria!

Efterat man over den fra Landfoged Zeuthen hertil indkomne Forespørgsel, om Indbyggerne paa Lesøe maae hvor de lyster, og uden foregaaende Udviisning, optage Jorder, af de tilforne Sandfugne, til Brug og Bygning ec., har erholdt Hr. Kammer Junker og Amtmand Urnes Betænkning, og tillige indhentet de Residerende ved Dom kirken og Skole i Wiborg, deres Erklæring, samt dernæst, samt dernæst om denne Sag corresponderet med det der Kongelige Danske Cancellie, skulde man ikke undlade, at have velbemeldte Hr. Kammer - Junker tilmeldet: at de, Domkirken, Skolen og de derved Residerende, iblandt andre af de Residerende paaberaabte ældre Adkomster, ved en den 19de Octbr. 1680 af Høisal. Kong Christian den Femte meddeelt Bevilling, er tilladt fremdeles som forhen den Indkomst af Lesøe Land, som Kirken af Arilds Tid forhen haver, og denne Indkomst forklares at bestaae i Landgilde, Stædsmaale, Hoverie og Rettighed til at holde Skifter efter Beboerne, foruden 1/5 Deel af Biergelodderne: det og forsavidt Landgilden angaaer, ved en Kongelig Resolution af 9de Sept. 1735 nøiere er stadfæstet. De Residerende tillige svarer af Lesøe Lands Hartkorn, lige med alle Jordegods - Ejere og Benesiciarii, den paabudne 1/4 Procento Skat, saavelsom og Extraskat for de Uformuende paa Landet, forsavidt samme overstiger et vist Antal, hvorfor de efter Omstændighederne ere fritagne a).

a) Det er nu for Lesøe Land, ligesom ovaralt i Danmark, i Følge Forordningen af 17de Junii 1773 befalet, at 1/4 Proc. Skat af alle hidtil Udstædte, og herefter udstædende Obligationer, med pant i Jordegods og Huuse, skal svares af vedkommende Creditor, saalænge Obligationerne henstaaer umortificerede.

For de Uformuende er mig ikke bekiendt, at de Residerende i Wiborg have svaret eller svare Extra - Skat; men 300 Rdlr. eftergiver Hans Kongelige Majestæt allernaadigst aarlig, hvorved de meest Fattige befries for Skat, og de mest Trængende nyde endeel Eftergivelse.

Saa seer man ikke rettere, end at forbemeldte Kirke, Skole, og de derved Residerende paa deres Embeds Vegne, ere som Grundejere af Lesøe og følgelig efter Loven Berettiget at udviise og Stædsmaale til Vedkommende at stadfæste, de Pladser og Grunde, som nogen

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

enten af nye vil optage til at bygge og boe paa, eller have til andet efter Loven tilladt Brug. Den af Landfogden paaklagede Uorden med at optage af de sandfugne Jorder i fleng og derpaa at bygge Huuse uden Tilladelse, tilkommer altsaa de Residerende at see hemmet b) og forsaavidt den Kongelige Interesse derunder verserer med Skatte og af de tilforn matrikulerede, men siden formedelst Sandflugt til Afgang anseete Jorder, eragter man fornødent, at følgende Regler, ved sidstbemeldte Jorders Optagne til Brug vorder iagttagne saasom:

b) Herved synes det, Beboerne ei maatte nyde Godt af Lovens Bud i 5 Bogs 55 Cap; thi de har ikke allene i over 20 Aar, men endog over 100 Aar uanset og upaataalt benyttet dem af de sandflugne Jorder, som igjen ere græsbegroede, dels til Bebyggelse og Beboelse, dels til Fæegang for deres store og smaae Creature, og dels til Ildbrændsel af Tørv og Lyng at skiære, alt uden dertil at have ansøgt Tilladelse,

I.

"Enhver som vil af de tilforn sandfugne, men enten nu eller derefter med Græsbund tilvoxende Jorder optagne nogen Plads til Beboelse og Brug, bør derpaa erhverve lovlig Udviisningsbrev, af Grundeierne eller deres Befuldmægtiget Landfogden a), i hvilket Udviisningsbrev Pladsens Størrelse og Indhold af qvadrat Alen bør beskrives, og Landfogden være forbunden til, uden Betaling, i 2de Mænds Overværelse at udvise og afpæle, samt en Forretning at forfatte, som Amtmanden tilstilles, for samme her til Cammeret at indsende. Udi denne Forretning maatte tillige indføres de Vilkår, som indgaaes af dem til Pladsens Indtagende sig anmeldende; og maae i øvrigt ved Udviisningen paasees, at det ikke skeer paa saadanne Stæder, hvorved nye Sandflugt kunde foraarsages.

a)Formeenes underdanigst, at Hans Kongelig Majestæt er egentlig Grundejer af Lesøe Land og ingen anden, naar det ikke maae være Beboerne selv; thi Wiborg Domcapitel eller de Residerende sammenstæds ere ikkun allernaadigst forlehnet ned visse bestemte Indkomster og har paa ingen Maade Eiendoms-Ret over Øen.

2.

De, til hvilke saadanne Pladse blive udviiste, bør tilforbindes inden et Aars Forløb, at have bygget og indhegnet den udviiste Jord ved Dige eller Grøft, og skulde Stranden være af den Beskaffenhed, at ingen Grøft deraf til Varighed kan opkastets, drager Landfogden Omsorg for, at de til Indhægningen udfordrende Tørv vorder den nye Beboer anden Steds udviiste, hvor alt, uden at foraarsage enten nye Sandflugt eller Skade paa anden god Jord, bedst kan lade sig gjøre.

3.

Førsømmer den, som Pladsen er udviist, at bygge og indhegne samme inden foreskrevne Tid, maae Pladsen overlades til en anden, uden Pretention af de første, som dertil paa en Gienpart af Udviisningsbrevet sig maa reversere.

4.

Grundeierne eller deres Befuldmægtiget Landfogden, maa ikke værge sig for, at udvise Pladse til dem, som det forlanger, og derpaa vil bygge og boe, med mindre den forlangende

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Plads maatte være af den Beskaffenhed, at ved sammes Optagende, nye Sandflugt kunde befrygtes og i det tilfælde indsender han sin skriftlige Formeening derom til Amtmanden, som, om Vedkommende fremdeles paastaaer Pladsen udviist og derom sig hos Amtmanden melder, lader 4 af Retten udmeldte uvillige Mænd lovlig besigte Pladsen i Landfogdens Overværse, og om Beskaffenheden inden Tinge at give deres eddelige Afsigt, der af Rettens Betiente paa ustemplet Papiir og uden Betaling bliver Amtmanden at tilsende, da han derefter Sagen med de Residerende ved Dom - Capitlet afgjør, eller om de ikke med hinanden bliver enige, da Sagen til nærmere Resolution hertil at indlevere.

5.

Til Opmuntring for dem, som optage af forbemeldte Jorder nye Pladse til Bygning og Beboelse, kan dennem loves Frihed for Skatter og Afgifter i de første 10 Aar, efterat Pladsen er udviist og afpælet, og den i første Post ommeldte Forretning er indsendt; men efter bemeldte 10 Aars Forløb, bliver Pladsen at matrikulere til Skatter og Afgivters Betaling, efter den Anstalt derom fra Rentekammeret vorder føiet. Imidlertid vil der paaligge Landfogden, paa de Residerendes Vegne, aarlig til Amtmanden at indberette, hvor mange Pladse der i ethvert Aar er udviiste, og hvorvidt de med Bygning og Indhægning ere forsynede, paa det samme af ham kan paategnes den Specification, som hannem til Attestation fra Amtstuer aarlig leveres over der for Sandflugt paa Lesøe affældte Hartkorn.

6.

I øvrigt paaligger det Landfogden stricte at efterleve den ham meddelte Instruxes 10 de Post, hvorefter han med Klitten til Landets Bedste bør have flittig Tilsyn, at der ei ved ulovlig Medfart vederves, men heller aarlig forbedres, og at ingen af Landets Beboere, uden Anviisningseddel fra ham nogen Slags Ildebrand fra de sandflugne Stæder maa tage, heller ingen unødvendig Frihed tillades, som kan hindre Klittens Sammengroende og Forbedring, alt under Straf for Vedkommende, som herimod handle.

Forestaaende ville Hr. Kammer - Junker behage ved Birketing paa Lesøe at foranstalte bekendtgjort, da man under Dags Dato haver givet de Residerende Gienpart deraf, for derefter Landfogden med fornøden Ordre at forsyne, forsaavidt han paa deres Vegne herudinden haver at iagttage.

Rentekammeret, den 10de Januarii 1778.

Moltke. Verner. Eriksen. Moerup. Klagenberg. Godt. Rölle, Schöning. Engelbreth. Hansen

Til Hr. Kammer-Junker og Amtmand Urne.

Den af Commissarierne Hr. Geheimraad og Amtmand Christian Carl Von Gabel og Bye- og Herredsfogden Andreas Brychman, under 5 April 1781 paa det sædvanlige Commissions - Stæd i Aalborg afsagde Domsslutning, lyder saaledes.

Saa kiendes for Ret:

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

i. At Indvaanerne paa Lesøe Land bør herefter nyde, bruge og beholde de Stæder, som de ved Arv, Skiøde eller anden lovlig Adkomst besidder, tilligemed samme Stæders Bygninger tilliggende Jorder i Ind- og Udmark, hvorsomhelst det findes, intet undtagen, med samme Ret ig Rettigheder, som de bemeldte Stæder hidindtil og fra Arilds Tid nydt brugt og havt haver; saa at bemeldte Lesøe Lands Beboere frie og ubehindrede maa lovlyde, sælge, skiøde, afhænde og pantsætte bemeldte deres Stæder og sammes tilliggende, ligesom de og maae gaae i Arv og Skifte efter Loven, som rette, frie og frelste Eiendomme i alle Maader, efter følgende Byrder og Indskrænkninger i 2den og 3die Poster undtagne.

2. Ligeledes bør Lesøe Landsaatter nyde og beholde frie fælles Græsning, Tørveskier og Lyngflet i Hals Sogn, saavel som overalt paa Landet, hvor de samme fra gammel Tid det nydt, brugt og havt haver; dog saaledes, at de, i Særdeleshed med Tørveskier og Lyngflet, endtholde sig fra de Stæder, hvor Sandflugt kunde være at befrygte, besynderlig paa alle Kanter og i Nærheden af den saakalde Høisand; og saaledes i Almindelighed holder Lovens 6, 17, 29 og andre Kongelige allernaadigste Anordninger til Sandflugtens Hemmelse allerunderdanigst efterrettelig; iligesaa og der Høilovlige Rentekammer - Collgii høirespective Resolution af 10de Jan. 1778 den Regel, som Landsaatterne haver at holde sig efterrettelig, i Henseende til de sandflugne Jorders Optagelse i Hals Sogn til Beboelse, med mindre Kongen, eller de høie vedkommende Collegier derudi allernaadigst skulle finde for godt at gjøre nogen Forandring.

3. Hvorimod bemeldte Lesøe Lands Indvaanere have at betale til de Herrer Residerende ved Dom - Capitelet i Viborg og deres Efterkommere den hidindtil sædvanlige og bestemte Afgift af deres Stæder, hvilken Afgift De Herrer Residerende eller deres Efterkommere ingenlunde skal have Magt til at forhøie eller udvide i nogen Maade. Illigemaade paaligger det Landsatterne, som en Pligt, til Fogedgaarden Klitgaard, naar den behøver Reparation, at føre det behøvende Leer til Klinen og Tang til Tække, samt fornøden værende øvrige Bygnings - Materialer fra Stranden, naar de derom betimelig tilsagt vorder; dog at saadant skeer paa beleilige Tider af Aaret og ikke i Pløje- eller Sæde - Tiden, Høst - eller Høe - Biergning, ei heller i Landsatternes travleste Hornfiskerie, hvoraf de skal have een med de bedste Næringsveie; derimod beroer det paa Landsaatterne selv, hvad andet Arbeide de finder for godt at forrette til bemeldte Klitgaard, der allene bliver at ansee som Villigheds - og Høfligheds - Arbeide, hvilket da kan gjøre og lade efter Behag, en ingenlunde som en Skyldighed, hvortil de kan tvinges. Ligeledes tilkommer De Herrer Residerende herefter som hidindtil den 1/3 Part af de Biergelodder, som Landsatterne faaer ved indfaldende Standinger paa Landet; dog skal herunder ikke forstaaes, naar de bierger eller arbeide i Indstrandings - Tilfælde for bestemt Dagløn; men allene naar de ere accorderede om en Part af det Strandede, eller en vis Penge derfor; ligesom det ei tilkommer De Herrer Residerende nogen Anpart af hvad Landsatterne fortjener med at hielpe Fartøier af Grunden, som derefter, uden at forlise, fortsætte deres Reiser; hvilken 1/3 Part af ommeldte Biergerlodder, Landforvalteren accordere hos Biergerne, naar den med de øvrige Biergelodder proportionerede Udgift er fradragen."

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Ved denne meget langvarige og kostbare Proces, som ikke allene meget forarmede Beboerne i Almindelighed; men endog saa godt som aldeles ruinerede mange Familier i Særdeleshed, vandt de ingen større Rettighed end de forhen havde; tabte derimod dette betydelige, ventelig af Mangel paa rigtige Oplysninger herfra, at de nu, efter allerhøistbemeldte Høieste - Rets Dom, ere pligtige at erlægge 1/5 Part af deres Biergelodder, hvad enten Skibene stande, eller ved Baade hielpes af Grund, paa hvad Maade end herom af Biergerne sluttes Accord.

Videre om denne femte Part sees under 2det Capitel.

Jeg vil derimod atter henvende mig til Dom - Capitelet i Viborg, eller de, som nyde den tilkiendte Indkomst af Landet, hvilke, foruden Domkriken og Hospitalet i Viborg, ere de Residerende sammesteds, nemlig: Biskoppen, Stiftsprovsten og Rector; (desuden Conrector, de 4 Hørere ved Skolen, Organisten og Klokkeren). Disse er tillagt 284 Rdlr. 2 p. af den Landgiæld, som Beboerne aarlig svare, der efter Kongelig Approbation i Aaret 1735, er bestemt til 309 Rdlr. 2 sh, 4 p., beregnet af 142 Tønder 6 Skp. 2 Fdf, Hartkorn, som hele Øen er ansat for, Præstegaarden og Klitgaard undtagen, og beløber til 2 Rdlr. 1 p pr. Tønde.

Efter Repartition forfattet af sal. Biskop Wøldike i Aaret 1745, sees, at Domkirken af fornævnte 284 Rdlr. 2 sh. var tillagt 90 Rdlr., Biskoppen 9 Rdlr, Rector 18 Rdlr., Lector og Conrector 18 Rdlr., Stiftsprovsten 18 Rdlr., Hørerne ved den Latinske Skole 9 Rdlr. Hospitalet 9 Rdlr., Klokkeren 12 Rdlr., Organisten ved Domkirken 33 Rdlr. 2 sh. Procurator - Salarium 50 Rdlr., og i Behold 18 Rdlr., som tilsammen udgør 284 Rdlr 2 sh. Den overskydende Deel af den fulde Landgilde, beløbende til 25 Rdlr. 4 Skl., bliver saaledes aarlig anvendt, nemlig: til Søetønderne ved Hals under Aalborg 6 Rdlr., til Capellanen paa Lesøe 8 Rdlr. 3 sh. for Birkefogdens paaboende Gaard godtgøres Landgilde 2 Rdlr. 2 sh. 5 p. Resten med 8 Rdlr. 1 sh.. blev aarlig oplagt til et nyt Tinghus her paa Øen, og siden henlagt til Viborg Domkirke.

Hvoraf eller hvorledes denne Landgilde har sin Oprindelse, efterdi Beboerne ere i øvrigt, som forhen meldt, ere Selveiere for deres Hiemstæder og Jordparter og tillige eje Kirkerne, hvis Tiende de selv oppebære, imod at holde dem vedlige, haves ingen tilforladelig Vished om. De ældste Beboere have indberettet mig, at i gamle Dage, da Øen var forsynet med betydelige Skove, hvoraf nu ikkun en liden Deel er tilbage i Hals Sogn, Lunden kaldet var her adskillige Saltkiedler til Saltkogerie i Drivt, hvoraf en vis aarlig Afgift skal være svaret; men da dette Saltkogerie, formedelst Skovenes Ruin, aldeles standsede, blev afgivten forvandlet til Landgilde. Dette synes saa meget mere rimeligt, ved at giennemlæse hvad Pontoppidan i fornævnte Danske Atlas 4de T. Pag 708 har anført disse Saltkiedler angaaende, nemlig:

"Saltsyderie har fra ældre Tider været et af Lesøeboernes Næringsveie. Saltkiedlerne hver kastet gode Indkomster af sig, ei allene til Kirkerne og Landets Herskab Canikerne i Viborg, men endog til Interessenterne, som baade vare af Indbyggerne og Fremmede udenfor. Et Document af 1330 viser , at Biskop Tyge i Børlum tillod paa Lesøe nogle ellers forbudne Ægteskaber, og fik for saadan Tilladelse 14 Læster Salt i et Aar.

Paa en fælles Mark, kaldet Brebakkerne, ved Strandbredden Sydost i Byrums Sogn, skal man endnu kunne see, hvor Salt - Panderne have staaet. I disse Saltkiedler have Eierne Parter, Fierdinger, Ottinger og mindre Parter, som de kaldte Afgjerd, tre paa en Otting. Man finder, at saadanne Parter ere blevne arvede, solgte, bortleiede, pantsatte, bortgivne til Kirker og Klostre. 1426 solgte Bodil Oluf Pedersens Enke, til Duholm Kloster en Fierding af en Saltkiedel med al sin Behøring og Rede, som ligger paa Lesøe paa Rønnerne. 1447

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

har Esben Høg Indbyggerne paa Lesøe, for sin og sin Hustrues Siel, givet til Duholm Kloster en Otting i en Saltkiedel, som staaer østen paa Laadbode paa Lesøe. Aaret derefter har samme Mand solgt til Klosteret halvanden Afgierd i samme Saltkiedel. 1447 har Lilde Henrik testamenteret til Duholm Kloster en Fierding Saltkiedel, liggende paa Lange-Røn i Lesøe hos Fogdens Bog. 1455 har Iver Jensen i Aars givet til Mariager Kloster sin Part i en Saltkiedel paa Lesøe i Fiellerop. 1467 skiødede Frue Kirstine Laurits Datter til Mariager Kloster hendes og hendes Datters Anpart i to Saltkiedler paa Lesøe. 1511 skiødede Sidsel Anders Datter til Mariager Kloster to Parter i en Saltkiedel paa Lesøe. 1527 ejede Mariager Kloster en heel Saltkiedel paa Lesøe, som de leiede bort. Af Kirkernes Regnskaber sees, at de indtil Aar 1616 har havt Saltkiedler at leie bort til Landfolket, og deraf have aarlig Indtægt.

I senere Tider ere disse Indretninger, ligesom alle deslige Salt - Fabriker i Jylland, ganske gange til Grunde, tildeels af Mangel paa Skov og Brændsel, tildeels af andre Aarsager. For 30 a 40 Aar siden a), indfandt sig paa Lesøe en Mand, som kaldte sig Doctor Vister, og anlagde der Saltsyderie paa 2de af de Udholme, som kaldes Rønnerne, men da han havde meest ruineret Resten af Skoven, og der formedelst de alt for store Bekostninger kom intet ud af Anlægget, greb han til uheldige Projectmageres sidste Raad og gjorde sig usynlig."

a) Det er nu omtrent 70 til 80 Aar siden.

Til Aaret 1735 har omrørte Landgilde været svaret meget ulige af Beboerne, som sees af en Kongelig Ordre under 10de Junii f. A. til Cammerraaderne og Amtsforvaltere Anders Lund og Laurits Hauch, samt Forvalter og Tolder Niels Sørensen, der, som Commissarier, bleve tilholdte at regulere Landgilden efter rigtig Ligning paa Øens Hartkorn, lydende saaledes:

"Christian den Siette af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn og Dytmersken, Greve udi Oldenburg og Delmenhorst.

Vor Naade tilforn: Eftersom Indbyggerne paa Vort Land Lesøe, ved en deres til os indkomne allerunderdanigst Memorial, i adskillige Maader haver besværgt sig over den Landgilde eller Jordskyld, som de, til Residerende ved Viborg Domkirke og Capitulet, aarlig betaler, og sig efter Vores allenaadigste Befaling af 29 de Jan. 1734 til 284 Rdlr. 2 sh. skal bedrage i det, at af hvert Boel, enten det er lidet eller stort, fra 4 til 14 Skpr. Hartkorn, skal betales 2 Sldlr. 4p., af hvert Græs - Sæt paa 4 eller 5 Skpr. Hartkorn 3 Sldlr. 1 sh. 4 p., foruden Inderstes Huuspenge; og at Landgilde er saa stor, skal have sin Oprindelse af de paa Landet daværende Saltkiedler, hvilke nu, siden Skoven er ruineret, skal være afkastet a): og os derhos tillige allerunderdanigst er bleven refereret Os elskelig Hr. Christian Gyldenchrone Frie - Herre til Vilholmborg, Ridder, Vores Geheime - og Conferentz - Raad, Stiftbefalingsmand over Viborg Stift, og Amtmand over Hals Amt, og Hr. Johannes Trellund, Biskop over bemeldte Viborg Stift, deres derover udkomne allerunderdanigste Erklæring, hvoraf erfares den store Ulighed der paa Landet af Arilds Tid skal have været i det, at Landet skal være deelt i de saakladede Boels og Græs - Sætter, foruden Inderster, og alle Boels givet ligemeget, nemlig hver 18 sh. 4 p. aarlig, og alle Græs - Sætter eens meget, nemlig 13 sh. 4 p. aarlig, Inderste, somme 10 p og andre 20 p, endskiønt de udi Avl, Eiendom, Hartkorn og Bonitet skal være ulige, saa endeel Boele knap skal være 4 Skpr. Hartkorn, men andre 12, 13 a 14 Skpr., ja mangel Græsset og Inderst skal være bedre end Bolene. Da Vi til saadan Ulighed at faae afskaffet, allernaadigst haver

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

funden for Godt, ved en Commision at lade Landskulden efter al Landet sætte efter nye Matrikuls - hartkorn (Præstegaarden, Klitgaarden, Veier - Møllen (Denne Mølle har staaet ved Klitgaard, see 2den Part i 1 Capitel), og det sidste for Sandflugt benaadede Erik Cortsens Hartkorn udregnede) der sig til 143 Tdr. 6 Skpr. 9 Alb. nye Matrikul skal begræde, som altsammen nu skal være i Brug og Drift, bliver sat, nemlig paa hver Tønde Hartkorn 2 Adlr. 1 p., og samme da at repatere paa Tønder, Skiepper, Fierdingkar og Album, at enhver kan vide sin Contingent, hvoraf ei allene de 284 Rdlr 2 p til Viborg Domkirke, men endog 6 Rdlr. til Søe - Tønderne ved Hals, og 8 Rdlr. 2 sh. til Capellanen skal kunne udkomme. Saa er hermed Vores allernaadigste Villie og Befaling, at I rette Eders Leilighed efter, Eder forderligst til Vort Land Lesøe at begive, for der paa Landet at tilsammentræde og Eder forestaaende Forretning at foretage, og saadan af Eders giørende Ligning at grunde paa Landmaalingens Matrikul og den Proportion, der findes imellem alle Lesøe Beboeres Hartkorn, stort eller lidet; til hvilken Ende Du Cammerraad Hauch haver at 'medtage en rigtig Extract af Matrikullen over en rigtig Specification af enhver Indbyggers Hartkorn efter hans Qvitterinsbog og Skatte - Ligningerne, hvorefter de qvartaliter betaler Matrikul - Skat, og I samtlige da derefter at giøre en rigtig Beregning, hvor meget enhver paa det Fundament af 13 sh. a Tønde Hartkorn a l'advenant aarlig kan tilkomme til Domkirken at svare, hvorved da alle Moderationer, Ligninger, Jordebogs - Taxationer paa Hartkorn, som forhen kan være giorte, skal være ophævet; og haver I denne Forretning saa betimelig der paa Landet at foretage og fuldbyrde, at ligningen for Indbyggerne betids kan blive bekiendtgiort, og Landgilden af dem til sædvanlig Tid vorde erlagt, dog at I tilforn samme Eders Forretning til vores videre allernaadigste Approbation haver at indsende. Og refereres Os ellers strax allerunderdanigst, at I denne Vores allernaadigste Befaling bekommet haver. Dermed skeer Vor Villie, befalende Eder Gud. Skrevet paa Vort Slot Hirschholm den 10de Junii Anno 1735.

Under Vor Kongelig Haand og Signet.

Christian R

(L.S.)

J. L Holstein.

a) Her bestyrkes den Formodning, at Saltkogeriet har været første Aarsag til Afgivts Svarelse af Beboerne, som siden maae være blevet forvandlet under Navn af Landgilde

At denne Høi - Kongelige Ordre af Commissarierne allerunderdanigst blev efterkommet, viser Reskriptet af 9 de Sept. næstefter saaledes:

"Eftersom Andreas Lund Cammerrad og Amtsforvalter over Schivehuus Amt, Laurs Hauch, Cammerraad og Amtsforvalter over Aalborghuus, Børghlum, Seilstrup og Aastrup Amter, og Niels Sørensen, Landfoged paa Lesøe, have, efter den til dennem af 10 Juuni næstafvigst allernaadigst ergangne Befaling, anlangende, paa Kongelig allernaadigst Aprobation, at forfatte en rigtig Beregning over Lesøe Lands Beboere, hvad dem i Proportion af deres Hartkorn kunde tilkomme aarlig til Domkirken i Kiøbstæden Viborg at betale, allerunderdanigst forfattet bemeldte dem anbefalede Beregning over Lesøe Lands Beboeres aarlige Landskyld til Viborg Domkirke for indeværende Aar 1735, og saa fremdeles, og samme indsendt; og Hans Majestæt bemeldte deres Beregning allernaadigst haver approberet; saa tilskikkes Stiftamtmanden og Biskoppen over Viborg Stift samme Beregning med Kongelig allernaadigst paategnede Approbation in Originali

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

(Den Høi-Kongelige Approbation, som i Høiste - Rettes Dom er paaberaabt, lyder saaledes:

Vi have indbemeldte Beregning herved allernaadigst approberet, hvorefter Lesøe Lands Beboere og andre Vedkommende sig allerunderdanigst have at rette, ei gjørendes herudinden Hinder eller Forfang i nogen Maade, under Vort Hyldest og Raade. Skrevet paa Vort Slot Friderichsborg den 9de September Anno 1735.

Christian R.)

hvilken de til Vedkommendes allerunderdanigste Efterretning behørigen haver at lade forkynde, og den saa udi Stiftskisten, til Bevaring henlægge; og som Hans Majestæt ellers af ovenbemeldte deres Forretning haver fornummen, at Landboernes Hartkorn, som til Afgivt kan beregnes, beløber til 142 Tønder 6 Skpr. 2 Fdk., og den deraf gaaende Landskyld er beregnet til 309 Rdlr. 2 sh. 9 p., hvoraf aarlig skal betales til Viborg Domkirke 284 Rdlr. 2 , til Søe - Tønderne 6 Rdlr., til Capellanen paa Lesøe 8 Rdlr. 2 p., og for Birkefogdens paaboende Gaard 2 Rdlr. 3 sh. 5 p., og altsaa bliver til Overskud aarlig 81 sh. 4 p., hvilket de Committerede have indstillet, om Hans Majestæt allernaadigst ville, at det enten til Hielp til et nyt Arresthuus der paa Landet, som nødvendig behøves, siden det gamle er forfalden og ødelagt, eller og til anden publicque Nytte der paa Stædet maatte; thi er Hans Majestæt allernaadigste Villie, at de 8 Rdlr. 1 sh. 4 p., som aarlig bliver til Overflod, skal bruges til et nyt Arretshuus at bygge der paa Lesøe, og naar det er skeet, skal disse Penge employeres efter Stiftsbefalingsmandens allerunderdanigst Erklæring, og Domkirken i bemeldte Viborg vorde tillagt, naar Beregningens fulde Summa 309 Rdlr 2 sh. 9 p. rigtig indkommer, men naar hos Uformuende Restecancer sig tildrager, da skal samme være en Sculagement for samtlige Interessenter i Landskylden.

(Det havde været en meget vigtig Sag, om disse 8 Rdlr. 1 sh. 4 p. vare blevne oplagte i nogle Aar til en a to Vandsprøiters, Anskaffelse her paa Øen, som storlig savnes ved Ildebrands Tilfælde.)"

Saaledes ere da altsaa Beboerne pligtige at betale Landgilde. De Residerendes øvrige Indtægter af Øen er Kongetiende og førmeldte 1/5 part ved Strandinger, samt Rettighed til Skifteforvaltningen. For det øvrige ere Beboerne, i Henseende til deres paaboende Stæder og Eiendomme, ubudne: og kalder deres Stæder under Arv og Skifte, ligesom til frit Kiøb og Salg: allene de iagttage, forinden noget Kiøb og Salg fuldbyrdes, at Eiendommen efter Danske Lov. 3de Tingdage efter hinanden, lovbydes inden Tinget, om nogen maatte ansee sig Løsningsberettiget dertil, hvorefter 3die Tingbog, naar ingen har meldet sig, Skiødet gives inden Retten, og siden under Birkedommerens Bekræftning udstædes paa det anordnede Stempletpapiir. Paa saadan Maade sælges og kjøbes ligesaa ofte smaae Parceller af en Eiers paaboende Stæd. Eier nu Kiøberen Hartkorn i Forveien, saa lægges den sidste købte Deel dertil, hvilket har fororsaget stor Vildelse i Henseende til fornødne Observationer ved Pantsættelser og Salg. I Aaret 1796, ved min Omreise i Henseende Brandvæsenet, anførte jeg ethvert stæd under Nummer, og hvor flere Eiere befandtes til et enkelt Stæd, ansatte disse under Lit. A. B. C. o. s. v., indrettede et nyt Register over Pante- og Skiødebogen efter Nummerne, hvorved, endskiøndt det har kostet meget Bryderie og Umage, det nu falder lettere at finde de Stæder eller enkelte Parceller, som sælges eller pantsættes. Beboerne ere ellers meget hyppige til at bortskiøde deres faste og løse Eiendeele, endog i deres bedste Alder, ligesaasnart til ugifte Fruentimmer som Mandfolk, for en ringe Sum Penge, imod, efter aparte Contract, at have Huusværelser, Kost og af fornøden Pleie hos Kiøberen eller Kiøberinden, for en vis Betaling aarlig, som afgaaer paa Kiøbsummen, og om denne ikke strækker til, skal dog Kiøberen være forbunden at forsyne den eller de Sælgende med alt Behøvende saalænge de lever, ja endog besørge Begravelsen efter Landets Brug ved Dødsfald, uden videre Erstatning, Saaledes existerer her mange Testamenter og Gavebreve paa alt hvad en Mand eller Kone eier, naar ingen Livs - Arvinger haves, som ventelig skeer for at forekomme Skiftebehandling.

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

I Anledning af Jorddelinger imellem Landboerne, som Landfogden i gamle Tid skal have paastaaet at tilkomme ham, har jeg funden Stiftamtmand Gyldencrones Resolution af 2den Augusti 1745, saaledes lydende:

"Kongelig Majestæts Birkedommer Sr. Kierulf!

Hvad han udi indgivne Memorial af 28 passato haver indberettet og forestillet, angaaende forefaldende Jorddeling imellem Landsatterne paa Lesøe, naar den ene nogen Jord og Ejendom til den anden afhænder, hvilken Landforvalteren skal ville tilegene sig at forrette, men Birkedommeren derimod formeener at denne Forretning tilkommer ham, især da han med adskillige deslige Forretninger kan godtgjøre og bevise, at hans Formænd i Birkedommer - Embedet samme haver forettet; derpaa tilbagemeldes: at naar Landfolkene er tilladt og de har Rettighed til at maae afstaae lidet eller meget af deres Jorder, og de for Sikkerheds Skyld forlanger Jorddeling imellem sig, da følger af sig selv, at sligt bør skee ved Rettens Middel, siden i saa Maade paa det giorte Salg udfordres et lovformeligt Document; med derimod kan ikke nægtes Landforvalteren, at være derved overværende, om han vil, hvorfor og naar slig Forretning æskes, Landforvalteren bør at gives det tilkiende, saavelsom ogsaa Tiden, naar Birkedommeren agter sig Forretning at foretage. Al den anden Jorddeeling, hvorefter Skatter og Landgilde svares, vedkommer Landforvalteren allene. Jeg forbliver Kongelig Majestæts Birkedommers

 tjenstberedvilligste
 Gyldenchrone"

Ved foranmeldte min Reise blev over hele Øen 292 Nummere, deraf 43 Nummere, som Tid efter anden ere forandrede til 104 Parceller, hvoraf 52 ei beboes, men drives under Eet med de paaboende Stæder, ligesom 11 af de fulde Nummere; dog skeer herved aarlig Forandring. Antallet paa de beboede Stæder er i alt med Præstegaarden 392, hvoraf 8 smaae Stæder ei endnu ere lagde i Hartkorn, og 7 af disse optagne af den sandfugne Jord i Hals Sogn; de øvrige 294 Sæder staaer for 155 Tdr. & Skpr. 1 Ffk. 1 ½ 1/4 Albm: af dette Hartkorn betales aarlig Skatter til Hans Majestæts Kasse qvartaliter.

De staaende Skatter, Extra - Skat med flere undtagne, beløber sig aarlig for nærværende Tid til cirka 520 Rdlr. som indeholder adskillige Species, lignede i Proportion af hver Ager og Engs Hartkorn, saaledes: 1) Matrikul - Skat 1 Rdlr. 2 sh. 2) Rytter - Skat 1 sh. 8 p. 3) Oxe- og Flæske - Skat 12 p. 4) Kornskat 1 Rdlr. 21 sh. 4p. 5) Folkeskat 8 p og 6) Soldater - Duceur 1 p. tilsammen 3 Rdlr. 2 sh. De ubestemte Paabud ere Fourage - Skat, Marchs - Penge, Delinquent - Penge, venerisk Syges Ruur og smitsomme Sygdommes Standsning, item Skipper og Inderste - Skat og Brandcontigent. Mølleskyld svares ikkun af 4 Skpr. see 2den Part 15 Capitel.

Af den aarlige Extra - Skat som Beboerne skulde svare, saaledes som overalt i Danmark, er allernaadigst eftergivet 300 Rdlr. til Lettelse for de meest Fattige, som foranmeldt, dels det Heele, dels det halve efter Sognepræstens, Medhielpernes og Sognefogdernes Bestemmelse. Den øvrige Deel, tilligemed andre Skatte og Paabude af Kornskat ec. lader de Residerende i Viborg indfordre og aflevere paa Aalborg Amtstue (skal nu aflevere paa Hjørring Amtstue), ved deres herværende Fuldmægtig, Landfogden som de træffer, der tillige hæver de uviste Indtægter, og for samme aflægger Rigtighed til det Høj-Kongelige Rentekammer, efter Høj-Kongelig Resolution af 16 Augusti 1746. Landfogden har i forstum Tid været beskikket af Kongen, men ved allerhøistbemeldte Resolution, er det de Residerende allernaadigst tilladt at beskikke Landfogden, dog med Kongelig Confirmation, hvorom Reskriptet lyder saaledes:

"Friderich den Femte, af Guds Naade Konge til Danmark og Norge ec.

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Vor Bevaagenhed tilforn! Os er allerunderdanigst bleven os refereret de imellem Eder og Landfogden paa Lesøe Peter Glud, angaaende visse af Landfoged Tienestens Forretninger og Indkomster, værende Tvistligheder, saavel som og hvorledes i formeene, at Capitulet, efter de paa Lesøe havende Adkomster, kunde være berriget til, Landfogden der paa Landet selv at beskikke. Men ihvorvel det derimod befindes, at Landfogderne paa Lesøe ere fra gammel Tid af og hidindtil, naar allene undtages Brandt Falenkamp, alle ligesom Peter Glud, at Vore Høistsalige Herre Forfædre Høilovlig Ihukommelse, allernaadigst beskikkede: saa have Vi dog af særdeles Kongelig Naade og for aldeles at ophæve forommeldte Tvistligheder, hvorunder Lesøe Indvaanere meget skal lide, under denne Dags Dato allernaadigst resolveret, at Peter Glud skal ved Leilighed til en anden ham convenable Tieneste vorde forflyttet, samt at det efter hans Afgang, saalænge Dom - Capitulet udi Viborg beholder Lesøe Lands Jordebogs Indkomster, maa være Eder og efterkommende Residerende tilladt selv at forsyne berærte Landfoged Tieneste med saadanne Personer, som dertil agtes dygtige og beqvemme, dog, at enhver, som saaledes til Landfoged vorder antagen, alle Tider for der ham nyder af Capitulet og uden vider Tillæg, skal være pligtig tillige at oppebære Os der af Landet tilkommende uvisse Indkomster og derfor aarlig Regnskab og Rigtighed til Vores Rentekammer at aflægge, saavel som og allerunderdanigst at søge Vores allerunderdanigste Confirmation paa det hannem af de Residerende meddeelede Befalings Brev; men derimod er hermed Vores allerunderdanigste Villie og Befaling, at meerbemeldte Peter Glud skal imidlertid og indtil han anden steds vorder forflyttet, nyde og beholde Landfoged - Tienesten, med lige Vikaar som hans Formænd derved havt haver, uden allernaadigste Forandring eller Formindskelse i nogen Maade; hvorefter I og efterkommende Residerende Eder allerunderdanigst haver at rette. Dermed skeer Vor Villie, befalende Eder Gud. Skrevet paa Vort Slot Friderichsborg den 26de Aug. 1746.

Under vor Kongelig Haand og Seigl.

Friderich R.

"(L.S.)

S Thorst Adtzleu.

Landfogden indfordrer Landgilden og den forommeldte 1/5 Part af Biergelodderne ved Strandunger, hvorfor han aflægger Regnskab hvert Aar ved St. Olai Dags Tider da de Residerende, nemlig Biskoppen, Stiftprovsten og Rector skiftes til at indfinde dem, ved hvilken Leilighed Landfogden nyder godtgjort en Fierdedeel af Femteparten, efterat 29 Rdlr. 4 sh. er fradraget som Birkedommeren tilkommer. Stifterne forrettes ved Landfogden; han bystyrer Overformynderiet, imod for samme og Skifteoppebørslerne at stille de Residerende antagelig Caution.

Skifte - Salariet er ham tilstaaet, ligesom Kongetiende imod en vis Afgift til de Residerende, som for nærværende Tid er 150 Rdlr; desuden er Landfogden tilstaaet frie Hiemstæd, som er den midt paa Øen i Byrums Sogn liggende Gaard, Klitgaard kaldet, den første anseeligste og bedste paa heele Øen, hvoraf han ikkun svarer de Kongelige Skatter og holder Huusene vedlige, hvortil Beboerne efter gamle Sædvane og allerhøistebemeldte Høiste - Rettes Dom ere forfundne at være behielpelige med fornøden Tang og Leer.

4. §

Om en og anden Almindelig Indretning.

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Da Øen ligger, saaledes som foranmeldt, 3 mile fra nærmeste faste Land, har det her i fordum Tid som oftest været 2, 3 og flere Uger, at ingen Baad gik imellem og om Vinteren sielden Leilighed, hvilket fornemmelig i Henseende til Breve i Embeds - Affairer og Hans Kongelig Majestæts Tienste var megen Uleilighed underkastet, skiøndt Beboerne vare af vedkommende Høie Øvrighed tilholdte, ei at fare fra Øen til det faste Land, uden i Forveien at melde sig hos Embedsmændene, for at modtage Breve, ligesom igien at afhændte de i Sæbye eller Aalborg liggende. I Aaret 1792 blev Embedsmændene med nogle de fornemste af Beboerne eenige at antage en Postexpresse, som skulde gaae fra Øen til Sæbye hver Fredag, naar Veiret ei hindrede, og bleve med en Mand i Vesterø Sogn, navnlig Søren Poulsen Bech accorderede, at han selv skulde holde Baad og en Mand med sig, og derimod nyde af hver af Embedsmændene, nemlig 2 Præster, Tolderen, Landfogden og Birkedommeren aarlig 2 Rdlr., tilsammen 10 Rdlr; desuden af dem af Landfolkene, som ei accorderede med han om en vis Betaling, 2 sh. for hvert Brev, de afsendte eller bekom.

Med denne Accord og Forening var enhver meget vel tient, saa meget mere: da bemeldte Mand, som har paataget sig Post-Touren, er paalidelig, særdeles paapasselig, driftig og uforsagt, endog i haardt og contair Veir, hvorved han ofte, fornemmelig om Efterhøsten, Vinteren og Foraaret lidet meget ondt. Men da hans Indtægt ikke kan stoppe Udgivterne, naar han regner Baaden og dens aarlige Reparation, at holde en Mand med sig, og ofte megen Bekostning ved Ophold mange Dage over i Sæbye formedelst stormende Veir og Modvind; saa har han i Aaret 1795 opsagt denne indgaaede Contract, med mindre han maatte 'nyde et nogenlunde passende Tillæg, hvilket ikke kan ansees ubilligt, men uden at Hans Kongelige Majestæt allernaadigst maatte behage at lade give et Tilskud af den Generale Postamts - Casse, fornemmelig da Indretningen er høist nyttig og meget befordrer Hans Majestæts Tienstes hurtigere Fremme, saa vides paa ingen anden Maade hvorledes hans Indtægter kunde forøges, og i alleunderdanigst Forventning af Kongelig allernaadigst Approbation haver Landfoged Hesselholt conjunctim med mig 2de Gange derom giort Ansøgning, nemlig den 12 Aug. 1795 og 10de Febr. 1797, ligesom at han for Havnepenge i Sæbye af hans Baad maatte blive allernaadigst befriet; hvorpaa hidtil endnu ingen Resolution er falden: derimod er han fordret for Havne- og Koste - Penge i Sæbye efter det Høi. Kongelige Rentekammers Antegnelse ved Sæbye Kiøbstæds oeconomiske Regnskab pro 1795, i hvilken Anledning paa nye er ansøgt for ham igiennem Rentekammeret den 1 Nov. 1797, at han for denne Udgift maatte befries: men hvorpaa ei heller er falden Resolution a). Vi Leve dog i det allerunderdanigst Haab, at denne nyttige Indretning allernaadigst bliver understøttet, i hvis Mangel den igien seer sin Undergang i Møde.

a) Under 27de Martii 1800 blev Resolution afsendt til Hr. Amtmand Lybecker, saaledes lydende:

"Efter Hr. Justice - Raadens under 27de f. M. behagelig meddeelte Betænkning over Birkedommer Bings og Landfoged Hesselholts Ansøgning, om at den saakaldede Post - Expresse fra Lessøe maatte fritages for at betale Havne og Kostpenge til Kiøbstæden Sæbye, af den til Farten brugende Baad, bifalder Cammeret aldeles, at de af Baadføreren, for den forbigangne Tid, skyldige Havne- og Koste - Penge bortfalder, ligesom man og bevilger, at han for Fremtiden indtil videre for denne Afgift fritages, saalænge Baaden ikke er befragtet af en eller flere Passagerer, eller tilladet med Fragtgods.

Cammeret udbeder sig, at saadant maatte fornævnte Birkedommer og Landfoged tilkiendegive, og ligeledes Havne - Commissions i Sæbye, for at Baadføreren kan blive ukrævet, dels for de til denne Tid skyldige Havne - og Kostpenge, og dels for den følgende Tid, saaledes som meldt."

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Saaledes var det ogsaa en høistvigtig Sag, om Hans Kongelige Majestæt allernaadigst vilde forunde Lesøe en Chirurgus med en passende Gage; thi naar Sygdom indtræffer, fornemmelig paa Vinters Tid, er man her i høist beklagelig Forfatning. Vel er det kun en liden Øe; men Folkemængden temmelig betydelig, hvis Liv og Helsen Conservation saavidt mueligt burde paaagtes. En her ansat Chirurgus vilde tillige komme mange trængende Søefolk til Hielp i Strandings - Tilfælde, hvorpå havdes fuldkomneste, endskiønt ynkværdigt Beviis sidste Vinter 1800, da en engelsk Capitain med Styrmand, og en Baadsmand fra et andet engelsk Skib, maatte sætte Livet til af Mangel paa duelig Læge. Desuden holdte her en lang Tid ved Sengen to unge Matroser, som havde Koldbrand i Fødder og Hænder, der i rette Tid formodentlig kunde have været curerede. Havets Tillæg med Iis, fra December Maaned til April, gjorde det umueligt at faae Doctor fra det faste Land. En af Øens Beboere, ved Navn Mads Tveden, efter hans ved Praxis erhvervede Indsigt i Lægekonsten, opvartede de Syge med største Omhuggelighed seent og tidlig, hvorved han meget lindrede deres store Smerte, og betydelig forekom Koldbrandens Udbredelse, ja saa godt som aldeles curerede den ene, inden denne reiste herfra, hvorved han indlagde sig megen Berømmelse. For nærværende Tid betales aarlig Doctor- og Chirugi- Skat til Viborg, som ligger ei mindre end 20 Mile herfra, og skal videre saaledes forblive, i Følge Rentekammerets Skrivelse af 14 October 1794 til Hr. Kammerherre og Stiftamtmand Sehestedt, hvortil communiceret fra Hr. Amtmand Lybecker, saaledes:

"Pro Memoria!

Det Kongelige Rentekammer har under 4de hujus tilskrevet Hr. Kammerherre Schestedt saaledes:

Endskiønt Lesøe Land efter Kongelig Resolution af 19de Martii d. A. er henlagt under Hiøring Amt, og efter Kammerets Skrivelse til Hr. Kammerherren af 26de April, ikke maatte inddrages under Ligningen for Viborg Stift; saa har man dog, i Anledning af en fra den constituerede Amtsforvalter Windfeld indkommen Forespørgsel, og for at undgaa nye Repatition af de 4 Rdlr, som Betienterne paa Lesøe ere ansatte at svare i Doctor- og Chirugi-Skat for Wiborg Stift, corresponderet med det Kongelige Danske Cancellie, om det med Udredelser af saadanne forlængst reparterede Afgivter kunde forblive, som hidtil, indtil nye Repartition maatte i Tiden foretages. Og da Cancelliet heri er enig med Kammeret, saa meldes Hr. Kammerherren saadant tjenstlig herved, til behagelig Efterretning og videre Bekiendtgjørelse for bemeldte Amtsforvalter og øvrige Vedkommende, forsaavidt de under Wiborg Stift inddragne nye Districter angaaer.

Dette, som fra velbemeldte Hr. Kammerherre Sehestedt er mig tilmeldt, vorder herved bekiendtgjort for Hr. Birkedommer og Hr. Landfoged til behørig Efterretning. Hiøring, den 25de October 1794.

J. L. Lybecker.

Jeg har saaledes min Andeel at betale, uden at jeg har den Ære at kiende de Mænd, som nyder samme, mindre havt, eller efter Omstændighederne kan vente mindste Assistance i Tilfælde af paakommende Svaghed.

(Efter Kongelig Resolution af 14de Nov. 1800, er allernaadigst bevilget en Chirurgus paa Øen med 300 Rdlr. fast aarlig, deraf betales de 200 Rdlr. af Kongens Kasse, det tredie Hundrede skal udredes af Øens Beboere. Allerhøistbemeldte Resolution lyder saaledes:

Christian den Syvende, af Guds Naade til Danmark og Norge ec.

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Vor Bevaagenhed! Da det er bleven Os foredraget, at Øen Lesøe, der ligger 2 a 3 Miile fra det faste Land, saa meget mere trænger til en Læge, som der ofte ingen Hielp kan faaes fra sidste Stæd, og det ikke sielden indtræffer, at skibbrudne Folk, som reddes af Øens Beboere, tabe Liv og Helbred fordi ingen duelig Læge kan erholdes til deres Helbredelse. Saa give Vi Dig hermed tilkiende at Vi, i Betragtning heraf have funder for Godt, at der paa bemeldte Lesøe skal ansættes en Chirurgus, som udi aarlig Løn skal nyde 300 Rdlr. udrede af Vores Kasse, men 100 Rdlr. skal lignes paa Landet selv, efter Amtmandens nærmere Forslag, som indsendes til Vort Danske Cancellies Approbation. Og skal den ansættende Chirurgus være forpligtet til, uden Betaling, at curere alle, som af vedkommende Præst og Øvrighed meddeeles Attest om Fattigdom, samt skibbrudne, hvorimod Medicamenterne til disse Mennesker maae betaales af Fattig- Kassen, efter nærmere Regning.

I Øvrigt have Vi, i Overensstemmelse hermed, under Dags Dato beskikket Samuel Friderich Raupach til Chirurgus paa Lesøe. Derefter Du Dig allerunderdanigst haver at rette og Vedkommende saadant til Efterretning at tilkiendegive. Befalende Dig Gud! Skrevet i Vor Kongelige Residents - Stad Kiøbenhavn, den 14de November 1800.

Under Vor Kongelig Haand og Seigl.

Christan R."

(L.S)"

Moltke. Coldbiørnsen. Reiersen. Feddersen. Cold"

Westengaard."

I Tilfælde af Krig og Fjendtlighed var Lesøe meget udsat for Landgang og Plyndring, fornemmelig af Kapere og Sørøvere, som i gamle Dage ofte skal have indtruffet; ja der siges, at mange Familier nedgrove deres Penge og andre Skatte i Jorden, for at være sikker for Berøvelse, og hvoraf endnu meget formenes, at Jorden skiuler. I Aaret 1762, saasom det da saae ud til Urolighed og Krig, anholdte Beboerne hos Kong Frederik den Femte, at en ordentlig Indretning til deres Lands Forsvar maatte dem allernaadigst bevilges og stadfæstes, saasom de selv havde anskaffet sig Kanoner, som Hans Majestæt allernaadigst accorderede, og var deres derom indgivne Ansøgning af følgende Indhold:

Da vi i forrige Krigs Tider her paa Landet Tid efter anden er bleven røvet af nogle, her til lands med smaae Fartøjer kommende, ikke altid bekiendte Folk; saa have vi underskrevet paa egne og samtlige Landets Indbyggeres Vegne i Overveining heraf, og i Henseende til nærværende Tidens Vanskeligheder, af de Tid efter anden strandede Skibe, tilkiøbt os 10 Kanoner af diverse Calibres, hvilke vi med andre her ved Landet værende gamle Kanoner til Landets Defension agter at plante paa Batterier ved de Stæder, hvor ommeldte Landgang kan befrygtes. Og paa det saadan fornøden funden vores Forantstaltning og Defensions - Indretning kan have den fornødne Fremgang og Nytte, saa have vi udnævnt en Direction, som skulde bestaae af Birkedommeren Landfogden og fire vittige Indbyggere, til at ordinere og foranstalte det i saa Maade fornøden findes, og til saadant desbedre at iverksætte, har vi tillige udnævnt tvende Stykmestere paa den østre og tvende paa den vestre Kant af Landet, samt fire dygtige Constabler, Lavetmager og Smed, som alle skal dependere af Directionens Ordre. Thi er vores allerunderdanigste Bøn og Begiering, det deres Kongelige Majestæt allernaadigst ville behage at confirmere vores forestaaende Foranstaltning og

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Indretning, paa det Vedkommende kan holdes under Subordination af Directionen til denne Ordres vedbørlige Efterlevelse.

Vi forbliver i dybeste Underdanighed ec.

Lesøe, den 31te Martii 1762.

Claus Gay.

Jens Anonsen

Carl Kirchemoe.

Bertel Larsen Dam

Melchor Christophersen Stoklund.

Hans Kongelige Majestæts allernaadigst paafulgte Resolution lyder saaledes:

"Vi have med særdeles Velbehag bemærket den Nidkierhed, som Indbyggerne paa Lesøe vise, med at gjøre den her omtalte Indretning til Landets Defension i paakommende Tilfælde; Saa Vi ogsaa denne Indretning, med hvis deraf dependerer, saavelsom og den proponerede Directions Udnævnelse, herudi alt allernaadigst vil have confirmeret og stadfæstet. Hvorefter alle og enhver Vedkommende sig allerunderdanigst haver at rette. Skrevet paa Vort Slot Christiansborg udi Vor Kongelige Residence - Stad Kiøbenhavn den 25de Augusti 1762.

Frederich R.

Saaledes ere da Beboerne allernaadigst bemyndigede til, selv at forsvare Øen; men denne saa høist nyttige og vigtige Indretning har siden standset af Mangel paa det fornødne Mandskab; thi ved den aarlige Udskrivning tages til Hans Majestæts Orlogs Tieneste ei allene alle Dreng og unge Karle, men endog givte Mænd, indtil de ere 50 Aar gamle og derover, efter hvilken Tid de i Almindelighed ei ere duelige til Landets Forsvar. Desuden, naar man skulde lide paa Duelighed i paakommende Tilfælde, maatte Folket aarlig øves, deels med Canoner og deels med Haandgeværer, hvortil de fleste Gamle ei vare at beqvemme; men naar her allernaadigst blev givet Frihed for Ucommando, i det mindste for dem som bestandig holdte sig hjemme og ei tog Hyre ved Coffardie - Skibe, og dem som ere givte og bosatte, saa kunde Indretningen naae sin hensigtede Nytte.

Under 24de Augusti 1788 indgav Beboerne en nye Ansøgning til Hans Majestæt, at alle her paa Øen værende, som beboede Stæder af Hartkorn, og derpaa selv holdte Dug og Drik, matte allernaadigst befries for Udskrivning, for i Tilfælde af Krig at kunne forsvare Øen; men derpaa blev intet resolveret, saasom den befrygtede Urolighed aldeles indgik. Derimod oprettede de civile Embedsmænd og Beboere under 15de Sept. f. A. en skriftlig Forening og Forpligt, lydende saaledes:

"Anno 1788 den 15de Sept, vare, efter foregaaende Indkaldelse ved Sognefogderne, møde i Tinghuuset paa Lesøe, undertegnede Embedsmænd, og samtlig hiemmeværende og underskrevne Landsatter paa bemeldte Øe, for at afhandle og gjøre en fast Beslutning angaaende denne Øes Forsvar og dertil udfordrende Ammunitions Istandsættelse og Brug, paa det at Lesøe Lands Indbyggere, i Tilfælde af Krig, kunde forsvare Øen, som ligger 3 Miile fra nærmeste Land og følgelig ikke i en Hast kan vente Undsætning, ligesaa lidet som Tiden altid vil tillade, at hele Øens Beboere sammenkaldes, saa ofte Omstændighederne udfordrer, at noget i den Henseende skal forhandles og besluttet. Vi ere derfor i Dag samtlig bleven enige om, at lade det bestyre ved en Commission, og har udvalgt til at indtræde i samme paa hele Landets Vegne

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

de 3 her paa Landet værende verdslige Embedsmænd, nemlig: Birkedommeren, Landfogden og Tolderen, samt 12 af Landets Beboere, som ere 4 af hvert Sogn, som for det første Aar, nemlig 1 Jan 1788 til 1. Jan. 1789 at regne, bliver af Byrum Sogn Poul Bak, Niels Knudsen, Lars Michelsen Smidt, Styrmand Andres Thaarup. Af Vesterøe Sogn: Bøje Thuren, Christen Michelsen Dam, Søren Pedersen, John Michelsen. Af Hals Sogn: Poul Juul, Adam Beht, Anders Marchusen og Jesper Vorre. Som i Overensstemmelse af efterstaaende Poster, maae foretage, gjøre og lade til Øens Forsvar, hvad de tienligst eragter, hvormed samtlig Øens Indbyggere vil og skal være fornøiede:

1.

Denne Commission skal, som meldt, bestaae af de 3 verdslige Embedsmænd og 12 af Landets Beboere, som aarlig, i det mindste en Gang om Aaret, skalforsamles, for at eftersee Defensions - Sorterne.

2.

Benævnte 3 Embedsmænd skal hver have 2 Stemmer ved denne Commission, men de 12 Mænd hver en Stemme, og skal alle Tider de fleste Stemmer gielde.

3.

Commissions - Samlingen skeer alle Tider i Øens Tinghuus, hvortil Commissions - Lemmerne indbydes fra den øverste af Embedsmændene (hvilket Fortrin skal alternere imellem dem, saa at den som er øverst i denne Commission det første, bliver den tredie det paafølgende Aar) til en vis Dag og Tid at møde, og gielder da, som melde, de fleste Stemmer i hvad som besluttet, og de, som formedelst Forfald maatte udeblive forpligtes at lade deres Plads ved en anden besætte, eller i andet Fald bøde 2 sh. til Øens Fattige og skal de mødte Commissions - Lemmers Beslutning ligefuldt være gieldende.

4.

Naar nogen af de til denne Commission udmeldte 12 Mænd, enten formedelst Dødsfald, eller efter Begiering, udgaaer, maa igien af Commissionen udvælges i deres Stæd, dog maae den som udvælges være af samme Sogn, som de Udgaende, i hvis Plads han indtræder.

5.

Commissionen besørger jo før jo ønskeligere Landets Defensions - Sorter istandsatte paa dem mindst bekosteligste Maade, og saaledes som de eragter tienlig, hvorefter det siden i Kirken og Tinghuset bliver at bevare og aarlig repareres, efterses og prøves, at det altid kan være i god Stand; og skal alle de Defensions - Sorter, som haves for Landets Regning, speciel antegnes bag udi den Protocol, som efter 7de Post indrettes til Brug ved denne Commission.

6.

Alle de Omkostninger, som gøres paa Landets Defensions - Sorters Istandsættelse, Krudt og Kuglers Anskaffelse, bliver at reparere paa Øens Hartkorn, efter rigtig Ligning, og de, som ikke da godvillig erlægge hvad de i Forhold af deres Hartkorn er pligtig, skal taale, at det udpantes ved Sognets Sognefogder, og 8

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Dage derefter ved offentlig Auction for deres Regning bortsælges. Saaledes udredes og alle Omkostninger i Fremtiden.

7.

En Protocol skal strax indrettes, hvorudi anføres ved Dag og Datum alle de Indtægter og Uggivter, som i Anledning af Landets Forsvar gjøres; samt hvad hver Gang ved Commissionen foretages og besluttet, hvilken Protocol føres og giemmes af Præsts i Commissionen.

8.

Mandskabet paa Øen inddeles i 3 Afdelinger efter derover forfattende Lister, og indføres ved No. og blive Birkedommeren, Landfogden og Tolderen, som Hovedmænd for hver sin Afdeling, hvis Ordre Mandskabet i Krigs - Tilfælde nøie bør adlyde, og paa første Vink være parat at vove Liv og Blod for Landet; de, som handler imod denne vigtige Pligt, bliver af Commissionen allerunderdanigst at anklade for Hans Majestæt Kongen til den fortiente Strafs Lidelse.

9.

Vel have vi under 24 Augusti allerunderdanigst ansøgt hos Hans Kongelige Majestæt, at alle her paa Øen værende, som beboe Stæder af Hartkorn, og derpaa selv holder Dug og Drik, matte allernaadigst befries for Udskrivning, for i Tilfælde af Krig, at kunne forsvare denne Øe, hvorpaa ikke har kundet havt Resolution, men omendskiøndt vi ikke drage i Tvivl, at blive allernaadigst bøn hørt, da det allene er skeet af Nidkierhed til Øens Forsvar; saa kan an dog for nærværende Tid, da saa mange allerede ere udskrevne herfra, ikke nyde godt af den forventede allernaadigste Resolution, men man faaer imidlertid og i Mangel af andre, i saa Tilfælde betiene sig af de hiemmeværende Børn, Qvinder og gamle Mænd, og med dem udrette hvad mueligt, og altsaa skal med den forholdes efter næst forestaaende 8de Post.

10.

Commissionen udvælger alle de øvrige Forstandere, ved hver af disse Afdelinger, saasom Corporaler, Constabler; og ligesom en fuldkommen Subordination skal have Stæd, saa skal de Foresatte ogsaa visse Høflighed og Kierlighed imod enhver af de Ringeste.

11.

I det mindste enhver Mand, som skatter af Hartkorn og ikke allerede er i Kongens Tieneste, bør inden 8 Dages Forløb være forsynet med et brugbar Haandgevær, som siden alle Tider maae vedligeholdes. Befindes nogen af disse efter den Tid, som ikke haver Haandgevær, bøder han daglig 4 sh. til Fattige og i Mangel af Betaling, forholdes dermed efter 6 Post.

12.

I befrygtelige Krigstider skal Stranden besættes med Vagt af Landsaatterne, som efter rigtig Omgang dertil skal være forbunden, naar og hvorledes Commissionen det ved Sognefogderne lader beordre under Straf af 1 Rdls, Mulct for hver Gang nogen udebliver, som inddrives efter 6te Postes Formeld. Disse Vagthavende skal da, som redelige og brave Folk, med Aarvaagenhed iagttage det fornødne, og betids ved saadanne

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Tegn, som af Commissionen foreskrives, bekendtgjøre det for Landet i Almindelighed; og den som først derom bringer Rapport til en af Øens verdslige Embedsmænd, skal agtes iblandt deres Tal, der i Krigstilfælde udmærker sig, og hvorover dem til Ære en Tavle med deres Navne skal opsættes i Tinghuset.

13.

Landfogden, som oppebær Landets Skatter, befuldmægtiges herved til at indkræve, hvad som til Landets Forsvar bliver paalagt, og derfor at gjøre Regnskab for Commissionen; ligesom og hvad Udgivter, som efter Commissionens Foranstaltning maatte gjøre til Landets Forsvar, udtælles af ham, som skal have Forsvars - Kassens Beholdning i Hænde, og være pligtig paa Anfordring af Commissionen, at foreviise samme.

14.

Da man ikke paatvivler, at der jo bliver en og anden, som af Kierlighed til Landet vil skienke noget til denne Forsvars - Kasse, saa skal dem i saa Fald til Ære en Tavle opsættes i Tinghuset, hvorpaa deres Navne og Gavnildhed anføres, dog ikke for ringere end 2 Rdlr.

15.

Da man ikke, saa nøie her kan bestemme alle Ting angaaende dette Forsvars - Værk, der med Tiden og efter Omstændighederne kan behøve Forandring og Forbedring, saa bliver alt dette, som nu ikke her er fastsat, overladt til Commissionen at bestemme hvis Beslutninger, i Henseende til dette Forsvars - Værk, skal uden Modsigelse antages og være gjeldende for hele Landet uden mindste Anke af nogen, da vi ingenlunde paatvivler, at Commissionen, som bestaaer af ærekiære, redelige og veltænkende danske Mænd, jo vil have hele Landets Gavn i Almindelighed til Formaal. Vi ønske alle hiertelig, at Gud selv naadelig vil afvende Krig og Ufred; men skulde det være hans behagelige Villie at straffe os dermed, at han da vil velsigne dette værk, og alt hvad som deraf foretages.

Lesøe, den 15de September 1788.

L. Lindgaard. I. Hesselholt. Haushs.

Underskrevet tillige af 86 Mænd."

Det nødvendige behøvede til Øens Forsvar, blev saaledes samme Aar strax anskaffet, saasom noget Krudt og endeel Kugler. Laveter og Raperter til Kanonerne, af hvilke sidste i alt haves 10 Stkr. 3 Pundinger Landet tilhørende, som alle ere brugbare, og 12 gamle fra 8 til 1 Punding, Kongen tilhørende, bleve satte i complet Stand; men da Gud og Kongen siden gav fred og Rolighed, har denne nye Forening aldeles standset.

(I Foraaret 1801, ved de værende Uroligheder, bleve de brugbare Canoner udsatte paa de for Landgang meest befrygtelige Stæder. Man havde da manderende General, Hr. General - Lieutenant Moltkes Ordre, i Følge Begiering herfra, bleve prøvede ved en duelig Constabel. Noget Krudt og endeel Kugler blev tillige oversendt. Paa Øen befandtes samme Aar 50 Flinter og var tillige hiemme 150 Mandfolk fra 16 til 70 Aar, som nogenlunde duelige at bære og bruge Vaaben, hvoraf 18 bleve udseete til Constabler og 3 Formænd, nemlig en for hvert Sogn, som hver igien antog en Adjunct. Til Bestyrere for alle 3 Sognene bleve da valgte Birkedommeren og Landfogden. Nu skal paa Lesøe, ligesom overalt i andre Strandsogne, under Amtmandens Overbestyrelse oprettes Kyst - Militie.)

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Efter min Ansøgning og Forestilling er ved Kongelig Reskript til Amtmand Lybecker, dat. 25 de May 1798, allernaadigst tilladt, at her paa Øen maae aarlig holdes et Marked i 2 Dage, nemlig den 9de og 10 de October med Heste, Creature, Uldne- og Fede- Varer ec. Allerhøistbemeldte Reskript lyder saaledes:

"Christian den Syvende af Guds Naade Konge til Danmark og Norge ec.

Vor Naade! Vi give Dig hermed tilkiende, at vi efter Birkedommer Lars Hess Bing, af Vort Land Lesøe, hans herom, udi Skrivelse til Vort danske Cancellie, giorte Forslag, samt efter Din derover afgivne Erklæring og Vores General - Land - Oeconomie og Commerc - Collegil Betænkning, allernaadigst vil ha vil have bevilget, at der paa bemeldte Lesøe herefter maae holdes et aarligt offentligt Marked den 9de og 10de October med Heste, Creature, Uldne- og FedeVahre ec., dog, at dermed forholdes efter Forordningen af 13de Febr. 1775 og andre Markedsvæsenet udkomne Anordninger.

Derefter Du dig allerunderdanigst haver at rette, og vedkommende sligt til Efterretning at tilkiendegive. Befalende Dig Gud! Skrevet udi Vor Kongelige Residents - Stad Kiøbenhavn, den 25de May 1798.

Efter Hans Kongelige Majestæts allernaadigste Befaling.

C. Brandt, Schow, Colbiørnsen. Reiersen.

Til

Amtmand Johan Ludvig Lybecker, angaaende at der maa holdes et aarligt offentlig Marked den 9de og 19de October med Heste, Creature, Uldne- og Fedevahre ec. paa Lesøe."

Dette Marked holdes aarlig ovenmeldte Tid strax norden for min Gaard Vejgaard i Byrums Sogn ved Byrums Kirke.

5. §.

Betræffende de offentlige og private Bygninger i

Almindelighed.

De offentlige Bygninger paa Øen ere, foruden de formeldte Byrum, og Vesterøe - Kirke, et Skolehuus i ethvert Sogn, item Ting- og Arrest - Bygningen i Byrums Sogn, hvilke alle, under Sogdenes specielle Beskrivelse i 2den Part, findes anførte med mueligst fuldstændige Oplysninger.

I Henseende til de private Stæder, da gives her ingen samlede Byer, men mange Stæder, hvor 2 a 3 Høist 4 Familiers Huus ere deels sammenbyggede, deels staae tæt ved hinanden, og nu have de fleste af disse deres Jordlodder i Fællesskab. De enkelte Stæder ligge ogsaa meget nær hinanden, dog i Almindelighed inden egen Indmarker, hvilket giver den Deel af Øen, som er beboer, en ganske behagelig Anseelse, fornemmelig fra søndre Side, hvor langs den foran under 1 §. ommeldte Bakke, sees Byrums Kirke og mange Stæders Huuse, forestillende en liden Landsbye. For en Fremmed, som første Gang kommer til Øen, kalder Huusbygningerne meget besynderlige; thi den første Deel, fornemmelig Udhuusene, have Udseende, som store Høestakke, anlediget af, at de blive tækkede, Ind- og Udhuse uden Forskiel, endog hos Embedsmændene, med et Slags Søegræs eller Tang, som aldrig raadner. Dette Tang lægges 1 a 1½ Alen tykt paa Taget, hvoraf følger at Husene maae bygges meget lave og kun en Stage, foruden Loftet, og naar et

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Huus nyelig er tækket, kan lidet eller intet sees af Væggene, thi Tanget hænger næsten lige ned til Jorden; saaledes maae det staae nogen Tid, for at faae den fornødne Fasthed, hvorefter paa Indhusene skiæres fra, med er dertil indrettet lang kniv, til midt paa Væggen eller nu i Tiden noget mere, ligesom det fornødne fra Vinduer og Dørre: men paa Udhusene lader Landfolkene det hele Tang blive hængende; allene for Indgangen giøres Aabning. Med dette Tang Indsamling og Paalægning paa Tagene er meget, ja næsten utrolig Arbeide, hvoraf jeg vil anføre det Væsentligste, da formodentlig saadan Tækningsmaade ikke er i Brug paa noget andet Stæd, i det mindste ikke almindelig bekiendt.

Efter Beboernes Indberetning skal nu i nogle Aar ikke have faldt saa meget af dette Søegræs eller Tang, som forhen, hvorfor tildeels endog er Mangel derpaa, altsaa, om For- og Efteraaret, naar Tang ved stormende Veir og høi Sø formodes at være inddrevet paa Stranden, (det, som falder i Maii, Junii, Julii, og August Maaneder, kaldes Ormetang og skal være utienligt) indfinde Beboerne sig med Heste og Vogne, de som dermed ere forsynede og andre allene med Haandmagt, og kappes ofte med hinanden, endog paa Nattetide, at bringe Tanget i adskillige smaae Dynger saa langt op fra Stranden, at Søen ikke igien kan tage det ud, hvor det tyndt udsprede; derefter tørres og kiøres det hjem. Naar det nu skal lægges paa Huset, maae en stor Deel Folk være samlede, som meest bestaaer af Fruentimmer: de saakaldte Tækkemænd og Indsættere undtagne, som forestaaer Tækningen, hvilke maae være dertil veløvede Mandfolk. Fruentimmerne vrivler Tang sammen, tykt til den ene Ende og smalt til den anden, saa lange, at de kan hæftets til 1te, 2den, 3die og 4de nederste Lægt paa Taget og hænge med den tykke Ende ned til Jorden, hvilke kaldes Vadsker. Saadanne sendes op paa Taget ved Høetyve, hvor de modtages af Indsætterne, som vrivler den smale Ende om Lægterne saa tæt hinanden paa hver Lægt som muelig, fornemmelig paa begge Ender af Huuset, hvilket ere de vanskeligste Stæder at belægge; hvorefter en stor Deel løs Tang anbringes øverst paa Taget, og da er det de saakaldte Tængemænds Sag at paasee, at Dækket faaer sin rette Dannelse, og til Slutning lægges nogle lange smalskaarne Græstørv. Ved denne Tækningsmaade har i forrige Tider været brugt omtrent 15 Læs Tang til hvert Fag Huus og 20 Læs til hver Ende, men nu i disse Tider noget mindre.

(Nu er begyndt med heel Gavl, sammenpløiet af Fiel eller Bredder for Enderne af Huser. Saadanne Fiel - Gavler koster endeel; men samme seer bedre ud, og spares derved en stor Deel Tang og Arbeide under Tækningen.)

Under Arbeider udfordres 8 a 9 Mennesker ved hvert Fag, og den heele Længde af Huuset, om det saa er 20 Fag og derover, bliver tækket paa en Tid. Det er morsomt at see, naar et Huus, endog kun paa 10 a 12 Fag, bliver tækket, da 80 til 100 Mennesker ere samlede og i Bevægelse. En Maanedes Tid efter første Tækning, naar Tanget er synket sammen, lægges mere Tang op, hvortil ej udfordres uden nogle faa Arbeidere, og Aaret efter eller Aaret derpaa bliver almindelig Tækning slutter med atter mere Tangs Oplæg, da Taget færst faaer sin rette Anseelse, hvilket kaldes at mønne, og samme Tid belægges Taget overalt ovenpaa Røstet med lange smale tyndskaarne Græstørv, som kaldes Mønningstørv. Saadanne Tag udholder den stærkeste Regn, kan ligge overmaade længe, staaer sig godt for Stormvinde, gjør Huusene varme, og fænger ikke saa let Ild som Straaetag, men kommer først Ild i Tanget, er ingen Redning for Huuset. Straaetage sees ikke her paa Øen, uden allene paa et lidet Udhuus i Vesterøe Sogn, aarsaget af, at al Rughalm forbruges til Foder for Creaturerne, og Steentage haves ikkun paa Kirkerne; thi at tække Huusene med Tagsteene, holdes der ikke for varigt formedelst haarde Kalk eller Virvel - Vinde, og ofte stærk Storm som Øen, efter dens Beliggenhed, er udsat for, hvilket dog ikke kan skiønnes af Kirketagene, thi der ligge

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Tagsteene temmelig godt; men det er ventelig Hovedaarsagen, at Huusene ved saadan Tækning vilde blive meget kolde, og Brænde er her kostbar, ja vanskelig at faae. Imidlertid vilde det give Øen stor Anseelse, om ikkun nogle faa Huuse vare tækkede med Tagsteene, fornemmelig paa søndre Side af Øen ved Byrums Kirke.

Saavel Ind- som Udhusene ere opførte af Bindingsværk. Væggene paa Indhusene hos de fleeste mures op med Muursteene, som deels indbringes ved strandede Skibe, og deels skiøbes paa fast Land, og Udhuusvæggene klines op med Leer, hvoraf på Øen findes alt der fornødne. Men ligesaa besynderlige som Huusene forekommer udvendig, saa smukke ere Indhusene i Almindelighed indvendig, og begge Slags opført af godt og suffisant Eeg- og Fyr - Tømmer. Mange Familier ere forsynede med adskillige Stuer og Kammere, som ere panelede og malede, og hos de nogenledes Formuende har det Anseende, som de kappes med hinanden, at indrette smukke Værelser efter Kiøbsteds Maade, saasom Messing - Skildter for Laasene paa Dørrerne, store Vinduer med Kronglas Ruder o. s. v. Kakkellovne, meest Bilægger, sees i hver byer Mands Stue, ja der ere de, som ere forsynede med 2 a 3, saasom i Dagligstuen, Storstuen, Senge, eller Giest - Kammeret. I Almindelighed sees Slag- eller Viser - Værk i Stuen, og i hver Mands Stue Steentøis - og Tin - Tallerkener opsatte rundt om under Loftet på Hylder eller Rækker, samt i Boestuen to a tre Sengestæder opfyldte med gode Sengestæder. Mange have tillige disse Stuer zirede med smukke Speile, Skilderier, Dragkister og Chartoller. Ildstæderne have i Almindelighed været daarlige, men ere siden min Ankomst hertil storlig forbedrede; thi de fleste have nu opsat nye og gode Skorstene saavel i Bryghuset, som i Kiøkkenet. Det vigtige Gavn, at kunde assurere ethvert Stæds Bygninger i den for Landet i Danmark allernaadigste oprettede Brandforsikrings - Kasse, indseer Beboerne endnu ikke; thi hidindtil ere ikkun 13 Stæder assurerede, Embedsmændenes iberegnete, endskiøndt i de seenere Aar er seet bedrøvelige Følger af rasende Ildsluer, lad være Beboerne ere meget duelige, hurtige og uforsagte til at redde og dæmpe Ilden, hvor saadanne ulykkelige Tilfælde indtræffer; men her mangler de vigtige Redskaber, Brandsprøiter, hvoraf i det mindste burde være 2 a 3.

(Nu er her, ligesom for ethvert Amt i Danmark, allernaadigst beskikket Branddirecteur; men med ulige mindre Gage, end hvad Amts - Branddirecteurene ere tilsaaet: saa at han eene deraf aldeles ikke kan leve, ja næppe bestride Udgifterne for simpel Logis, Lys og Varme. Jeg som Birkedommer har i 5 Aar beopagtet Forretningerne ved Brandvæsenet og Districtet er ei større end at Birkedommeren, uden synderlig Besvær for andre Embeds - Forretninger, kunde have vedblevet. Siden Aaret 1795, har jeg sørget for, at over 100 forsvarlige Skorstene ere opførte.

Udenfor ethvert Stæd staaer en Fløistang, hvorpaa Flag vaje ved alle indfaldende Høitideligheder, saasom iblant Slægtninger og Venner den dag Invitation skeer til Trolovelse og Bryllup, samt paa Trolovelses- og Bryllupsdagene o.s.v.

b) Istæden for Trolovelse, gaar nu Fæstemanden med en Forlover til Præsten for at blive indført i Ministerial - Bogen, og paa denne Dag lade adskillige af Vennerne Flag vaje, ligesom den Dag Brudgommen begoerer Bryllupsdagen bestem, der sædvanlig bliver paafølgende Søndag efter Begieringen.)

Den Dag et Huus skal tækkes, vajer Flag paa Stædet, hvor Tækningen skeer. Forsømmes dette ved en af fornævnte Leiligheder, ansees samme for en Slags Fornærmelse. Videre sættes Flag til den Dag eller anden af Beboerne agter at gjøre en Reise fra Øen med deres Baade, og den dag de kommer tilbage eller agter at losse. Flagene, som tid efter anden ere kiøbte fra Indstrandede Skibe ere af adskillige Nationers, dog for en

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

stor Deel Danske Flag. Flagstangen tiener desuden til Nytte, f. Ex. naar Folkene ere i Marken og de skal hiem at spise, eller naar en af Naboerne efter Løfte skal komme til den anden thi da hidses en Kurv op, som tiener istæden for mundtlig Varsel om Tiden.

Paa Øen er ingen Vandmølle, men 72 smaae Ven - eller Vind - Møller, som staae strax ved de Stæder, hvor Eierne eller Eieren boe, dog til de fleste er ikkun een Eier: nogle have to og ikkun faa flere.

6. §.

Om Jorddyrkningen og Jordens Beskaffenhed i Almindelighed

Store Strækninger aldeles udyrket Jord findes overalt, som deels tiener til Græsning for Creaturerne og deels til Tørveskier, hvilke dog for en stor Deel bedre kunde anvendes, ligesom den nuværende saakaldte Tyrings - Jord endskiøndt Jordarten er tør, og paa de allerfleste Stæder sandig, som ikkun er forsynet med en tynd Jordskorpe ovenpaa; men saasom Mandfolkene intet befatte sig med Jorddyrkningen, (hvilket og er Tilfældet paa de fleste andre Stæder ved Søekanten) uden forsaavidt nogle af dem forestaae Pløiningen, slaaer Græsset og mejer Kornet; saa beroer al den øvrige Jorddyrkelse, ved at vende Jorden med Spade, som her, fornemmelig paa de smaae Stæder, meget bruges, under en ualmindelig Behændighed, istæden for at pløie, desuden samle og udkiøre Giødselen, samt harve m.v., paa Fruentimmerne, som dertil ere særdeles oplagte, og behandler Jorden ualmindelig godt: dog sielden overskrider Moders eller Mormoders Brug, hvorfor at opbrække nye Jord, forekommer meget usædvanlig, med mindre det skeer af Bønder fra det faste Land, som her blive givte og bosætte sig.

Da Øens Overflade er ganske slet eller jevn, uden Bakker eller Afløb, bliver en stor Deel Vand, fornemmelig om For- og Efteraaret, staaende, som dog ved flere end de nærværende Grøvter, meget kunde bortledes, der især vilde blive anvendeligt, naar Beboerne lagde sig efter, enhver for sig, at indhegne deres Jordlodder, eller i det mindste de saakaldte Haseller, det er, hvor flere eje Jord i Fællesskab; men dertil ere de fleste aldeles uvillige, ja have endog hidtil anseet den eller dem for Daarer, som foretog sig saadant Arbeide, lad være deres Forfædre have dog brugt langt flere Diger eller Indhegninger, end nu omstunder, hvilket Digfødterne endnu viise, endskiønt mange af disse, Aar efter andet, udkastes og giøres til Agerland.

(Nu begynde adskillige Beboere at indsee Grøvters og Digers store Nytte, hvorfor paa enkelte Stæder er giort Begyndelse dermed. Hr. Landfoged Hesselholts og min Forbedring paa vore Jorder, fornemmelig ved Grøvter at bortlede Vandet, giver dem tydeligt Beviser paa sammes sande Gavn.)

Derimod søge Beboerne at optoste deres Agre, saa at Rugagrene især ligge noget høie. Denne Optøftning skeer deels med Tørv, der skiæres med Spade saavel af Indmarken, ja endog hos nogle lige under deres Stuevinduer, som i Udmarken, hvor en grøn Plet forefalder, og deels ved et Slags Søetang, som inddriver ved Stranden, og her kaldes Tangmøg, hvilket alt sammen blandes med Giødningen fra Creaturene; med ved det, at næsten overalt er den høist skadelige Brug, at anvende Koe - og Faare - Møg til Brænde, som sammenklappes med en Skovl i runde Kager, der om Faraaret lægges paa Digerne og andre høie Banker for at tørre ved Solen, hvilket kaldes Klappinger, som brænde meget godt; saa bliver ikkun ladet Aflingsmøg tilbage tilovers: derimod Asken af disse Klappinger og af Brændetørvne, til en liden Erstatning. At Beboerne giøre herved deres Afling stor Skade, er dem ofte forestillet, og de erkiende det, men de kan dog ikke aflægge denne Skik, ja nogle have endog paastaaet, at Asken har bedre Kraft, og at den skiære Aflingsmøg ikk er passende efter herværende Jordart. Saa meget har jeg rigtig nok erfaret, at

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Sammenblanding af Aflingsmøg, Aske og Tørv, hvilke sidste hakkes med Spade i ganske smaae Stykker, er her den bedste Giødning. De lave eller sidliggende Agre kan ikke bruges uden til Vaarsæd, formedelst det paastaaende Vand, hvilket Vand, endog gjør Engene utienlige til Græs. At ved formeldte Grøvter og Indhegninger vilde vindes anseeligt, Grøvterne, som sagt, for at aflede Vandet, oh Indhegningen, der ei her kunde skee uden ved ringe eller sandig Tørv, for at forebygge den nærværende fælleds Overdrift, vilde enhver, som tidlig om Efteraaret formaaede at indsætte deres Creature, og ei førend sildig om Foraaret lod dem komme paa Græs, tilstrækkelig erfare; thi skadeligt er det ei allene, at Græsset indtil Rødderne om Efteraaret og den første Græsspiire om Foraaret afgnaves; men endog i Henseende til Rugen, at Faarene For- og Efteraar gaae derpaa, ei at tale om løse Sviin og Giæs, som i saadan Tid sees overalt paa Indmarkerne, af hvilke Sviinene især ofte tilhandle Ageren meget ilde ved deres Roden; men at udskifte Eiendomme, har hidtil været anseet aldeles ugavnligt, dog begynder nu en og anden at indsee Fordelen derved, der formodentlig Tid efter anden meere vil tiltage, og, som en Følge deraf, Indhegningers Opførelse: lad være det paa mange Stæder vil falde vanskeligt at faae Tørv dertil og tildeels blive bekosteligt at vedligeholde, formedelst den løse Sand de ere sammenbundne med; med denne Vanskelighed var endog overkommelig, og Bekostningerne vilde betale sig selv. Flere Creature kunde derved aarlig fødes, i det mindste fores bedre, til Giødselens Formerelse; derimod nuomstunder er det ei siældent at see Vintereren, saasnart Jorden er bar for Snee, at baade Heste og Køer gaae ude, hvis Føde paa saadan Maade er meget ringe, foruden at Giødselen tabes; thi Beboerne, efter deres nærværende Avling, indsætte langt flere Heste og andre Creature om Efteraaret, end de kan føde den ordentlige Vinters - Tid, stolende paa milde Vintre; følgelig, naar megen Snee og strænge Vintre indtræffer, er her overalt Mangel paa Foder tidlig om Faraaret, hvorved meget Korn nødvendig maae forbruges for at redde Creaturerne, der siden svanes til Sæd og Folkenes Føde, hvoraf altsaa, mere end andre Aar, en stor Deel maa kjøbes fra fast Land. Byg avles her af bedre Bonitet end i Almindelighed paa det faste Land; thi Kiernen er større og fyldigere. De almindelige Beboere bruge ikke at binde op efter Mejningen, men Kornet ligger en Tid paa Skaar, saaledes som det er mejet, hvorefter Opbinding skeer i meget smaae Vind, og siden naar Kornet er tørt; dog er det her en Feil, at det bringes i Laden meget for tidlig, da heftes 2 saadanne Vind eller Neg sammen, hvoraf 3 gjør en Kierv og 20 Kierv en Trave. Naar Græsset er slaget, bliver det ligeledes liggende urørt, indtil det er veiret, som det her kaldes, hvorefter det bringes sammen og gøres i Stak, som bliver staaende nogle Dage, inden Hiemkiørselen skeer.

Naar det Kongelige Landhuusholdnings Selskab vilde forunde Lesøe Beboerne nogle enkelte Premier for Indhegninger, Grøvters og nye Jords Optagelse, troer jeg sikkert, at her med Tiden kunde opnaaes betydelig Forbedring, maaskee endog ved unge Træers Plantning, hvortil Jordbunden paa de fleste Stæder er beqvem, fornemmelig til Frugt - Træer af Æbler, Pærer, Blommer og Kirsebær, item adskillige vildvoxende, især Piil, Æsk, Elle, ja endog Eegetræer. Beboerne begynde nu ogsaa tillige at frede de vildvoxende Træer, men tillige at plante Frugt- og Piile - Træer i og omkring deres Kaal- eller Kiøkkenhaver. Kaalhave sees ved ethvert Stæd; men saa have anlagt Kiøkkenhave. Adskillige have i de seenere Tider lagt sig efter Bieavlingen, som lykkes godt, og som til betydelig Fordeel kunde forbedres; en Fordel som her forhen har været aldeles ubekendt.

Beboerne holde et langt større Antal af Heste i Forhold til deres smaae Jordparter, end andre Creature, hvilket reiser sig deraf, at her bruges 5 a 6 Par for en Ploug; ja i fordom Tid har været brugt 7, 8, 9 á 10 Par. Plougene ere svære, og her ploies ikke allene meget dybt, men desuden brede Furer, som siden hakkes smaae med Spade, hvilket kaldes at prikke, hvorfor, da Hestene ere smaae og i Almindelighed mavre,

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

fornemmelig i Foraarstiden, flere Par ere nødvendige, hvor ellers 2 høit 3 kunde være nok. De hielpe altsaa hinanden at pløie, som her kaldes, at være i Plougfælle; ethvert Par Heste bliver kiørt af et Fruentimmer, og en Mandsperson følger allene med, for styre Plougen. I gamle Dage skal her kun have været faa Heste, derimod en Mængde Ørne, som bleve brugte for Plougene og til al anden Kiørsel: ja her fortælles endnu, hvad som i danske Atlas er anført, at da Dronning Margaretha engang var paa en Søe - Reise, skal hun have støbt an under Skagen, og derfra i Baad være kommet til Lesøe norden for Hals Kirke. a) da hun blev kiørt paa en Vogn, trækker af Ørne til vester Strand, hvorfra hun igen med Baad skal være oversat til Sæbye.

a) Andre beretter paa søndre side af øen

Ved denne Leilighed skal hun have begavet Beboerne med Eiendom - Ret over deres Gaarde m. v. og tillige skienket dem et stort Lands - Seigl, som de endnu paastaaer var af Guld den Tid det blev foræret, og at Dronningen siddende paa Tronen, med Krone paa Hovedet og Scepter i den venstre Hand, var afstukken tilligemed saadan Inscription: Sigillum nostrum Læssovianum; men efter Anmodning skal Beboerne have laant det bort fra Øen, og ved Tilbageleverelsen blev befunden, at det var ombyttet med et Signet af samme Størrelse, som i Kobberstik findes i danske Atlas, forestillende Knud den Hellige Billede og denne Omskrift: SIGILLVM SANCTI. KANUTI. DE. LESHÖ. Ventelig er dette Signet bekostet stukket af den eller de, som beholdt det førnævnte Guld - Signete, hvilket saalænge samme var i Beboernes Eie, blev altid brugt i betydelige Tilfælde, men det andet skal aldrig have været brugt. Her finde tillige hos Beboerne gamle Skilderier, som de foregive skal forestille Dronning Margaretha, og 2de Steebroer eller Rade af store Green ses her ved Stranden, som siges at Dronningen gik paa, da hun kom til øen og igjen tog herfra, hvilket kaldes Dronning Margarethas Broer.

7. §

Om Ildebrændsel, ferske Vande og Veie.

Til Brænde bruges her for det meeste Tørv og Vragstræe, naar Strandinger indtræffer, der dog eller for største Deel benyttes til Bygnings - Materialier. Tørvene, som ere ganske tynde og sandige, graves af Fruentimmerne; deres Spader ere korte og i alt med Skaftet ikkun en Alen lang, hvilke de sætte for Knæerne og grave dermed sædeles hurtig. I Klitterne eller det øde Land, norden og østen paa Øen, faaes et bedre Slags Tørv, end de, som graves paa vestre Side og paa Rønnerne; saa faaes tillige nogle Knop- eller Skudtørv, hvilke ere omtrent saa gode, som bekjendte Kul - Tørv: de ere noget svovelagtige, brænder godt og giver stærk Hede. De bestaae af forvitrede Rødder, Kies og deslige. Hertil kommer de førmeldte Klappinger af Faare- og Komøg. Ved Bagning, til at gjøre Ovnen heed, bruges Lyng, hvoraf her voxer det behøvende.

Vandet paa Øen er deels brak, deels af en guulagtig Farve, der ved Solution sætter en violet Bundfald, dog gives der tillige paa mange Stæder meget klart og velsmagende Brøndvand. Igiennem Landet fra Vester til Østen løber en lide Aae, som har sit Udspring fra nogle smaae Vandsiger. I Udmarken paa nordre Side ere adskillige stillestaaende smaae Vande, hvorpaa bestandig ligger en blaae Hinde, som viser, at Grunden maae være jernholdig. Disse Sommere, ved stærk Tørke, forsvinder disse Vande aldeles.

Veiene, endog den almindelige Landevei igiennem Øen fra Vesten til Østen, samt Præstens Kirkevei, have fra de allerældste Tider været meget ujevne og besværlige at reise, ja paa side Tider, helst For- og Efteraar, ufremkommelig, formedelst at ingen Broer have været over Vandgrave og Strømme, undtagen en i Hals

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Sogn, Møllebroen kaldet, men nu ere Veiene meget forbedrede og med Broer og Vaser paa sumpige Stæder forsynede, især den almindelige Landevei, som i Aaret 1798 blev sat i Stand og forsynet med 11 Broer, deraf 3 temmelig store og anseelige, med Rærverker paa begge Sider og maledes; desuden er opsat Miile- og Fierdings - Pæle af Eeg. Vel have Beboerne ved denne Veis Forbedring og Istandsættelse havt noget Besvær, deels ved Kiørsel og deels ved Dagarbeidet, samt Penge - Udgivter for Broene, hvorfor de fleeste ikke vare saa aldeles villige dertil; men nu indsee de dog, hvor nyttig og gavnlig denne Forbedring var. Beboernes Kirkeveie ere mange, hvilke de holde i saadan Hævd, at ingen maa kiøre derpaa, og omendskiøndt Kiørevei falder ved Siden, skal dog Gangstien vedligeholdes, om det endog er midt paa Sommers Tid til Skade paa Græs- og Kornmarker. Saaledes have desuden mange Gangstier igiennem Engene og tilsaaede Agre, hvilket er til stort Tab om Høsten, fornemmelig her, hvor de fleste Beboere ikkun eie en liden Deel Jord. Beboerne ere befriede for at tage Deel i Brobekostningerne paa fast Land, ligeledes e Vei - Omkostningerne, hvoraf følger, at de selv maae tilsvare Udgivterne, som falder i samme Begivenhed.

Andet Capitel

Om de rundt om Øen forekommende Udhukke, Bugte,
Anker- eller Stoppe - Pladse, Baad - Havne og
Indløbe, item om Udgrundene, Skier og Holme,
samt om de her faldende Strandinger, m. v. i den
Anledning, og dem, som ere indtruffen siden
Aar 1700 til 1800 Ars Udgang

1. §.

Om Udhukkene, Bugter, Anker - eller Stoppe - Pladse og Baade - Havne.

1. Lige ud fra den nordre Side af Øen, vesten for den saakaldte Jegens - Odde, imellem den og et Rev, som skyder fra Øen ud til de saakaldte Nordre - Rønner eller Norrønd, hvilke forekommer under 2den §., er en stor Bugt, som Beboerne kalder Kirkebugten. Her er god Ankergrund, hvor man kan ankre overalt under indfaldende Tilfælde og ligge temmelig sikker med sydlige og vestlige Vinde; men alle Vinde fra N. V. igiennem Nord til O. S. O. reise meget svær Søe, naar det blæser noget, saa at store Skibe maa have gode Ankre of Toug for at holde det; smaae Fartøier ere megen Fare underkastet.
2. Østen for denne Bugt ligger ovenmeldte Jegens Odde, som strækker sig S. O. til O. Den nordre Side af denne Odde er steil og steenig, med nogle fra Hukken i N. N. O. udflydene Steen - Reve, kaldet Jegens - Ref, see 2den §.
3. Syr - Odde eller Sørød. saa kaldes den østlige Huk af Øen, strækkende sig omtrent $\frac{1}{2}$ Miil fra Østerbye Huuse, bestaaende af Sand, overdækket paa side stæder med en tynd jordskorpe, begroet med Lyng.

Beskrivelse over Den Lesø 1802 Del 1.

4. Paa søndre Side af denne Huk er en Plads kaldet Syren, overgroet med Græs og Lyng, hvorpaa endeel Creature gaee om Sommeren.

5. Strax derved ligger en meget sumpig Plads, kaldet Bløden, hvor Beboerne ofte have mistet Creature, som paa egen Haand om Sommeren gaee paa Syren; hvilken Plads Syren indslutter Bløden paa nordre og østre Side. Den S. O. Side indesluttet ved en lang smal Strimmel, sammengroet af Græs og Marhalm. Naar nu Creaturerne søge tvers over fra den ene til den Side, blive de ofte siddende i Dyndet, og kan ei med egen Magt redde sig derfra.

6. Sønden for Bløden er en Plads kaldet Ebbe - Bakkat, hvor Havn haves i den saakladte Slusen for smaae Fiske - Joller. I gamle Dage har her været den bedste Havn østen under Øen og et saa beqvemt Indløb, at Beboerne, med deres i den Tid ejede Skuder, kunne løbe tæt under Landet og giøre fast ved det staaende Pakhus, som, tilligemed en strax hosliggende Gard Ebbe - Gaarden kaldet, har tilhørt Hans Kongelige Majestæt og blev Pakhuset brugt til Oplag af Strandede Vahre; men nu ere begge Dele for omtrent 70 Aar siden aldeles sløifet og Tomten ikkun at see tilbage af Gaarden og Pakhuset, hvilket Havnens Tilstoppelse Tid efter anden ved Sandbanker skal have foraarsaget, saaledes er nu under Øen aldeles ingen ordentlig Havn for store Fartøier eller Skibe; men ikkun enkelte Ankerpladser, som her findes beskrevne. At faae en a to gode Havne anbragt vild maaskee ei være umueligt; men dertil udfordres stort Arbeide og svære Omkostninger.

7. Paa østre side omtrent 1/4 Miil fra Østerbye Huse og 1/8 Miil søndes for Ebbe - Bakken, er en Havn kaldet Krogen, som er sikker for Baade, ju kunde endog være det for smaae Fartøier; men formedelst de udenfor liggende Sandrevler eller Banker, som skyder op til Bløden og en Grund kaldet Knogen eller Knoben, kan større Fartøier end Baade ikke søge Havnen. Der ere 2 Indløbe til denne Havn, nemlig imellem søndre Ende af Bløden og nordre Ende af Knogen; det nordre Indløb er paa det dybeste 3 Fod; og omtrent 3 á 4 Kabbellængde mere sydlig over Knogen er det søndre, hvor Strømmen har udskaaret og dannet Ind - og Udseiling, vel saa beqvemt som det nordre. Indenfor ommeldte Bank Knogen, som danner denne

Beskrivelse over Den Lesø 1802 Del 1.

Baadehavn, er 6 á 7 Fod Vand og sikker Ankerplads, saavel ved Paalands som Aflands Vinde. Ved at søge det nordre Indløb, ligger førmeldte Ebbe - Bakke N. O. til O. derfra.

8. Bovet er en Baad - Havn paa S. O. Siden af Øen, og ligger lige i V. omtrent 3/4 Miil fra Indløbet til Havnen Knagen, forinden Havnestædet naaes. Her kunde saavel store som smaae Baade ligge stille; men saasom den bestaaer af en Græs - Flakke, imellem førmeldte Knogen og det faste Land af Øen, omtrent 1/2 Miil bredt, og fra et Stæd, kaldet Hvedsteens - Løbet 1/8 Miil langt, hvorpaa falder tildels, fornemmelig ved godt Veir, ikkun 1 A 2 Fod Vand; saa kan neppe smaae, langt mindre store Baade søge Havnen. Indløbet tillige med Havnen har desuden Aar efter andet aftaget, ja aftager endnu, og tilgroer med Græs, Tang og Sand, og er paa sine Stæder opfyldt ed Steene, hvilke Hindringer gives Navn af Tyingen, Melgrundene og Halfar - Riset, samt nogle hist og her liggende blinde Steen, hvoraf den meest farlige kaldes Loe-Bakket, hvorpaa haves ellers fast Mærke, nemlig paa yderste Gaard i Østerbye, kaldet Knuds Gaard, og en paa Flakket liggende stor og høi Steen Liesteen kaldet. Ved den sydlige Ende af Flakket ligger en Steen, kaldet Halfarstenen, hvorpaa ofte fanges Sælhunde ved Indretning af en Jernbøile med store Kroe, som fastgøres til den flade Side af Steenen ved indminede Huller, efter hvilken Side Sælhundene gaee op paa Steenen med høi Søe, og, naar de gaee ned, bliver hængende i Krogene, som ere vendte op ad.

9. Aalbec - eller Aaleberg - Dybet en Havn, liggende, ligesom Krogen og Bovet, paa den østre og søndre Side af Øen, er meget beqvem for Baade og smaae Fartøier, der ei stikke dybere end 7 a 8 Fod. Paa denne Havn, som dannes af en udenfor paa den østre og søndre Side liggende Grund Skiolden kaldet, indfalder undertiden, at smaae Fartøier formedelst contrair Vind søger Ankerkerleie. Naar man kommer sønden fra

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

og agter at søge Havnen, maae bestandig holdes Lodskud af 9 á 10 Fod Vand udenom førmeldte Grund Skiolden, indtil N. til V. haves paa Hals Kirke og N. V. paa Byrums Kirke; thi da er man lige for Indløbet. Kommer man norden fra, holdes udenom Knogen i 10 Fod Vand og ey mere yderlig, for ei at støde paa den udenfor liggende saakaldte Lille - Revle, indtil bemeldte Hals Kirke ligeledes haves N. til V., siden holdes N. V. imellem søndre Ende af Knogen og nordre Ende af Skiolden, til 6 á 7 Fod, hvor Anker sikkert kan falde.

For omtrent 10 á 12 Aar siden blev her ved de saakaldte Bundgarn fanget en stor Mængde Hornfisk, som nu i nogle Aar har meget aftaget, saa at paa nærværende Tid ikkun fiskes med 12 a 4 Bundgarn, istæden for 16 á 20 Garn forhen. Fra Anker - Pladsen til faste Grønning af Landet, regnes at være sikkert 1/4 Miil.

10. Laaen er den sydligste Havn østen for Øen, og meget beqvem for smaae Fartøyer, som ej stikker over 7 á 8 Fod. Naar man kommer Sønden og Vesten fra, holdes bestandig i 2 Favne Vand, indtil Peiling haves N. N. V. paa Byrums Kirke, da kan man holde ind paa Havnen. Kommer man Østen eller Norden fra, holdes bestandig Lodskud 10 Fod; mere yderlig maae ej holdes, for ej at komme paa den saakaldte lille Revle. Fra denne Kant af faaes ligeledes Peyling N. N. V. paa Byrum Kirke, og søges ind paa Havnen til 8 á 9 Fod, ligesom Fartøjet stikker dybt. Fra Anker - Pladsen til fast Grønning af Øen er ca. 1 Miil.

I Almindelighed kaldes det Laaen, hvor Fartøjer eller Baade ligger, efter N. N. V. Peiling paa Byrums Kirke ligger, efter N. N. V. Peiling paa Byrums Kirke, og hvorfra Landgang kan søges; men eller regnes der og for Laaen lige hen til det saakaldte Knæet eller Brændeviins Hagen, som i det hele udgjør en Græsflakke af 1½ Miils Distance, hvor Beboerne sætter deres Bundgarn, (se 6 Kapitel 2den §) thi der falder de bedste Fiske Stæder for Hornfiskeriet, som formenes komme deraf, at Udgrundene tre meget berigede med Græsflakke, som Fiskene søge efter. og formodentlig derved har en Slags Næring. I de senere Aaringer har dog her, ligesom i Aalebergs - Dybet Fiskeriet meget aftaget, hvorefter og mange har aflagt Bundgarnene.

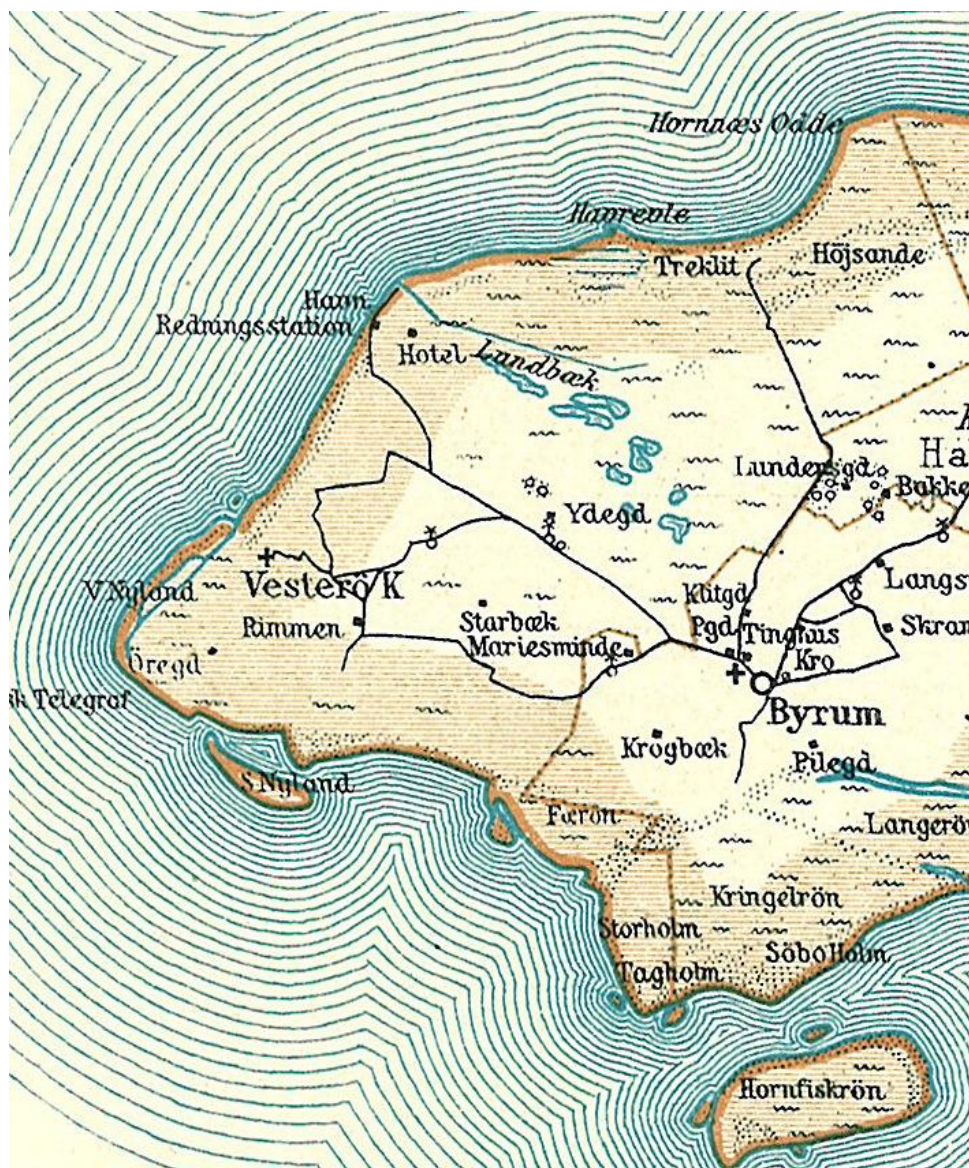
11. Alsdybet, en havn beliggende paa den vestlig Side af Øen. Indseilingen er i Strækning O. S. O. og V. N. V. Havnen indsluttes paa den sydlige og vestlige Side af en udgrund, som strækker sig fra de søndre Rønner, Kirkegrunden kaldet, og paa den nordlige og østlige Side af Landsgrundene. Baade og Fartøjer, der ikkun stikker 5 a 6 Fod, finder her sikker og god Ankerplads. I Alsdybet fiskes ligeledes ved Bundgarn endeel Hornfisk aarlig.

12. Nyeland er en lang Udhuk paa V. S. V. side af Øen, hvorpaa voxer Marhalm, Strand - Tidsler og noget Græs. Paa vestre Side af denne Udhuk er Havn for smaae Baade. Paa Nyland bliver en stor Deel af Beboernes Baade opsatte om Efteraaret. Paa vestre Side af Øen er ingen varig Havn, formedelst Sandrevlerne, som fra Aar til andet forandre sig.

13. Paa Nordvestre Side er en landfast Sandrevle, kaldet Knuderne, som strækker sig hen mod de Holme der kaldes Norrønd, dog er der Giennemseiling med Baade paa 2 á 3 Kabelslængde bredt, fra Enden af Knuderne til Steen - Riset af Norrønd.

Videre forekommer andre Navne paa nordvestre Side, saasom Lundbek og Hornes, hvor ingen Havn er.

Beskrivelse over Den Lesø 1802 Del 1.

2. §

Om Udgrundene, Skier og Holme.

Trindelen, en steenagtig Grund, ligger N. O. til N. fra Syrodde 1 3/4 Miile, er tvers over cirka et Kabel Længde, og hvorpaa falder 4 á 5 Fod Vand, Naar man ligger ved Trindelen haves Peiling paa Syrod S. V. til V. Ligeledes paa Jegens - Odde S. V. 1/2 V. Imellem disse tvende Peilinger fortøner sig en høi Klint, kaldet Danzigermændens Klint. Der kan seiles imellem Landet og Trindelen paa 4 a 5 Favne Vand, naar man holder S. O. til O., indtil Syrod saaes S. S. V. fra; thi da er man over det tørreste og kan saa frit holdes S. O. hen. I Øvrigt er intet andet tilforladeligt Mærke bekiendt. Naar Skibe komme fra Nordsøen og passerer Syd - Categat, indtages Trindelen i Almindelighed ej nærmere end paa 9 Favne, og naar dette stændig haves, er Sikkerhed for Lesø Udgrunde, de, som strække sig hen til Trindelen.

Fiesing - Riset, en Sandgrund, som ligger N. O. og S. V. fra Søe - Od 1/4 Miil, og Syrod ligger nogle Steenklodser, Steenknuderne kaldet. Denne Grund kan sikkert passeres, naar man holder 7 Favne Vand. Andet fast Mærke fra Øen er ej bekiendt. Grunden har ellers sin Sammenhæng med en Sandrevle, som

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

strækker sig Syd efter, hvorom er gjort følgende Forklaring. Den nordre Ende, som sammenhængende med Fiesing - Riset, i Strækning S. O. paa Syrod, fra Odden 1/2 Miil, kan passerer langs med, paa Lodskud 4 Favne, og den søndre strækker sig til den saakaldte Daaber - Grund, hvorpaa haves Peiling paa formeldte Syrod N. til O. og paa Byrums Kirke N. V. ½ N. Denne Sandrevle kan ligeledes passerer frit langs ved, naar den ej kommes nærmere end paa 4 Favne, og udenfor samme haves Ankerplads paa 4 - 5 Favne, dog ikke sikkert uden med Aflands Vinde.

Paa denne Havn peiles Østerbye Huse i N. W.

Knogen eller Knoben, en Sand - Grund, som ligger S. og V. fra Syrod og danner den i 12 §. under No. 7 ommeldte Havn Krogen; over hvilken Grund falder Indløb til Havnen paa 3 Fod Vand.

Skiolden er ligeledes en Sand-Grund, strax Sønden for Knogen, som danner Havnen Aalbes - Dybet, anført under No. 9.

Kaaber - Grunden, en steenig Grund, som ligger S. O. ud fra Øen, er sammenhængende med den under Fiesing - Riset ommeldte Sandrevle, af omtrent 1/4 Miils Størrelse i Omkreds, hvorpaa med daglig Sand falder ej mere end 9 á 11 Fod. Naar Peiling haves N. V. ½ N paa Byrums Kirke og N. til O. paa Syrod, en man i Farvandet af denne Grund; og maa da bestandig holdes i 5 Favne Vand, hvorved den sikkert kan passerer.

Silde - Riset, en Grund, beliggende en god Miil fra det faste af Øen, Sør og Nord fra Byrums Kirke og N. til V. paa Vesterøe Kirke, bestaaende af endeel sammenhængende Steenklodser. Naar man faaer N. paa Byrums og N. til V. paa Vesterøe Kirke, da haves Peilingen paa samme, og maa ej kommes nærmere end paa 4 Favne.

Videre ligger paa søndre Siden af Øen, dog nærmere Landet, følgende Grunde og Holme.

a) Sydvest fra Byrums Kirke, er lidet Stykke fra Landet, sønden for en Vandrende, som løber igiennem en Deel af Øen til Stranden, der paa søndre Side adskiller Byrums og Vesterøe Sogne, ligger en Holm eller Røn, Færrøn kaldet, som er overalt jevn og slet, uden allene midt paa Holmen sees 32 store Steene i 4 Rader, hvilke siges at have været til Saltpanderne, som i gamle Dage her vare opførte til Saltkogerie; og ved disse Steene skal ligeledes have været en Brynd med Saltvand indrettet til ommeldte Saltkogerie, hvorfra er opgravet Bøge - Planker. Desuden har Tomten af et Huus været at see, hvis sidste Beboer siges var en Kone, kaldet Kirsten paa Rønt. Rundt om Holmen ere Sandflakker med mange store og smaae Steene. Vandet imellem denne Holm og Landet voxer og falder 2 á 3 Fod. Der voxer godt Græs paa Holmen, som ligger til Vester - Sogns Fædrift og Græsning, i hvilken Anledning den skal have til Navn Færøn.

b. Lidet østlig for denne ligger 2 smaae Holme, som nu for det meste ere sammengroede, og kaldes Thues - Holmen. Denne Holm var ej bekiendt at være frie for Søens Oversvømmelse ved høit Vand, førend Æg derpaa blev funden lagt af de her saakaldte Thues Fugl, hvorefter Holmen har faaet nærværende Navn.

c) Omtrent 1/8 Miil Sønden for Thues - Holmen ligger det saakaldte Kringel Røn, omtrent 1/2 Miil fra Byrums Kirke, som er meget ujevn med mange store Steene. Paa vestre Ende er den sandig, men længere Øster graves Brændetør. Midt paa Rønnet er en stor Dam, som ikke bliver tør, men bestandig holder godt færskt Vand om Sommeren til Creaturerne, som gaae derpaa. Et lidet Stykke Østen for denne Dam forekommer en Dal, belagt med mange Steene, som har været kaldet Fuglfangen, fordi at der i gamle Dage

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

skal have opholdt sig mange Fugle, som heele Nætterne igiennem om Sommeren skal have qvædet meget smukt. Paa østre Ende af Rønnet sees endnu Tomten af det Huus, som Doctor Bister skal have ladet opbygge, i den Tid han drev Saltkogerie paa Rønnerne, som kaldes Doctorens Vol, og sudost paa Rønnet sees Tomten af Saltpanderne, som nu kaldes Volbakken. Rønnet er omtrent $\frac{1}{4}$ Miil langt og halv saa bredt. Det kaldes Kringelrøn, fordi det fra først af er opgroet i mange Bugter, som endnu ere at see.

d. Øster og Nord fra Kringelrøn ligger atter et Røn eller Holm, kaldet Langerøn, som er omtrent $\frac{1}{3}$ Miil langt, men meget smalt. Det er en ganske jevn Holm, som skyder med den vestre Ende ind imellem Landet og den østre Ende af Kringelrøn, og har sit Navn af dets Smalhede. Her er intet færskt Vand, med der voxer godt Græs, som tiener Creaturerne til Føde om Sommeren.

e. Ved vester Ende af Kringelrønnet, ligger en Holm, kaldet Pletterne, som er ganske jevn og bestaaer for det meeste af Sand; den har sit Navn deraf, at der i fordum Tid vare 3 smaae Flekker eller Pletter, som nu ere sammengroede til een. Her opkaster Søen en Hoben Tang, hvilket bierges af Landboerne til Huus - Tæk.

f) Lidet sønden for denne Holm, ligger en anden meget liden, men høi og rund Holm, kaldet Tangholm, hvor ogsaa samles Tang.

g) Sønden for Kringelrøn $\frac{1}{2}$ Miil, og Sønden for Byrums Kirke 1 Miil, ligger en Holm, kalde Hornfisk - Rønnet, som er ganske flad og med Lyng begroet, saanær som Sydvest - Ende, hvor der er en Sandbanke med mange store Stene, hvoriblandt ere 2 opreiste imod hinanden. Sydvest derfra er et Steenrevl, hvor i fordum Tid blev samlet mange vilde Fugle - Æg. Imellem Revlet og Rønnet har været nogle dybe Huller, hvori om Foraaret inddrev med høi Søe en Mængde Hornfisk, som siden, naar Søen faldt, bleve staaende i Hullerne og taget af Øboerne deels med hænder, og deels øst op med Skovler, af hvilken Aarsag Holmen skal have faaet sit Navn. Paa Holmen er en stor Dam med godt Vand til Creaturerne, som ligeledes gaae herpaa om Sommeren. Her samles tillige meget Huus - Tang. Ved høi Søe er det ikke mueligt at gaa dertil; Udgrundene af Rønnet bestaaer af lange Sandflakker, som strækker sig omtrent $\frac{1}{4}$ Miil ud i Søen, og ved lavt Vand sees gandske tørre. Vandet voxer og falder ved Rønnet 2 a 3 Fod.

h. Imellem dette og Kringelrønnet ligger en liden rund Sandbanke, Søebad kaldet, som det eneste Stæd nu for Tiden rundt om Lesøe, hvor om Sommeren faaes Søevand til Saltvirkning, men ei uden ved lavt Vand, da Grunden er tør. Her ophastes et Hul, hvor Søevandet strax kommer op, som fyldes paa Foustager og kiøres hiem. Dog benytte sig nu ikkun nogle faa af Beboerne deraf. Omgangsmaaden er følgende. Uden for Gaarden eller Huuset, paa søndre Side, sættes paa 4 Træstolper, omtrent $1\frac{1}{2}$ Alen høie, en Træ- eller Steen - Kasse, som er $1\frac{1}{2}$ Alen lang, $\frac{3}{4}$ Alen bred og 3 á 4 Tommer dyb, stillet horizontal imod Solen, i hvilke Kasse Søevandet bringes, og ved Solens Varme virkes Saltet paa Bunden. Af en Tønde Vand kan faaes $1\frac{1}{2}$ Fierdingkar godt Salt. Saasnart Solen er nedgaaet om Aftenen, belægges Kassen med Bræder eller et Laag giort af Bræder, at ikke Dug skal falde paa Vandet; ligeledes om Dagen, naar Regnveir indtræffer. De fleste, som præparere Salt paa denne Maade, have 2de Kasser dertil. Grunden, hvor Saltvandet opgraves, er af følgende Beskaffenhed, som jeg selv har undersøgt: først hvid Sand, dernæst et sammenblandet fiint Leer, et Slags Mergel, og endelig graacagtig Sand, saa langt som kan kastes. Imellem det øverste Sand og Lecret staaer Søevandet, som formeenes at have sin Oprindelse deraf, at Søen, der som meldt staaer ofte derover, blive ved Solens Varme uddunstet, og de saltagtige Deelee trænge sig igiennem Sandet indtil Leeret, hvor de ikke kan komme igiennem; dog denne Slutning kan endog være tvivlsom, lad være den fra gamle Tider er holdet for rigtig, thi saadan Grund findes paa flere Stæder, men ikke brugbar Søevand. For

Beskrivelse over Den Lesø 1802 Del 1.

omtrent 20 Aar siden blev det ved Høi - Kongelig Resolution allernaadigst tilladt et Selskab, at anlægge Saltkogerie paa Lesø, men det kom ej til Udførelse.

Bemeldte 3 Rønner eller Holme, nemlig Langerøn, Kringelrøn og Hornfiskerøn, udgiøre tilsammen en stiv Miil.

i) Et Steen - Rif, Sønder Rønner kaldet ligger fra Silde - Riset 1/4 Miil i Strækning N. V., bestaaende af 2 tørre Steenklodser, et lidet Stykke fra hinanden, med mange blinde Steene, som strækker sig langt udi Søen. Den nordre Ende af dette Rif ligger ofte tør, og kaldes Kirkegrunden, som danner Havnen i Alsdybet, see 1. §. No. 11. Ridset kan passeres frit ved at holde 4 Favne Vand med Peiling N. paa Vesterø Kirke, og da haves Længden deraf. Her bliver skudt endeel Sælhunde.

Paa vestre Side af Øen forekommer Vesterbye - Rif, beliggende 1 1/4 Miil fra den faste Landhuk Nyeland. Dette Rif bestaaer af Sandgrund. Naar man kommer fra Syd af, holder man sig i 10 Favne, oh naar man just er for Enden af Riffet, haves Peiling S. O. paa Vesterø Kirke, efter hvilken Peiling man er fri for Riffet. Kommes Nord fra, er man sikker, saalænge 8 a 9 Favne Vand holdes, og naar dette Lodskud stedse haves er

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

man frie for at komme inden om Riffet, som tilstødes anden Øen nærmere liggende Grunde, der kaldes Pladerne. Naar Peiling haves S. O. paa Vesterøe Kirke, er man ligesaa frie for Riffet fra nordre Side.

Omtrent ½ Miil Norden for dette Rif ligger en Sandrevle kalder Heste - Revlet, som aarlig forandre sig. Imellem Revlet og Landet er Havn for smaae Baade, naar man først kan komme over Revlet, hvilket er meget vanskeligt.

Fem smaae Holme med mange omliggende Steenreve ligger i Strækning efter Vesterbye Rif i N. O. Til O., omtrent 1½ Miil fra vester Strand, som tilhobe kaldes Nørrønd, men hvoraf 3 har særskilte Navne, nemlig Spiirholm, Langholm den største, og Boefeld.

Disse Holme ere i Omkreds circa ½ Miil. Naar man holder sig 7 Favne Vand, saavel Syd som Nord fra, er man altid sikker at passere dem, og i dette Farvand haves Peiling paa Byrums Kirke i Sønder og paa Vesterøe Kirke S. til V., hvilke tydelig sees. Paa de 3 særskilt benævnte Holme voxer godt og langt Græs, som af Øboerne benyttes til Creaturerne; her voxer tillige Kokleare og Hyben i Mængde. Paa den ene Holm, nemlig Spiirholm, er ferskt Vand og en liden Jord - Hytte, som Øboerne benytte sig af, naar de ligge paa Holmen over Natten, enten i Anledning af Fiskerie, Sælhundfangst, eller i Strandings - Tilfælde. (Denne Hytte er nu af fremmede Fiskere nedrevet, og det simple Trækverk deri bortstaalet). Af Sælhunde og Søefugle, fornemmelig Edderfugle, har her i fordom Tid været en stor Deel, og de sidste have lagt Æg paa Holmene i Mængde; men nu sees sielden Sælhunde, og ikkun faa Søefugle, altsaa ikkun faa Æg.

Fra Nørrønd til Trindelen ligger en Grund, som kaldes Trindel - Grunden eller Trindel - Revle, hvorpaa falder 4 Favne Vand, og bær udenom Trindelen.

To Mile fra Nørrønd i Strækning S. O. til O. ligger førmeldte Steen - Rif Jegens - Rif kaldet, som skyder sig i N. N. O. fra Jegens Odde ½ Miil, og kan følges af i 7 Favne Vand, hen mod Fiesing - Riffet.

3. §.

Om Strandinger.

Formedelst de førnævnte Udgrunde rundt om Øen, dels nær og dels lagt bortliggende, formedelst Øens egne Grunde, og den her i Categat faldende stærke, tildeels uregelmæssige, Storm, særdeles om For - og Efteraaret, som, ved taaget Veir, sneetykke og mørke Nætter, drive Skibene af deres rette Cours, indtræffer her ofte Strandinger, endog om Vinteren, naar Søen er aaben, fra Aaret 1780 og siden fremdeles til 1800 Aars Udgang, jeg vil anføre i den Orden de ere faldne, efter de ved mit Embede forefundne Documenter, saavidt min Formands Tid angaaer, og efter de Forretninger jeg selv fra Efteraaret 1795 har holdet.

Andet Capitel 3. §.

Aaret 1780

1. Skipper Knud Rasmussen Leth, af Kiøbenhavn, indstrandede ved Sørød Natten til den 3die April med Galeaskibet Solen kaldet, drægtigt 35 Læster, under Reise fra Kiøbenhavn, bestemt til Færøe med en Ladning Pibestaver, samt endeel Thee og Sukker. Efterat Ladningen var bierget, blev Skibet reddet, brat til Aalborg for at repareres, og i Julii Maaned f. A. kom det tilbage under Øen, indtog Ladningen og fortsatte Reisen.

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

2. Capitain Michael Kreft fra Stralsund, strandede paa Kobbergrunds Revlen med Skibet Anna Cathrina, Natten imellem den 14de og 15de April, under Reise fra Stockholm bestemt til Amsterdam med en Ladning Tiere, Beeg og Brunrødt. Ladningen blev for største Deel bierget og her solgt, men Skibet forliste, hvorfra dog Takkelagen blev bierget og igien afhentet.
3. Capit. Evert Luitzis fra Amsterdam indstrandede ved Steenkneiderne S. O. fra Øen med Skibet de Villem & Nicolas, natten til den 1 Oct., paa Reisen fra Amsterdam, bestemt til Riga, baglastet; hvilket Skib aldeles forliste, men Folkene bleve biergede, tilligemed Skibets Takkellage, som her blev solgt.
4. Capit. Ebbe Ulrich fra Specheron i Holland, indstrandede Norden under Øen med Smalskibet De Frau Himcha, Natten til den 22 nov., paa Reise fra Libau bestemt til Schidam i Holland med en Ladning Rug og Byg, hvoraf blev bierget 561 Tønder, som der blev solgt, undtagen 1/3 Deel Part, som Biergerne bekom. Desuden blev bierget 360 Tønder Blandingskorn, men vaadt og beskadiget, saa det igien blev styrtet i Søen. Skibet blev derefter bragt af Grund.
5. Skipper Anders Bokelund, fra Carlshavn i Sverrig, indstrandede med Skibet Hedevig Christine paa Udgrundede en Miil fra Øens østre Side, ligeledes Natten til den 22 Nov., paa Reise fra Gothenborg bestemt til Stockholm med en Ladning Sild. Efterat Ladningen var bierget, blev dette Skib ogsaa reddet og bragt til Aalborg, hvor det blev liggende over Vinteren. Om Foraaret 1781 kom Skipperen dermed tilbage under Øen, indtog Ladningen og fortsatte Reisen.

I Aaret 1781.

6. Capit. Henrich Meyssel, fra Danzig, indstrandede ved Sørød Natten imellem den 18de og 19de Martii, med Skibet Jomfrue Boeth Elssabeth, paa Reise fra Amsterdam bestemt til Danzig; Skibet forliste med Folkene bleve biergede. Vraget tillige med Takkelagen blev her ved Auction bortsolgt.
7. Skipper Svend Falk fra Falkenberg i Sverrig, indstrandede med Jagten Sussanna kaldet, Natten imellem den 26de og 27de Sept. paa Reise fra Odevalla bestemt til Falkenberg. Skibet forliste, og intet af Ladningen blev bierget; men Folkene reddet. En liden Deel af Skibets Redskab og Inventarium blev her bortsolgt i Aaret 1783.
8. Capit. Anthonio Fransisco Torreses, fra Port á Port i Portugal, indstrandede paa nordøstre Side af Øen med Fregatskibet Na. Sta. Boa Wiagem et Vento, Natten imellem den 18de og 19de Oct. paa Reise fra Riga bestemt til Port á Port, med en Ladning Hør, Blaar, Hamp, nogle Tønder Tiære, Beeg og Olie m.m. Ladningen blev bierget og tildeels solgt her paa Øen; men Skibet forliste; dog blev Takkelagen bierget, og bortført herfra. Folkene blev strax reddede i Land.
9. Capt. Carl Parloe, fra Stettin, indstrandede paa sydøstre Side 3/4 Miil fra Øen ved Steenkneiderne, Natten imellem den 14de og 15de Nov., med Skibet Oe Mond paa Reise fra Bordaeux bestemt til Danzig med Vine, Viinædike, Cathrineblommer m. v. Folkene blev med stor Livsfare reddede; thi Skibet gik strax i Stykker, og den største Deel af Viin - Foustagerne drev ind paa Grundene hist og her, som bleve biergede og igien udførte. Takkelagen inddrev ligeledes paa Stranden, tilligemed Vraget, dog ikkun i Stumper og stykker, som her ved Auction blev solgt.

I Aaret 1782

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

10. Skipper Anders Holst, fra Moss i Norge, indstrandede paa nordre Udgrunde med Brigskibet Christian kaldet, Natten imellem den 7de og 8de Nov., paa Reise fra Kiøbenhavn, bestemt til Moss med en Ladning Rug, samt nogle Kasser Sukker, nogle Ruller Seildug m.m. Endeel af det hele blev bierget, dog meget af Kornet og alt Sukker vaadt og bedærvet, som her blev solgt, tilligemed noget af Skibets Takkelage og Skibsvraget. De 2/3 Dele af den biergede tørre Rug og det Betydeligste af Skibets Redskab blev ført til Aalborg og derfra til Norge.

11. Skipper Lorenx Zeidlegs, fra Horsens, indstrandede paa yderste Huk af Vesterbye - Rif, ligeledes Natten imellem den 7de og 8de Nov. med Skibet St. Johannes, paa Reise fra Christiania bestemt til Horsens med en Deel Trælast, nogle Stængler Jern og Kakkelovne. Formedelst haardt Veir bleve Folkene ei reddede fra Skibet, førend den 9de Nov.; imidlertid havde de udstaaet største Livs - Fare. Skibet forliste aldeles, men Ladningen blev bierget, tilligemed Skibets Redskab og Takkelage, hvoraf endeel samt Trælasten blev her solgt ved Auction, og Resten Udført.

Året 1783.

12. Skipper Søren Detletsen, fra Aarhus, indstrandede paa vestre Side af Øen med Skibet St. Peder kaldet, Natten imellem den 1 og 2 Jan., paa Reise fra Christiansstad i Norge, bestemt til Aarhuus med Bræder og et lidet Partie Steenkul. Endeel af Bræderne og Skibets Takkelage blev bierget og her bortsolgt; men Skibet med Resten af Ladningen ig staaende Redskab drev bort ved haardt Veir.

13. Capit. Dirch Anders Swart, fra Emden, strandede under vestre Side ved de saakaldte Sandknuder med Smaskibet De junge Cathrine, paa Reise fra London, bestemt til Østersøen baglastet, Natten imellem den 21de og 22de April. Skibet forliiste aldeles, men Folkene bleve redede og Vraget tilligemed Takkelage, her ved Auction bortsolgt.

14. Capit Robert Major, fra London, strandede paa østre Side af Øen Natten imellem den 11te og 12te Junii, med Skibet The Sally et Vetsey kaldet, paa Reise fra London, bestemt til Stettin baglastet. Skibet forliiste aldeles, men Folkene bleve reddede, Skibets Redskab blev bierget og her bortsolgt.

15. Capit. Gustav Adolf Dammeret, fra Aboe i Sverrig, strandede Natten imellem den 13de og 14de Aug. med Brigskibet Den svarte Ørn, paa Reise fra Abo bestemt til Lissabon med Bræder, Tiære, Beeg, Jern, Lærreder m. v. Skibet blev bierget af Grund, efterat endeel af Ladningen var udlosset, og efter samme igien var indtaget, fortsatte Capitalen igien hans Reise.

16. Skipper Martin Christian Frank, fra Flensborg, strandede paa Vesterbye - Rif med skibet Die Hofnung, Natten imellem den 13de og 14de Aug., paa Reise fra Drammen i Norge, bestemt til Flensborg med endeel Lægter, tomme Foustager og et lidet Partie Jern, som blev bierget tilligemed Skibets Takkelage; Skibet blev her bortsolgt.

17. Capit. Jan Cornelius, fra Danzig, strandede N. O. fra Østerbye med Skibet De Jungser Agatha Philippina, Natten imellem den 2den og 3die Oct, paa Reise fra Riga, bestemt til Havre de Grace i Frankrig med Bielker, Bræder og Spiire ec. Skibet blev bierget ad Grunden efterat endeel af Lasten var afført, som igien blev indtaget, paa noget lidet nær, der her blev solgt.

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

18. Skipper Jens Sørensen Brobek, fra Aalborg, strandede ved sydvestre Side, ved den saakaldede Nyelands Rende, med Skibet Anne Elisabeth, Natten imellem den 6te og 7de Dec. paa Reise fra Riga bestemt til Aalborg, med Rug, Hør, Hørblaar og noget Hampeblaar, som blev bierget i Land, men da samme var vaadt og beskadiget, ved Auction strax bortsolgt; Skibet gik i Stykker.

19. Skipper Esbiørn Nielsen Normann, fra Strømstad i Sverrig, strandet under nordre Side af Øen med Galeaseskibet Fortuna, Natten imellem den 17de og 18de Dec., paa Reise fra Strømstad, bestemt til Østersøen med en Ladning Sild. Ladningen blev bierget og her solgt. Skibet forliste, men dets Takelage blev bierget og siden afhentet.

Aar 1784.

20. Capit. Peder Andreas Holm, fra Kiøbenhavn, strandede paa Kobbergrundene 2 a 3 Mile fra Øen, Natten til den 17de Sept. med Fløjtskibet Telemaque, paa Reise fra Memel bestemt til Lisabon med Bielker, Bræder og nogle Pibestavet. Endeel af Ladningen og Skibets Takkelage blev bierget og her solgt, men Resten bortdrev med Skibet ved haardt Vier.

21 Capit. Villiam Miller, fra Skotland, indstrandede under østre Side Natten mellem den 28de og 19de Sept. med Brigskibet Villiam, paa Reise fra Pettersborg i Rusland, bestemt til Dunbar i Skotland med Hamp, Hør, noget Jern, nogle Bræder m.m., som alt blev bierget tilligemed Folkene. Hør og Hamp var vaadt og beskadiget, blev altsaa her bortsolgt tilligemed Skibets Takkelage og Inventarium. Det øvrige blev udført. Skibet gik i stykker og drev bort.

22. Caper - Capit. Henrich Noorflek, fra Holland, strandede med Caper - Skibet Cotter de Vlieger tæt under nordøstre Side af Øen, Natten imellem den 19de og 20de Nov., paa Reise fra Enkhuysen i Holland og efter Forklaring bestemt til Helsingør for General - Staternes Regning at convojere derfra endeel hollandske Coffardie - Skibe. Skibet forliste aldeles, og det samtlige Mandskab tillige med Ober- og Under - Officiere, ialt 70 Mand, ei uden med største Livs - Fare, blev reddet i Land, af hvilke Capitainen var den sidste. Skibets betydelige Takkelage, Inventarium, endeel Krigs - Ammunition og lidet Proviant, blev bierget og her bortsolgt tilligemed Vraget.

23. Skipper Joen Holch, fra Sandefjord i Norge, strandede Vesten for Øen Natten imellem den 20de og 21de Nov. med Hukertgaleasen Haabet kaldet, paa Reise fra Laurvigen til Kiøbenhavn med Jern og endeel Lægter, som blev bierget. Jernet og Skibets Takkelage blev ført herfra, men Lægterne solgt ved Auction. Skibet forliste aldeles.

Aar 1785.

24. Capit. Bøye Ipsen, fra Holland, strandede paa nordøstre Side Natten imellem den 6te og 7de Martii med Skibet De trende Søstre, paa Reise fra Amsterdam til Friderichshavn i Østersøen, baglastet. Folkene bleve reddede, men Skibet forliste, og blev her som Vrag solgt tilligemed dets Takkelage og Inventarium.

25. Skipper Axel Christensen, fra Øster - Riisør i Norge, indstrandede paa nordre Side den 30 Sept. med Skibet Idde Marie, paa Reise fra Øster - Riisør til Nibe med Trælast, men hvoraf ikkun lidet, ligesom en liden Deel af Skibets Takkelage blev bierget, formedelst haardt Veir, hvorved det gik i Stykker og drev bort.

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

26. Capit. Thomas Hall fra Scharberg i Engelland indstrandede paa nordøstre Side med Skibet The Sea venture Natten imellem den 26de og 27de Oct. paa Reise fra Pettersborg bestemt til London med Jern, Talg og Planker. Ladningen blev bierget og bortført herfra. Skibets Takkelage blev solgt her tilligemed Skibsvraget, der i Stykker og Stumper drev i Land.

Aar 1786.

27. Capit Jacob Grønning strandede paa Trindelen Natten imellem den 23de og 24 de Aug., med Skibet De Jomfrue Hanna, paa Reise fra Leverpol bestemt til Danzig med Salt. Efterat endeel af Ladningen var udsibet i Biergernes Baade, hvoraf de bekom den halve Deel, lettede Skibet af Grunden og blev bierget.

28. Capit. William Kiv, fra Dundie i Skotland, strandede Natten imellem den 22de og 23de Sept., med Skibet De fire Søstre kaldet, paa Reise fra Dundie til Gothenborg i Sverrig, baglastet. Folkene bleve reddede, men Skibet forliste, og blev, efterat Takkelagen var bierget, solgt som Vrag.

29. Capit. Michael Swager, fra Stettin, indstrandede samme Tid paa Kobbergrunden - Revlet med Skibet St. Johannes, paa Reise fra Stolpe i Pommeren, bestemt til Bordeaux i Frankrige med Pibestaver. Endeel af Ladningen blev bierget og udført; men Takkelagen tilligemed Vraget solgt ved Auction.

30. Capit. Simon Jansen Blank, fra Emdden, strandede paa N. O. Side Natten imellem den 16de og 17 Oct, med Skibet De Morgen - Stern, paa Reise fra St. Martin i Frankrig, bestemt til Königsberg ed Salt. Folkene bleve redede, men intet af Ladningen biergedes, dog den største Deel af Takkelagen, som tilligemed Vraget her blev solgt.

Aar 1787.

31. Capit. James Hollidaj, strandede paa Trindelen, Natten til den 26de Maii med Brigskibet The Baltik Merchant, paa Reise fra Pettersborg, bestemt til London, med Lærreder, Seilduge, Talg, Bor, Jern, Hør, Hamp, endeel kostbare Mands - og Fruentimmer - Klæder og Pretiosa m.m. Capitainen med Mandskabet flygtede fra Skibet over til Sverrig, og kom ei hertil, førend nogen Tid efterat Biergningen var begyndt. En stor Deel af Ladningen blev bierget hertil; men formodentlig meget mere til Sverrig og andre Stæder. Det her Biergede, hvoraf meget var vaadt og beskadiget, blev solgt ved adskillige Auctioner, undtagen Klæderne og andre kostbare Sager, som blev bortført; Skibet forliste aldeles. Af dets Takkelage og Inventarium blev endeel bierget og solgt. Denne Stranding angives for den betydeligste, som i Mands Minde har indtruffet her under Øen, og var tillige den eneste samme Aar.

Aar 1788.

32. Skipper Ludvig Christensen, fra Norge, indstrandede paa nordre Side med Brigskibet Justitien, paa Reise fra Friderichshald, bestemt til Horsens med Bræder, som bleve biergede og her med Vraget solgte. Skibets Takkelage blev udført.

33. Capit. Michel Friderich Qivenou, fra Stettin, strandede ved Norrønd, Natten til den 3die Aug., med Snovskibet Fortuna, paa Reise fra Stettin, bestemt til Bristol i Engelland med Fyrrebielker og Pibestaver, hvilke med Takkelage bleve biergede og her tilligemed Vraget solgte. Folkene kan alle i Land.

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

34. Skipper Hans Sørensen, fra Aarhuus, strandede paa Vesterbye - Rif, Natten til den 30te Nov., med Jagten Haabet kaldet, paa Reise fra Langesund til Aarhuus med Bræder, Jern og Lægter, som alt blev bierget og den største Deel, tilligemed Jagtens Takkelage igien udført. Jagten forliste aldeles, men Folkene bleve strax biergede.

35. Capit. Joachim Bunemann, fra Kiøbenhavn, strandede i Kirkebugten paa N. Side den 5te Dec., med Brigskibet Alsen kaldet, paa Reise fra Svelvigen i Norge, bestemt til Kiøbenhavn med Glas. Efterat Ladningen var udlosset, kom Skibet af Grund og blev bierget.

36. Capit. Peter Haameister, fra Danzig, strandede paa nordøstre Side, med Fregatskibet Het vaagende Dog, Natten til den 21 Dec., paa Reise fra London til Danzig baglastet, hvilket Skib blev bragt af Grund og Reisen dermed fortsat.

37. Skipper Hans Andersen, fra Aarhuus, indstrandede paa Sandknuderne N. V. fra Øen med Galeasen Anne Christine, Natten til den 1te Sept., paa Reise fra Christiania i Norge, bestemt til Aarhuus med Trælast. Skibet blev bragt af Grund, men en liden Deel af Lasten, som Skipperen maatte kaste ud og her drev i Land, blev ved Auction bortsolgt.

Flere Strandinger indtraf ikke samme Aar.

Aar 1790.

38. Capit. Christian Busch Hansen, fra Udevalla i Sverrig, strandede paa østre Side med Smaskibet Johan & Martin, Natten til den 1ste Dec., paa Reise fra Udevalla, bestemt til Memel i Østersøen med en Ladning Sild, som blev bierget og solgt tilligemed Skibets Takkelage. Skibet gik i Stykker, drev paa Land og der solgt. Folkene bleve reddede. Dette Aar indtraf ikke helle flere Strandinger.

Aar 1791.

39. Capit Niels Dominus Sveege, fra Altona, forliste ved nordre Strand Natten til den 3die Febr., med Schalupskibet Fortuna kaldet. Capitainen og 3 Mand fandtes døde ved Strandbredden. Skibet gik i Stykker og drev i Land. Af Ladningen, som fra Marstrand i Sverrig, skal have været bestemt til Danzig, og bestod af Sild, Tran og nogle Kasser Citroner, blev en liden Deel bierget og her solgt, tilligemed Skibets Takkelage. Hos den døde Capitain blev funden en stor Deel Guld - og Sølv - Penge, samt et Sølv Lomme - Uhr m.m., hvilket alt blev afsendt til hans Hiem.

40. Capit. Olaus Sperring, strandede paa søndre Side med Hukkertgaleasen Johannes kaldet, Natten til den 5te Oct., paa Reise fra Carls crone, bestemt til Genua med Bræder, Tiære, Beeg, Allun, Brunrødt, Jern, Spiger, Pibestave, og endeel Tougværk, som blev ilandbierget, og her tilligemed Skibet Takkelage og Vraget solgt ved Auction. Folkene bleve reddede.

41. Capit. Bernt Hellestrøm, fra Gothenborg i Sverrig, strandede Østen under Øen Natten til den 27de Nov., med Hukkertgaleasen Redeligheden, paa Reise fra St. Uebes, bestemt til Gothenborg med Salt, hvoraf ikkun en liden Deel blev bierget og her bortsolgt, tilligemed Skibets Takkelage og Vraget af Skibet. Folkene bleve redede.

Aar 1792.

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

42. Skipper Jacob Pieters indstrandede paa Vesterbye - Rif, Natten til den 6te Sept., med Skibet De tvende Søstre, ladet med Pibestaver og andet Gods, paa Reise fra Aalborg til Amsterdam, hvilket Skib blev reddet af Grund.

43. Capit. Johan Gustav Collin, fra Sverrig, strandede Natten til den 12te Sept. under Øens nordre Side med Galeaseskibet Sterkheden kaldet, paa Reise fra Stockholm, bestemt til Havre de Grace med Jern, Staal, Jernplader, Beeg, Tiære og Bræder. Folkene bleve reddede, ligesaa blev Ladningen bierget, samt Skibets Redskab og Takkelage, og her med Vraget bortsolgt.

44. Capit. Friderich Ditlef, fra Rostok, indstrandede paa Knuderne N. V. fra Øen, Natten til den 16de Nov., med Brigskibet Neptunus, paa Reise fra Petersborg, bestemt til Bordeaux med Hamp og Jern, som med Skibets Takkelage og Inventarium, samt Vraget, blev her bortsolgt. Folkene bleve alle biergede.

Aar 1793.

45. Skipper Søren Rasmusen, fra Samsø, strandede paa Vesterbye - Rif med Jagten Giertrud Marie, Natten til den 19de April, paa Reise fra Christianssand i Norge til Samsø med trælast og et lidet Partie Steenkul. Folkene bleve biergede; ligesaa blev Trælasten bierget og her bortsolgt tilligemed en liden Deel af den biergede Takkelage, men Resten ført derfra. Jagten forliste aldeles og solgtes som Vrag.

46. Skipper Jens Hansen Birkholm, fra Ærøeskiøbing, indstrandede paa ommeldte Vesterbye - Rif, Natten til den 30te Julii med Jagten Anne Marie, paa Reise fra Langesund i Norge, bestemt til Ærøeskiøbing med Trælast. Folkene kom i Land. Skibet forliste, men Ladningen tilligemed Takkelage blev bierget og med Vraget her solgt.

47. Skipper Jeppe Pedersen fra benævnte Ærøeskiøbing, indstrandede paa samme Rif samme Nat med Jagten Elisabeth Christina, paa Reise fra Langesund, bestemt til Nyeborg med Trælast. Jagten blev bierget af Grund, hvorved Skipperen fortsatte sin Reise.

48. Capit. Henrich Fischer, strandede 3/4 Miil S. O. fra Øen den 22de Sept., med Brigskibet Williamson paa Reise fra Memel, bestemt til Withehavn i Engelland, med Fyrrebielker og Planker. Folkene kom i Land, og Ladningen tilligemed Skibet Takelage blev bierget og her solgt. Skibet forliste og blev solgt som Vrag.

49. Capit. Bonne Broiler, fra Holland, strandede paa Kobbergrunden med Fløjtskibet Concordia kaldet, Natten til den 12te Dec., paa Reise fra Petersborg, bestemt til Cadix i Spanien med Fyrreplanker, som for største Deel bleve biergede; ligeledes blev Skibets betydelige Takkelage og Inventarium bierget og her ved Auction bortsolgt; Skibet drev bort.

50. Capit. Henrich Busch, fra Sverige, strandede 2½ Miil S. O. fra Øen, Natten imellem den 12te og 13de Dec. med Galeaseskibet Anna Cathrina, paa Reise fra Kiøbenhavn, bestemt til Schidam med en Ladning Rug. Skibet gik i Stykker og drev i Land. Lidet af Takkelagen blev bierget og her bortsolgt, tilligemed Vragstumperne, men intet af Ladningen.

51. Skipper Jens Carlsberg, fra Sverrig, indstrandede Sønden under Øen, Natten til den 14de Dec., med Jagten Elisabeth, paa Reise fra Carlshavn bestemt til Gothenborg, med Salt og endeel Tøndestaver m.v. Jagten blev bierget af Grund, og for Biergernes Arbeide derved med andre Omkostninger, oplagde Skipperen endeel af Ladningen til Forsikring, som her blev solgt ved Auction den 16de April 1794.

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Aar 1794.

52 Capit. James Smith, fra Thorington i Engelland, strandede S. O. under Øen Natten til den 4de April, med Sluppen Jannet & Ann, paa Reise fra Corsøer, bestemt til Newcastel i Engelland med en ladning Byg. En liden Deel af Ladningen, nemlig 73 Tønder, som var vaad af Søevand, blev bierget og strax bortsolgt, ligeledes Skibets Takkelage og Skibsvraget.

53. Skipper Johan Holmstrøm, fra Sverrig, strandede den 17de Aug. paa Silde - Risset 2 Mile Sønden for Øen med Jagten Fligeren, paa Reise fra Udevalla, bestemt til Aalborg med en ladning Bræder og nogle Kasser Spiger.

54. Capit. Ludvig Schwel, fra Stettin strandede N. O. under Øen den 10de Nov., med Hukkertgaleasen Die Neutralitet, paa Reise fra Leverpol, bestemt til Lübeck med Salt og Stykgods, Kaffe og Tobak, som blev bierget, men vaadt og beskadiget, altsaa her, tilligemed Skibets Takkelage, bortsolgt. Skibet gik i Stykker, hvoraf endeel drev i Land og Resten til Søes.

55. Capit. Anders Vesterberg fra Øregrund ved Stockholm i Sverrig, indstrandede S. O. under Øen med Hukkertgaleasen Carl kaldet, den 27de Dec., paa Reise fra Marstrand, bestemt til Stockholm med en Ladning Sild. Af Ladningen blev endeel bierget og udført, men Skibets Takkelage her bortsolgt ved Auction tilligemed Vraget.

Aar 1795.

56. Den 10de Maii blev ved Norrøn fundet en Jagt, hiemmehørende i Nyborg, som var kommen fra Langesund i Norge med Tømmer, Jern og Spiger. Jagten var aldeles forlist og ikkun en liden Deel af Ladningen blev bierget. Folkene vare alle omkomne og fandtes døde.

57. Den 5te Oct. stødte Sønden under Øen en Jagt., Den kronede Svane kaldet, hiemmehørende i Christianssund og dertil fra Corsør bestemt med Kornvahre. Jagten kom, ved Hielp af Øens Biergere, uskadet af Grunden, uden at noget af Ladningen blev ilandbierget.

58. Capit. Andreas Pihlmann, fra Gothenborg i Sverrig, indstrandede ved Norrønd Natten til den 4de Nov., med Hukkertgaleasen Gustav Friderich, paa Reise fra Gothenborg, bestemt til Amsterdam med Tran, Jern, Staal, og nogle Fustager Bergnose. Ladningen blev for største Deel bierget, tilligemed Skibets Takkelage, og her med Skibsvraget bortsolgt, undtagen det meeste af Tranet, som blev solgt underhaanden i Aalborg, endog for mindre Priis, end her ved Auction blev givet.

59. Skipper Hans Torsen, fra Flensborg, indstrandede paa de saakaldte Pladser vesten under Øen den 29de Nov. med Jagten Die Liebe, paa Reise fra Mandal i Norge, bestemt til Flensborg med en liden Del Trælast, 6 Fustager Kornbrændeviin og 130 tomme Fustager, som her blev bierget og ved Auction solgt, tilligemed Vraget af Jagten og dens Takkelage.

60. Capit. Lorenz Christian Angell, fra Bergen i Norge, strandede ved Norrønd samme Nat, med Brigskibet Marie Cathrine, paa Reise fra Bergen, bestemt til Stockhom i Sverrig med Stok- eller Bergfisk og Graasei, samt endeel Bunter Faare- og Lammeskind, hvilke sidste, tilligemed en stor Deel af Fisken blev bierget og her bortsolgt. Skibets Takkelage blev fært til Bergen efter Accord med nogle af Biergerne. Vraget blev solgt.

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

61. Capit Daniel Petersen, fra Flensborg, indstrandede N. O. under Øen med Galeaseskibet Bakkus kaldet, hjemmehørende i Kiøbenhavn og dertil bestemt fra Amsterdam, Natten til den 14de Dec., med Viin, Glas eller Chrystal - Lysekroner og endeel Isenkram. Skibet forliste, men Folkene bleve reddede, og Ladningen biergedes for største Deel, hvoraf alt blev udført, undtagen Lysekronerne, som her bleve solgte, tilligemed Skibets Takkellage og Vraget, i Stumper og Stykker på Stranden inddrevet.

62. Den 18de Dec. indstrandede paa vestre Side en Slup, hiemmehørende i Aalborg, kom derfra og bestemt til Norge med en ladning Rug, Smør og endeel Lærreder. 17 Tønder Rug bleve ikkun udlossede og her bortsolgt, hvorefter Fartøiet blev bierget af Grund.

63. Skipper Hans Nielsen Tognæs, fra Tønsberg i Norge, indstrandede paa Vesterbye - Rif, Natten til den 25de Dec., under Reise fra Randers, bestemt til Drammen med Skibet Det gode Haab, ladet med Korn og Fede - Vahre, Miød og Brændeviin. Efterat Mandskabet havde udholdt i 2 Dage paa Vraget, blev det, dog ei uden Livsfare, reddet, og efterat Skibets Takkelage samt noget Smør, Flesk, Mød og Brændeviin var bierget, gik Skibet under haardt Veir i Stykker. Det Biergede, hvoraf Smør og Flesk var ilde tilredet og bedervet af Søen, blev her solgt.

64. Capit. Peter Jacobsen, fra Norge, indstrandede N. O. Under Øen, Natten til den 31te Dec. med Brigskibet Curage, paa Reise fra Laurvigen, bestemt til Kiøbenhavn med Bræder og Kakkellovne. Ladningen blev bierget, tilligemed Skibets Takkellage. Skibet blev solgt som vrag, samt Bræderne og Takkelagen; men Kakkellovnene bleve bragte til Kiøbenhavn.

Aar 1796.

65. Et Smakskib, hiemmehørende i Grønningen i Holland, befandtes sunket Norden for Øen, et Riffelskud fra Landet, lige ud for et Sted, kaldet Leergraven, Natten til den 2den Martii. Af Skibet kunde intet sees, uden noget af Materne, og det laae kantret med alle Seilene tilstaaende. Skibsbaaden fandtes kantret ved Stranden og meget beskadiget. Dette Skib, som man formodede var baglastet, er endnu staaende, og intet uden seilene, noget Tougværk og Ankrene, som vare fastsnorede paa Forstavnen, og dertil hørende Touge, blev bierget og her bortsolgt. Fire af Folkene, den ene formodentlig Skipperen, som havde hos sig et Tombaks Lomme - Uhr, en Guld Halsknap og nogle faa Penge m.v., fandtes nogen Tid derefter paa forskellige Stæder og Tider opkastet i Stranden og ilde af Søen tilhandlede.

66. Skipper Niels Bertelsen Dam, fra Aalborg, indstrandede paa nordre Side af Øen med Smakskibet Else Elisabeth, Natten til den 15de Oct. paa Reise fra Aalborg, bestemt til Amsterdam med Steenkul, Beeg og Hestehuder. En liden Deel af Ladningen, Skibets Takkelage og Vraget i Stumper og Stykke, inddrev paa Stranden, og blev her bortsolgt. Folkene kom alle i Land med egen Jolle.

67. Capit. Christopher Redepenning, fra Stettin, strandede Østen for Øen Natten den 12te Oct. med Hukkertgaleasen Minerva kaldet, paa Reise fra Schidam, bestemt til Gothenborg baglastet. Takkellagen blev bierget og her bortsolgt tilligemed Vraget, Folkene kom lykkelig i Land.

65. Capit. Friderich Schyt, fra Stettin, indstrandede Østen under Øen Natten til den 19de Nov., med Galeaseskibet Sophia Fridericha, paa Reise fra Leverpol bestemt til Helsingør med en Ladning Salt. Saasom Skibet strax fik fuldt af Vand, kunde intet af Ladningen bierges, men Takkellagen og Vraget blev solgt. Folkene bleve reddede.

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Aar 1797.

69. Capit. Claus Clausen de Boer, fra Holland, indstrandede paa Udgrundene 2 Miile Sydost fra Øen, med Smaskibet Frau Anna Gyna, Natten til den 11te May, paa Reise fra Pillav, bestemt til Amsterdam med en Ladning Hvede, som for største Deel blev bierget, dog af Søvand noget beskadiget, og blev derfor her strax bortsolgt. Ligeledes blev Skibets Takkelage bierget og solgt tilligemed Vraget. Folkene kom alle lykkelig i Land.

70. Capit. Harm Wycher, fra Grøningen, strandede paa Trindelen, Natten til den 13de Maii, med Smaskibet De gode Forvagten, paa Reise fra Libau under Preusisk Flag, bestemt til Amsterdam med en Ladning Hvede, Hør og Hampefrø. Skibet, efterat det havde stødt, drev strax af Grunden og sank, saa at Mandskabet ikke uden Livsfare reddede sig i Skibs - Jollen og kom i Land ved Fladstrand, og derfra hertil. Intet af Ladningen eller Skibets Takkelage kunde bierges.

71. Capit. Truls Torngreen, fra Carlscona i Sverrig med hans førende Galease Anna kaldet, paa Reise fra Carlscona, bestemt til London med Tiære, Jern og Bræder, stødte i Dagbrækningen til den 24de Jubii paa et Brigskib under svær Byeveir og Tykke, saa at Galeasen strax blev læk og sank norden under Lesøe saaledes, at den med Master og alt staaer under Vandet. Mandskabet fik efter dets forklaring i Hast Skibs - Jollen kappet fra Skibet og kom med Livsfare i Land.

72. Capit. Jeronymus Andreas Nordlov, indstrandede øster under Øen Natten til den 22de Oct., med Fregatskibet Poul, hiemmehørende i Archangel i Rusland, og derfra til Pettersborg med en Ladning Tiære og endeel Sækker Havre, som her blev bierget; Havren var vaad og noget beskadiget og Tiære - Fustagerne meget forstødt og havde tildeels indtrukket Søvand. Ikke destomindre blev dog Tiæren, paa et lidet Quantum nær, ved Skib fra Assurandeurene i Hamborg udført til det bestemte Stæd, formodentlig med større Tab end Fordeel efter Priserne i samme Tid her paa Øen. Resten, som var Slumper, blev tilligemed Skibets betydelige Takkelage her bortsolgt. Skibet var nyt, bygget i Archangel af Fyrre - Tømmer meget suffisant og smukt, og denne var dets første og sidste Reise; thi som det ei stod til Redning, blev det som Vrag solgt og ophugget.

73. Skipper Peder Salvesen fra Ørefiord i Norge, som med Sluppen Den unge Tobias kaldet paa Grund ved Norrønd Natten til den 10de Nov., paa Reise fra hans Hiem, bestemt til Fladstrand med en Ladning Tømmer og Bræder. Efterat noget af Ladningen blev udlosset, kom Fartøiet af Grund, som Skipperen siden solgte her paa Øen tilligemed Ladningen.

74. Capit. Johan Pust, fra Königsberg, strandede ved Norrønd Natten til den 27de Dec. med Galeaseskibet Fortuna, paa Reise fra Gothenborg, bestemt til Danzig med en Ladning Sild, som her blev solgt tillige med Skibsvraget og dets Takkelage. Folkene bleve alle strax reddede.

Aar 1798.

Indtraf ingen Strandinger.

Aar 1799.

75.

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Capit. C. J. Clausen fra Flensborg, stødte paa Grund paa Silde - Riset 2½ Miil Sønder fra Øen med Brigskibet Industri kaldet, den 24de Junii, under Reise fra Flensborg til Finmarken med en Ladning Provision. Efterat noget af Ladningen var udlosset i Biernes Baade, kom Skibet af Grund, og saasnart som Capitainen her havde faaet Forklaring af hans Folk betreffende det skedte Uheld, fortsatte han Reisen med den hele Ladning. Skibet blev noget læk, men ei til nogen Hinder.

76. og 77. Natten til den 31te Julii kom paa Grund østen under Øen, 2 Americanske Fregatskibe nemlig Desbatch, ført af Capit. Jacob Venner paa Reise fra Cronstad i Rusland, bestemt til hans Hiem Philadelphia, og Pennelope ført af Capit. James Feldt, paa Reise fra Cronstad, bestemt til hans Hiem Newyork. Deres Ladninger bestod af Hør, Hamp, Jern, Bram- og Mersseildug, Sæbe og Tougværk m.v. Efterat den betydeligste Deel af Ladningen blev bierget fra Skibene og bragt i Land, tildeels havarerede, bleve Skibene fladt og kom af Grund, hvilket indfaldende Stormveir og høi Søe anledigede. Af ilandbragte Hør og Hamp blev her bortsolgt de 2/3 Dele med 382 Skpd. 8 Lispd. Den tredie Deel bekom Biergerne, ligeledes bekom de 1/3 Part af 55 Skpd. Sæbe, Resten blev her solgt. Videre bekom Biergerne 1/3 Part af 80 Skpd. Tougværk, samt 1/3 Part af den biergede Seildug. For at Bierge Skibene af Grund, bekom Biergerne desuden i Penge 2000 Rdlr. Hele Værdien af de ilandbragte Vahre beløb sig til 33207 Rdlr. 24 sh.

Capitainerne, efterat have faaet deres Skibe i fladt Vand, seilede med samme til Gothenborg for at repareres og sendte derfra hertil 2 smaae Jagte, som modtog hvad der her var liggende af de 2/3 Deel, der ei blev solgt.

Fornævnte 2 Fregatskibe vare med en heel samlet Flaade under Convoj. Convojskibet stødte først tilligemed et af Coffardieskibene, men disse 2 hialp sig selv ud. Paafølgende Morgen tællede man i alt 17 engelske Skibe der krydsede længe frem og tilbage og holdt nær under Land i nogle Timer, for at vente efter Venners og Feldt, men da deres Skibe bleve fast staaende, gik de andre under Seil til Nordsøen. Vinden var N. V.

78. Capit. Alexander Cassie, kom paa Grund østen under Øen med Brigskibet Jupiter kaldet, paa Reise fra St. Petersborg til hans Hiem Aberdeen i Skotland med en Ladning Hør og Hamp ec. Det blæste en stærk Storm af sydlig Vind. Cassie med flere andre gik under Convoj. Dette Convojskib Hianna kaldet, tilligemed et andet Coffardieskib, var ligeledes paa Grund, men kom strax i fladt Vand. Efterat endeel af Ladningen fra Skibet Jupiter var udlosset, hvoraf Biergerne bekom 1/3 Part, blev det fladt og kom efter nogle Dages Forløb af Grunden. De 2/3 Deel af den til Land bragte Ladning bekom Capitainen igien ombord, undtagen 27 Skpd. 18 Lispd. 6 Pd. Hør, som blev her ved Auction bortsolgt.

79. Capit. Thomas Bell, fra Hull i Engelland, indstrandede med Fregatskibet Bridget kaldet, østen under Øen i stærk Storm af N. O., Natten til den 18de Dec. paa Reise fra Riga, bestemt til hans Hiem, indehavende en Ladning af Hør, Hamp og Blaar. Formedelst vedholdende Storm, blev Skibet strax fuldt af Vand, Stormasten kappet, og klokken 2 om Eftermiddagen den 18de Dec., flygtede Capitainen med Mandskabet fra Skibet, efterdi de saae, det var umueligt at faae Hielp fra Landet. Ved at nærme dem under Øen, bleve de indviklede i Isen, som de udholdte til Morgenen derpaa den 19de Dec., da de, ved nogle af Landboerne, bleve reddede og kom i Land, men meget forfrosne og udarmede. De vare i alt 17 Mand. Tømmermanden blev især angrebet af Koldbrand, som endte hans Liv den 30te Dec.; den 1 Januarii 1800 blev han begravet. Af Ladningen blev bierget det betydeligste i April Maaned 1800, nemlig Hør og Hamp, hvoraf Biergerne bekom den halve Deel, saasom alt var igennemblødt af Søevand. Den anden halve Deel blev her ved

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Auction bortsolgt og udbragt til 5423 Rdlr. 2 sh 6 p. Af hvert Skpd. vaadt Hør, som blev betalt med 4, 5, almindelig 6, 7 til 8 Rdlr, blev 7, 8 á 9 Lispd. forsvarlig tørt og godt Hør. Af hvert Skpd. Hamp, som kostede det samme, blev udbragt ved Tørning 8, 9 á 10 Lispd. Skibets Takkelage og Inventarium blev ved Auction bortsolgt; af Beløbet bekom Biergerne 1/3 part, efterat Omkostningerne for Auctionen, Vagthold, Vognleie, Toldrettigheder m.v. vare fradragne. Skibet gik i Stykker og drev bort med Isen.

80. Samme Nat indstrandede ligeledes østen under Øen, 1½ Miil fra Landet, Fregatskibet Aurora, fra Peterheid i Skotland, ført af Capit. William Lind, paa Reise fra Stockholm, bestemt til London med en Ladning Jern og Fyrre - Planker. Formedelst vedvarende haardt Veir, var det aldeles umueligt fra Landet af, at komme ud til Skibet, hvorfor Mandskabet, som i alt med Capitainen var 13 Mand, resolverede til, om Eftermiddagen den 18de Dec. Klokken 2 Slet. at forlade Skibet, for at søge Landet med deres egen Skibs - Baad; men saasom meget lis var ved Landet, kunde de ei naae samme, de vedblev altsaa at holde Søen til den 20de Dec. om Aftenen, da Capitainen, Styrmanden og Tømmermanden kom til Huus paa søndre Side af Øen, næsten aldeles forfrosne, i meget ynkelig Forfatning. De foregav, at de øvrige 10 af Mandskabet kunde ikke udholde den stærke Frost; men en efter anden maatte sætte Livet til; dog forklarede Capitainen, at Baadsmanden og hans Søn havde stridet saalænge, indtil de vare komne et Stykke paa Land - lisen, hvor de bleve eftersøgte, og fundne døde om Morgen den 21de Dec. Den 22de blev Skibsbaaden funden S. S. V. under Øen, hvori en liden Dreng fandtes død. I Baaden befandtes tillige Capitainens Kuffert. Capitainen forklarede ellers, at ligesom det øvrige Mandskab døde i Baaden, bleve de kastede i Søen. Capitainen var nogenlunde frisk, da han kom i Land, saa han kunde godt tale, ja endog nød lidet at spise; men om Natten blev Hans hele Legeme anspændt af den udholdte Kulde, som satte sig op for Brystet, hvormed han stred haardt til den 23de Dec., da han ved Døden afgik, og den paafølgende 27de anstændig blev begravet paa Byrums Kirkegaard, tilligemed ovenmeldte 3 Døde. Styrmanden ved Ankomst til Landet meget syg af Koldbrand, som mere og mere tog til, indtil den 29de Dec., da han ligeledes ved Døden afgik, og blev anstændig begravet paa Byrums Kirkegaard den paafølgende 1te Januarii. Nu var ikkun Tømmermanden tilbage, men uagtet han var stærkt antændt af Koldbrand i Hænder og Fødder, blev dog hans Liv conserveret. Han blev indlogeret his Styrmand Thaarup i Byrums Sogn, hvor han maatte holde Sengen den hele Vinter, til Foraaret 1800, da han kom til Helsingør. Thaarups og hans Kones store Omhyggelighed for ham kan ei andet end roses: iligemaade den under 11te Capitels 4 de §. ommeldte Mand Mads Tveten, han var utrættelig den hele Vinter i at opvarte denne og en anden syg Person, af Capit. Bells Mandskab. Ved hans Hielp blev Koldbranden nogenledes dæmpet; ja han bragte det saavidt med sidstnævnte syge Person, at han kunde gaae ud ved Hielp af Krykker, om Foraaret.

Det betydeligste af Skibets Takkelage blev bierget, hvorefter lisen forbød videre Biergning. Om Foraaret bortdrev med Isen hele Overdelen af Skibet, saa at intet mere end Bunden stod tilbage. Hr. Strandingscommisionair Hedemarch sluttede u Dec. Maaned 1799 skriftlig Contract med Biergerne saaledes, at de skulde nyde 1/3 Part af Jernet, som de biergede, saalænge Skibet stod heelt, og den halve Deel af Plankerne; men om Skibet gik i Stykker, og de bleve nødsagede til at opfiske Jernet paa blind Bund, da den halve Deel deraf. Men efterat meeste Jern om Foraaret 1800 var bierget, blev det Biergerne tilkiendegivet, at dem blev ikke tilstaaet mere end 1/3 Part, under Paaskud, at Biergningen ikke skedte paa blind Bund, hvilket tillige ved Amtets Resolution blev stadfæstet, paa nogle faa Stænger nær, hvoraf Biergerne blev tilstaaet den halve Deel, og hvorved det forblev. Vel havde Biergerne erhvervet Kongelig Bevilling, til at Paaanke Amtets Kiendelse for Høieste Ret, men de bleve derom ikke enige.

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

En Tylt af Plankerne blev bierget og her ved Auction bortsolgt, tillige med den biergede Takkellage; derimod blev alt Jernet udført til Fladstrand, dog ei uden største Besvær; thi endog en Jagt, Skipper Smidt her paa Øen tilhørende, som havde en Ladning Jern inde at overbringe, forliste her under Øen. Et Skib fra London kom til Fladstrand, som modtog den største Deel af Jernet; Resten lod Hr. Hedemarch stille til offentlig Auction i Fladstrand.

Aar 1800.

81. Capit Henrich Ram kom paa Grund Natten til den 8de Junii 2 Miile S. O. fra Øen med Galeaseskibet De Frau Licetta kaldet, paa Reise fra Danzig, bestemt til Liverpool med Hveede. Skibet, hiemmehørende i Svensk - Pommern, kom i fladt Vand efterat endeel af Ladningen var udlosset, hvoraf Biergerne bekom 1/3 Part in Natura.

82. Capit. Nikles Bendix, fra Amrum i Holsten, paa Reise fra Amsterdam, bestemt til Randers med Stykgods og Muursteen. Efterat endeel af Ladningen var udlosset i Biergernes Baade, kom Skibet af Grund samme Dag. Biergerne bleve tilstaaede 600 Rdlr. i det Hele.

83. Capit. Oluf Petersen, fra Norkjøping i Sverrig, indstrandede 2½ Miil S. O. under Øen Natten til den 12te Nov., med Galeaseskibet Epoca kaldet, paa Reise fra hans Hiem, bestemt til London, indehavende Jern, Fyrre - Planker og Beeg. Mandskabet, i alt 14 Personer, blev bierget. Skibet gik i Stykke og drev for største Deel bort, tilligemed meget af Skibets Takkelage. Det meeste af Ladningen blev bierget. Biergerne bekom 1/3 Part af Jern og Beeg in Natura, og den halve Deel af Plankerne i Biergeløn. Resten blev solgt ved Auction.

84. Samme Nat indstrandede østen under Øen Capit. William Davis, med Brigskibet The Harmony, paa Reise fra Danzig, bestemt til hans Hiem London med en Ladning Eege - Planker, Hvede og Pibestaver m.v. Folkene bleve alle biergede, ligesom Ladningen og Skibets Takkelage. Af Hveden, som var vaad, bekom Biergerne den halve Deel; Resten blev solgt tilligemed Skibets Takkelage og endeel Fieder m.m. Af Plankerne og Pibestaverne, som for Kongelig Regning blev bortført til Fladstrand efter foregaaet Taxation, skulde Biergerne efter Contracten have havt den halve Deel, men denne Contract blev paaanket og Capitainen blev forundt Beneficium Paupertatis til Sags Anlæg, i hvilken Anledning Biergerne opofrede dem den tilkommende Deel til Hans Majestæt, for at anvendes ved Defensionsvæsenets Forbedring i Nørre - Jylland. Skibet blev solgt som Vrag.

85. Natten til den 19de Nov., kom paa Grund østen under Øen Capit. Bertel Martins Nordhorn med hans førende Smakskib Maria kaldet, paa Reise fra Momel, bestemt til hans Hiem Papenborg, indehavende en Ladning Fyrre - Bielker m. v. Skibet kom af Grund samme Dag, efterat endeel Bielker vare udlossede. Biergerne bekom efter Contract 300 Rdlr.

86. Natten til den 25de Nov., indstrandede østen under Øen Skipper Johan Liberg, med Jagten St. Maria, paa Reise fra hans Hiem Gothenborg, bestemt til Aalborg med Stykgods og nogle Tylter Bræder. Jagten drev i Land og blev knuset i mange Stykker. Takkelage og nogle Tylter Bræder blev bierget, men intet mere af Ladningen. Folkene bleve biergede. Takkellagen blev her solgt ved Auction tilligemed Bræderne.

Foruden disse benævnte Strandinger, have Skibe været staaende paa Grund hvert Aar; men ere strax igien kommer ud, for største Deel ved egen Hielp.

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Formedelst Øens Udgrunde, er Farvandet rundtom under Øen, som foran meldt, farlig: dog er nordre, østre og vestre Side vanskeligst at komme forbi, ved nordlig, N. O. og N. V. Vind. De fleste Strandinger indtræffer almindelig paa østre Side.

Enhver retsindig tænkende kan vist ikke uden største Rørelse og Medlidenhed betragte strandede Folk, som ere nødsagede til at flygte fra de stolteste Skibe, der, ligesom uduelig Vrag, sønderknuses af det oprørte Hav, hvorved ofte fattige Mænd, som deres hele Livs Tid møisommelig have arbeidet sig saavidt frem, at de eje eget Skib, eller en Deel deraf, selv maa være Vidne til deres paafølgende Ruin, naar Skibet uformodentlig støder an mod Havets skjulte Klipper og Banker. Jeg har, siden min Ankomst hertil, været ombord paa mane smukke Skibe, som ei have staaet til Redning; et Syn, som ei ligegyldig kan betragtes; ei at tale om, naar gyselige Tildragelser indtræffer, saaledes som under No. 39, 56, 65, og 80, at Folkene sætter Livet til paa ynkværdigste Maade, og siden af Havets Bølger ilde tilhandlede kastes op i Stranden, hvilket 2 Gange i min Tid er indtruffet, vide No. 65 og 80.

Nar et Skib er staaende, og Folk har sat Tegn til om Hielp, er befalet ved Høi - Kongelig Ordre af 28de Nov. 1749, at ingen maae fare ombord til Skibet, under Mulet og anden vilkaarlig Straf, førend det er anmeldt for Amtmandens Fuldmægtig, som altid har været Stædets Birkedommer, i Overensstemmelse med Strandforordningen; thi Landfogdens Instrux tilholder ham, at møde for De Herrer Residerende i Viborg og paasee deres Bedste.

Den Kongelige Ordre lyder saaledes:

"Friderich den Femte, af Guds Naade Konge til Danmark og Norge ec.

Vor synderlig Bevaagenhed tilforn! Udi en Din til os indgivne Forestilling, dat. den 8de Nov. næstafvigte haver Du allerunderdanigst andraget, at det hænder sig ofte, at Skibe strande og forulykkes ved vort Land Lesøe, under det Dig allernaadigst anfortroede Viborg Stift; men at det ikke er Dig mueligt, at Du, siden Lesøe Land ligger 20 Miile fra Dig, foruden Passagen over Vandet fra Vor Kiøbstæd Sæbye til Lesøe, efter Forordningen om strandede Skibe, kan have personlig Indseende dermed, hvorfor Du har constitueret Auditeur og Birkedommer, Os elskelig Samulel Gottfried Meyer paa Amtets Vegne, som Fuldmægtig, at have Indseende med, at de Forulykkede ikke til Upligt bliver beegnede, det Du til Landsaatternes Efterretning have ladet publicere; mon ikke destomindre, skal dog Landsaatterne gjøre hvad de lystre, og bringe de Forulykkede i utilladelige Omkostninger, hvilket nyelig skal være skedt med en Engellænder, nemlig Thomas Taylor, som blev sat paa Grund, da Indbyggerne paa Lesøe uden Anmeldelse efter Forordningen, til den af Dig constituerede Fuldmægtig, skal have handlet med ham, som de selv ville, og bragt ham i utilbørlige Omkostninger; hvormed Du tillige beretter, at Landfogden der paa Landet har sin Fordeel ved Delingen af Omkostningerne; da, saasom den Kongelige Forordning af 21de Martii 1705, foreskriver Biergerne, at gjøre de Skibsbrudne al lovlig Assistance, men det derhos befindes, at der i saadanne Tilfælde undertiden kommer et Par Hundrede og flere Mennesker, der fordrer Biergeløn, hvor 20 til 30 Mand kunde være nok; saa give vi Dig hermed tilkiende, at Vi allernaadigst have funden for Godt, at naar en Skipper ved ulykkelig Hændelse kommer til at strande eller lide Skibbrud,, da skal den eller de, som derom først gaaer Kundskab, saadant ufortøvet melde og bekiendtgjøre for den af Amtmanden der paa Landet constituerede Fuldmægtig, eller i hans Fraværelse, for Birkedommeren og Tolderes tillige, paa det de Strandede kan faae saa fornøden Hielp, som de maatte behøve og, ifald paa Skibet er Skipper eller Styrmand, da skal de efter Vind og Veirligets Omstændigheder, ikke bebyrdes, imod deres Begiering, med

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

mere Hielp af Mandskab, end fornødiges, og maae ingen efterdags understaae sig, under Mulet af 20 til 30 Rdlr. og anden vilkaarlig Straf, at gaae ombord til saadanne strandede Skibe, førend det for Amtmandens Fuldmægtig er meldet, hvilket Du, til alle Landsaaternes Efterretning og allerunderdanigst Efterlevelse overalt paa Lesøe at lade bekendtgjøre. Derefter Du Dig allerunderdanigst haver at rette, og indberettes Os af Dig, at denne Vores allernaadigste Ordre er Dig tilhændekommen. Befalende Dig Gud. Skrevet paa Vort Slot Christiansborg udi Vor Kongelige Resistents - Stad Kiøbenhavn den 28de Nov. 1749.

Under Vor Kongelig Haand og Signet

Friderich R.

Til Hr. Stiftsbefalingsmand With.

Det sees heraf, at Beboerne i den Tid maae have handlet egenraadig og ikke overeenstemmende med Strandings - Forordningen af 21de Martii 1705, hvorved de saaledes selv har givet Anledning til Udraab til urigtig Behandling med strandede Folk og Gods; men hvorvidt de egentlig har fortient saadanne Klagemaale i de ældre Tider, directe for Hans Kongelig Majestæt, vil jeg ligesaa lidet undskylde som stadfæste, da samme ei er mig bekendt. I de seenere Aar,, eller siden min Ankomst her til Øen i Aaret 1795, maae jeg derimod upartisk forsikre, at Beboerne i Almindelighed bør være fritagne for et saa vanærende Rygte. Vel tilstaaer jeg, at enkelte ikke kan vare sig, naar de finder Leilighed til Egennytte, endskiøndt det gaaer dog ikke videre end til Ubetydeligheder; men saadanne bør dog ikke besmitte den redelige Mands gode Navn; thi brudne Kar findes vist i alle Lande; det er ei heller godt at hemme al Uorden. I Øvrigt ere Beboerne særdeles enige, i at vise strandede Folk muligste Høflighed og Tieneste: ligesom de og i Almindelighed ere meget hurtige og behændige ved Biergning, og ved at opfiske af blind Bund strandede Vahre, af Kasser, Jernstænger, Staal, o. s. v., hvortil næsten enhver Baadskipper ejer de dertil fornødne Redskaber, saaledes af Dannelse, som Figurerne 5, 6, 7, 8 og 9 paa 2den Tabel udviser. Løst Korn bierges med et saadant Redskab som Fig. 10 viser. Da svært Gods paa løs Bund ofte bliver overskyllet med Sand, af $\frac{1}{2}$ til 1 Alens Tykkelse, er til sammes Afføring indrettet Redskab, som Figurerne 11 og 12 vise.

Saasart et strandet Skib er anmeldt, er i de senere Aar kommet i Brug, at i Klitgaard hos Landfogden hidses det saakaldte Strandings – Flag, et preusisk Flag, som kan sees over hele Øen, da alle Mand, unge og gamle, indtil smaae Dreng. Ja Snedkere og Tømmermænd, og saadanne flere Haandværksfolk, forlade deres Arbeide, om de endog have leiet sig til andre, og strax begive sig til Strandingsstødet, hvor Contract, i Overværelse af Birkedommeren, Tolderen og Landfogden, imellem den strandede Skipper og Biergerne blive indgaaet og sluttet. Den foran ommeldte $\frac{1}{2}$ Part, som de Residerende i Viborg ved saadan Leilighed nyder af Biergerne, paa hvad Maade Contract end indgaaes, uden at Biergerne af denne $\frac{1}{3}$ Part nyder Godtgjørelse, for Bruger af deres Baade og Biergnings – Redskab, ja ei om samme aldeles forliises, er her til stor Byrde; thi enten skal Biergerne slæbe og holde Baade med andre Redskaber for mindre Betaling, enten i Penge eller Vahre, end hvad Biergere paa andre Steder nyder, der vide af ingen Afkortning, uden godvillige Gaver, eller og maae den strandede Mand, just forbi han er saa uheldig at strande paa Lesøe, indgaae en ualmindelig høi Contract; men som oftest er Biergernes Fordeel ikkun ringe, naar alle Omkostninger og Udgivts Beregninger ere fradragne, hvilket dog tillige meget foraarsages af Beboernes Sammeløb langt over det behøvende Antal, hvorved ofte mange Dage, som bedre kunde anvendes, hendrives unyttige. En almindelig Forandring og bedre Indretning med Strandingsvæsenet ville her paa Øen være meget gavnlig, ja

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

det Kongelige Reskript af 27de Maii 1785 for Bornholm, kunde her blive passende med Undtagelse og Forskiel i visse Deelee efter Øens locale Beskaffenhed og andre Aarsager.

At ommeldte 1/5 Part fra første Begyndelse reiser sig af en frivillig Gave, kan vel ikke drages i Tvivl, men ei til Fordeel for De Herrer Residerende i Viborg, derimod i gamle Dage, efter de ældste Beboeres Indberetning, var Birkedommeren og Landfogden tilstaaet hver en Lod af hver Baad – Selskab, og er mig tillige berettiget, at, saasom nogle efter hinanden paafølgende Aar ingen Strandinger indtraf, den daværende Birkedommer, nemlig Jens Pallundan, som desuden skal have været en fattig Mand, efterdi hans Embeds – Indkomster i det øvrige vare, ligesom de endnu ere, aldeles utilstrækkelig til at ernære en Familie, solgte til Landfogden, den Tid formodentlig Bernt Fallenkamp, hans ommeldte Lod, mod aarlig at nyde 20 Rdlr. 4 sh. Udbetalt, hvad enten Strandinger indtraf eller ikke. Men disse Loder vare meget ulige, f. Ex. naar et Baad – Selskab bestod af 8 Mand, bekom hver en Lod, Baaden to Loder, og Birkedommeren med Landfogden to Lodder, tilsammen 12 Lodder, altsaa nød benævnte Betientere 1/6 Deel af hvad som i det Hele ved dette Selskab blev fortient. Af en mindre Baad, drevet med 6 Mand, bekom disse hver en Lod, Baaden 2 Lodder, og Betienterne ligesaa 2 Lodder, som blev 1/5 Part. Af en Jolle, ført af 5 Mand, bekom hver Mand en Lod, Jollen 1½ Lod Betienterne 2 Lodder, tilsammen 7½ Lod. Her bekom de 4/17 Deelee. Af en mindre Jolle, ført af 3 Mand, bekom disse 3 Lodder, Jollen 1 Lod og Betienterne 2 Lodder, tilsammen 6 Lodder, hvorved 1/3 Part udkom. Dette er saaledes alene fremsat, for at vise hvor uvillig den Paastand har været, at 1/5 Part af enhver Baad skulle svares; thi foruden det ofte hænder sig, at der ere flere og færre Mænd saavel med Baadene som Joller, end her anført; saa er det ulige Forskiel, hvad som ved enhver Baad eller Jolle bliver bierget. Men Landfogden skal dog, efterat han fik Rettighed til 2 Lodder, faaet bestemt ommeldte 1/5 Part af alt hvad som blev bierget fra et strandet Skib, eller Penge for Værdien, hvorimod intet blev erlagt i Almindelighed af den Fortieneste, Biergerne nød for at bringe et Skib af Grund i fladt Vand, hvilket dog nu fordres og hæves som Rettighed, efter foranførte Høieste – Rets Dom. Videre er mig indberettiget, at da Landfogden Fallenkamp, som havde købt Birkedommerens Lod, ved Døden var afgaaet, tilegnede de Residerende sig denne Rettighed; dog have de siden overladt til de efterfølgende Landfogder paa visse Vilkaar, indtil Peter Gluds Eftermand; da de Residerende have Rettighed, at beskikke Landfogden, blev siden saaledes fastsat, at denne skal modtage og conservere femte Parten og nyde deraf ¼ Deel, efterat førnævnte 20 Rdlr. 4 sh. Til Birkedommeren er fradraget, og for de øvrige ¾ aflægge aarlig Regnskab.

Jeg har ellers blandt de gamle Embedspapirer efter min sal. Formand, fundet et Document, betræffende titnævnte 1/5 Part, som paa en egen Maade giver Oplysning om sammes Oprindelse, hvilket Document, der egentlig er en Extract af Justits – Protocollen, jeg ei vil forbigaae her ordlydende at indføre, med nogle hosføjede Anmærkninger saaledes:

No. 20. F5 1762 24 Skilling.

Extract

Af Lesøe Birketing Justits

Protocol

"Fredagen den 4de Augusti 1747.

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Først, Efterretningen fra Doctor Rosenstrand Goiske saa lydende: "Samtlige Lesøe Landsattere gives, efter Løfte, om Capitulets Deel af Biergelodderne denne Efterretning. Capitulets Deel er $\frac{1}{5}$ Part af den hele Biergeløn, og Grunden til denne Proportion er, af det af hvar Baad, fra ældgammel Tid, har tilhørt Capitulet en Lod a).

Andet, ved et gammelt Reglement af 20 de Martii 1631, giort i Klittgaard, er det fastsat, at der paa hver Skibsbaad, som bierger, skal være 5 Mand; derved Capitulets Deel af en Baads Biergeløg sees at blive just $\frac{1}{5}$ Deel af den hele Baads Biergeløn b), og en Roer – Baad maae have 8 Mand. Naar der nu af saadan en Baad gives 2 Lodder, udgjøre de 2 Lodder og næsten $\frac{1}{5}$ Deel af den heele Baads Biergeløn a1). Og det maae være Oprindelsen til de 2 Lodder, hvilket Landsaatterne sige at være Capitulets, der i sig selv hverken bør være større eller mindre, end $\frac{1}{5}$ Part af Baadens Biergeløn, enten den er stor eller liden. Det gamle anførte Document Original findes hos Hr. Birkedommer Kierulf b2). Capitulets Biergeløg er for nærværende Tid overdraget paa visse Vilkaar til Landforvalter Glud, til hvilken, som til forrige Landforvaltere paa Capitulets Vegne, Landsaatterne denne $\frac{1}{5}$ Deel have at erlægge af faldende Bierdelodder. Skulde nogen af Lesøe Landsattere formene, at der med Proportionen af Capitulets Lod siden nogen lovlig Forandring var giort, og at samme kunde beviises, have de saadant skriftlig for Capitulet at tilkiendegive, da det paa billigste Maade skal blive omgiort c). Hvilket paa Capitulets Vegne forsikkres af Lesøe, Den 3 die Augusti 1747.

P. Rosenstrand Goiske,

In siden Protocolli.

Lesøe, den 29 de Nov. 1792

Testerer

Meyer

a) Det er den samme Lod, som første Tid, saaledes som foran meldt, blev skienket af Biergerne til Landfogden.

b) Foruden at der er ubestemt, saaledes som foran meldt ved Biergningen; saa om det endog var 5 Mand, blev det dog ikke $\frac{1}{5}$ Deel at tilsvare, naar beregnes for Baaden 2 Lodder, til enhver af de 5 Mand 1 Lod, til Birkedommeren og Landfogden 2 Lodder. Tilsammen 9 Lodder, altsaa ikkun til de 2 sidste eller nu de Residerende $\frac{2}{9}$ Deelee.

A1) Her blev det ikkun $\frac{1}{6}$ Deel.

B1) Dette Document har jeg ikke kundet finde blandt Embeds – Papirerne.

c) Det lader her, som de Residerende selv den Tid tvivlede om, at Capitulet havde den fuldkomneste Ret til den paastaaede $\frac{1}{5}$ part.

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Naar her paa Øen ved Hals Kirke blev anrettet et Fyhr, vilde samme være til megen Veiledning og Lettelse for de Søfarende, fornemmelig i , mørke Nætter og taaget Veir. Fyhr – Inspecteur. Og Tolder – Tieneste forene kunde saaledes blive en Mands Levebrød, og af den nu ødeliggende Jord ved bemeldte Hals Kirke, eller hvor Præstegaarden i gamle Dage har været, kunne blive meget beqvem Plads til Bebyggelse og Opdyrkning -

(Omsommeren 1800. kom til Øen Hr. Søe - Capitain Runge og ligeledes strax efter Hr. Commandeur - Capitain og Overlods Løvenørn, som tog Situationen af Øen under Betragtning til Fyhrtaarns Anrettelse, og befandt de, at Øens østre Side, østen for Østerbye, var meest beleilig dertil, og at 2de Fyhre vare fornødne, nemlig en N. og en S. lige for hinanden, og at Fyhr - Inspecteuren skulde boe ved den søndre Fyhr; men derved er det til denne Tid forblevet.)

Paa Trindelen siges i gamle Dage at have lagt en jernbunden Tønde, hvortil en Klokke var fasthæftet ved en stor Jernbøjle, som advarede om samme Grund. Til Veiledning for de under Øen passerede Skibes Anførere, som enten støde an paa Udgrundene eller komme i Forlegenhed med samme, er Øster og Vester for Øen andsat Lodse, hvilke assistere, naar forlanges; og til at paapasse hvad som inddriver paa Forstrandene, er beskikket Strandfoged i ethvert Sogn.

Fortsættes i del 2 med - Tredie Capitel

I haven ved Klitgård 1892. Fra højre: Borbergs, Marie Unddall, pigen Maren, Ester Ploug, Elise Bøggild.
Gården har været brændt ned flere gange,

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

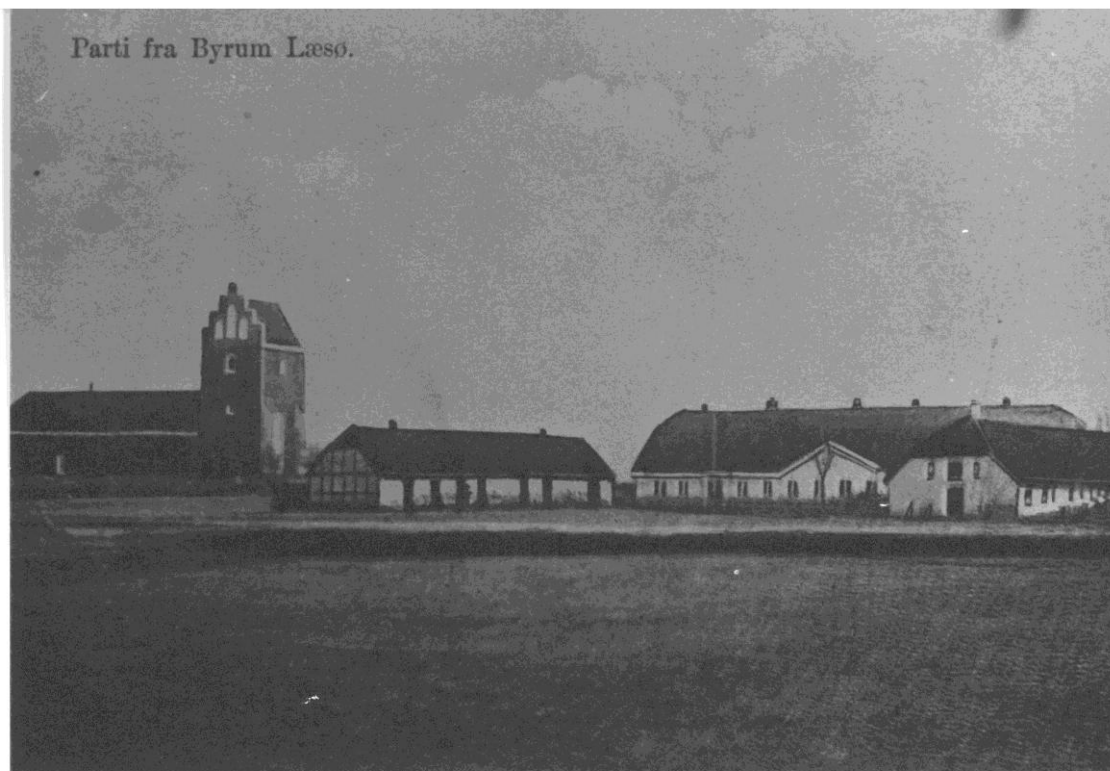

Klitgården i Byrum. gl. dommerbolig Ca. 1936.

Kirkensgaard i Byrum. Birkedommerbolig, I dag lægebolig ig menighedsrådet. Ca. 1909.

Beskrivelse over Den Lesøe 1802 Del 1.

Kirkensgaard.